

ÄITIYDEN SPIRITUALITEETTI

LAPSEN VAIKUTUS NAISEN SUHTEESEEN ITSEEN,
MAAILMAAN JA JUMALAAN

Yleisen käytännöllisen teologian pro gradu –tutkielma
Teologinen tiedekunta
Liisa Mattila
Toukokuu 2020

HELSINGIN YLIOPISTO – HELSINGFORS UNIVERSITET

Tiedekunta/Osasto – Fakultet/Sektion Teologinen tiedekunta		Laitos – Institution Käytännöllisen teologian laitos	
Tekijä – Författare Liisa Mattila			
Työn nimi – Arbetets titel Äitiyden spiritualiteetti – lapsen vaikutus naisen suhteeseen itseen, maailmaan ja Jumalaan			
Oppiaine – Läroämne Käytännöllinen teologia			
Työn laji – Arbetets art Pro gradu -tutkielma	Aika – Datum Toukokuu 2020	Sivumäärä – Sidoantal 92	
<p>Tiivistelmä – Referat</p> <p>Tutkimuksessa selvitetään, millaisena spirituaalisuus näyttäytyy haastateltujen äitien kokemusmaailmassa, miten he kokevat spirituaalisuutensa muuttuneen, ja kuinka he suhtautuvat tulevaisuuteensa spirituaalisuuden näkökulmasta. Tuloksia peilataan Euroopan Palliativisen yhdistyksen jaotteluun spirituaalisuuden eri ulottuvuuksista, joita ovat eksistentiaaliset, arvoihin liittyvät ja uskonnolliset kysymykset.</p> <p>Tutkimuksen aineisto kerättiin haastatteleamalla kuutta äitiä puolistrukturoidun syvähaastattelun keinoin. Heidät valittiin harkinnanvaraisella otannalla ja aineisto analysoitiin tulkitsevan fenomenologisen analyysin IPA (interpretative phenomenological analysis) menetelmin. IPA toimi myös tutkimuksen tietoteoreettisena viitekehysenä.</p> <p>Aineistosta erottuu kolme kattoteemaa, joita ovat äitien suhde itseen, maailmaan ja Jumalaan. Näiden keskiössä on uusi ihmissuhde, suhde lapseen, joka vaikuttaa muihin suhteisiin.</p> <p>Suhteessa itseen korostuu ristiriitaisuus ja rajallisuuden kokemus. Muutoksen näkökulmasta kokemus syvällisemmästä ja aidommasta itsestä nousee esiin äitiyden myötä. Tulevaisuus näyttäytyy toiveena jatkuvasta kehitymisestä. Kokemukset suhteessa itseen nyt ja tulevaisuudessa koskettavat spirituaalisuuden eksistentiaalista ulottuvuutta ja arvokysymyksiä. Muutokseen liittyvät näiden lisäksi uskonnolliset kysymykset.</p> <p>Suhdetta maailmaan äidit kuvailevat ensisijaisesti erilaisten tunteiden kautta. Lapset ja lähisuhteet korostuvat ja äitien kokemukset niistä liittyvät laaja-alaisesti kaikkiin spirituaalisuuden osa-alueisiin. Asioiden tärkeysjärjestys ja elämän tarkoitus muuttuvat ja tulevaisuuteen liitetään toive uudesta lapsesta tai lapsenlapsista. Muutokseen ja tulevaisuuden kokemuksiin ei liity uskonnollisia kysymyksiä. Spirituaalisuuden eksistentiaaliset ja arvokysymykset ovat keskiössä.</p> <p>Suhteessa Jumalaan äidit liittävät transsendenttisen ulottuvuuden selvimmin synnytystapahtumaan. Myös arki mahdollistaa äideille yhteyden omaan spirituaalisuuteensa. Uskonnollisista rituaaleista rukous osoittautuu tärkeimmäksi keinoksi hakea tukea ja turvaa lapsiarjessa. Oma jumalasuhdetta kuvataan niin myönteisten kuin kielteisten määreiden kautta. Jumalasuhteessa tapahtuneessa muutoksessa korostuvat armo ja rakkaus. Suhde Jumalaan liittyy spirituaalisuuden kaikkiin kolmeen ulottuvuuteen ja niistä keskeisimmin uskonnollisiin kysymyksiin.</p> <p>Tutkimus osoittaa, että äitiys ja spirituaalisuus liittyvät läheisesti yhteen ja kokemus niiden välisestä suhteesta on vahvasti tunteisiin kietoutunut, moniulotteinen ja yksilöllinen. Äitiys näyttäytyy mahdollisuutena hengelliselle ja henkiselle kasvulle ja muutokselle.</p> <p>Tutkimuksen tuottama tieto voi rohkaista tutkimukseen osallistuneita ja heidän edustamiaan ihmisiä keskustelemaan enemmän äitiyteen tai laajemmin vanhemmuuteen liittyvistä spirituaalisista kokemuksista. Se tarjoaa myös eri tahoille ajatuksia siitä, kuinka tukea kokonaisvaltaisesti naisia äitiyden mukanaan tuomissa elämänmuutoksissa.</p>			
Avainsanat – Nyckelord spiritualiteetti, spirituaalisuus, äitiys, lapsi, kokemus, tulkitseva fenomenologinen analyysi (IPA)			
Säilytyspaikka – Förvaringställe Helsingin yliopiston kirjasto, Keskustakampuksen kirjasto, Teologia			

Sisällysluettelo

1. TUTKIMUKSEN LÄHTÖKOHDAT	1
1.1 JOHDANTO.....	1
1.2 AIKAISEMPI TUTKIMUS.....	2
1.3 LÄHESTYMISTAPOJA ÄITIYTEEN	4
1.4 SPIRITUALITEETTI	6
2. TUTKIMUKSEN TOTEUTUS	11
2.1 TUTKIMUSTEHTÄVÄ.....	11
2.2 TULKITSEVA FENOMENOLOGINEN ANALYYSI (IPA)	11
2.3 TUTKIMUSAINEISTO	14
2.4 AINEISTON ANALYSOINTI.....	18
2.5 TUTKIMUKSEN EETTISET KYSYMYKSET JA LUOTETTAVUUS	21
3. ÄITIEN SUHDE ITSEEN	24
3.1 RISTIRIITAINEN JA RAJALLINEN ÄITI	24
3.2 MUUTOS KOHTI SYVÄLLISEMPÄÄ JA AIDOMPAA ITSEÄ.....	30
3.3 TULEVAISUUDEN KASVUHAASTE	34
4. ÄITIEN SUHDE TOISIIN JA MAAILMAAN.....	37
4.1 LAPSI JA TUNNE-ELÄMÄN VUORISTORATA	37
4.1.1 <i>Myönteiset tunteet</i>	37
4.1.2 <i>Haastavat tunteet</i>	41
4.2 LÄHISUHTEET TUKENA ÄITIYDESSÄ?	48
4.3 TYÖKESKEISESTÄ ELÄMÄNKATSOMUKSESTA LAPSIKESKEISYYTEEN	51
4.4 ELÄMÄN TARKOITUS JA MERKITYKSEN LÖYTYMINEN	54
4.5 UUSI LAPSI JA LASTENLAPSET	56
5. ÄITIEN SUHDE JUMALAAN.....	59
5.1 SYNNYTYSTAPAHTUMA PYHÄN KOKEMUKSENA	59
5.2 ARJEN TIE TRANSENDENSSIIN?	62
5.3 USKONNOLLISTEN RITUAALIEN KÄYTTÖ SELVIITYMISSTRATEGIOINA	65
5.4 JUMALAKUVA JA SEN MUUTOS.....	70
6. POHDINTA JA JOHTOPÄÄTÖKSET	77
LÄHDE- JA KIRJALLISUUSLUETTELO	83
LÄHTEET	83
KIRJALLISUUS	83

1. Tutkimuksen lähtökohdat

1.1 Johdanto

Tutkimus lähti liikkeelle kiinnostuksestani spirituaalisuutta kohtaan ja erityisesti äitiyden vaikutuksista siihen. Äitiyden ja spirituaalisuuden välistä yhteyttä on tutkittu vielä vähän ja koin mielenkiintoiseksi ja tärkeäksi lähteä selvittämään aihetta tarkemmin. Äidiksi tuleminen on yksi naisen elämän suuria muutosvaiheita ja siitä voi tulla yksi elämän käännekohdista, joka johtaa spirituaaliseen muutokseen.¹ Lapsen kasvaessa myös nainen kasvaa äitiydessään ja kohtaa jatkuvasti muuttuvia tilanteita ja uusia haasteita. Tähän elämänvaiheeseen liittyy voimakkaita tunteita, herkistymistä ja itsensä yhä uudelleen määrittelyä muun muassa suhteessa lapseen, lähipiiriin ja omaan työminään.² Äitiyden aika voidaan nähdä siten hyppynä uuteen tapaan olla maailmassa. Tällöin nainen omaksuu uuden roolin, jolla on vaikutusta hänen omaan ja lapsen hyvinvointiin, tuleviin rooleihin, ihmissuhteisiin ja eettisiin valintoihin. Aika mahdollistaa myös oman itsen, ihmissuhteiden ja Jumalan tai korkeimman voiman näkemisen uudessa valossa. Äitiyden mukanaan tuoma elämänmuutos, ja sen liikkeelle panema oman itsen uudelleen määrittely suhteessa maailmaan, saattavat näin luoda uudella tavalla kokemuksia suhteessa naisen spirituaalisuuteen.³ Tämä suhde ja sen mahdollinen muuttuminen ovat tutkimukseni keskiössä. Lähestyn aihetta äitien kokemusmaailman näkökulmasta.

Spirituaalisuuden määritelmä on laaja ja monipolvinen. Jotta tiedetään, mitä tutkitaan, tutkimuksen teoriassa määrittelen spirituaalisuuden Euroopan Palliatiivisen yhdistyksen, EAPC⁴:n, mukaisesti. Määritelmä kattaa niin eksistentiaaliset, arvo- kuin uskonnollisetkin kysymykset. Tätä taustamääritelmää hyödyntäen lähestyn aineistoani, joka koostuu kuuden äidin haastattelusta. Menetelmänä hyödynnän tulkitsevaa fenomenologista analyysia, IPA⁵:a.

Spirituaalisuuden ja sen muutoksen tutkiminen äitiydessä saa perustelunsa Eriksonin ja Cullbergin teorioista joiden mukaan vanhemmuus kuuluu yhdeksi ihmisen elämänkaaren kehityskriisejä.⁶ Kriisitilanteissa on tyypillistä joko

¹ Ironson & Kremer et al. 2006, 254; Thomas 2001, passim.

² Martiskainen 2011, passim.

³ Thomas 2001, passim.

⁴ Lyhenne tulee Euroopan Palliatiivisen yhdistyksen englanninkielisestä nimestä *European Association for Palliative Care*.

⁵ Lyhenne tulee englannin kielen ilmaisusta *interpretative phenomenological analysis*.

⁶ Cullberg 1991, 85-87; Erikson 1994, 103-105.

muuttaa perustavanlaatuisia uskomuksia ja tavoitteita, joita ihmisellä on maailmasta, tai muokata suhtautumista tapahtumaan.⁷ Se voi johtaa uuteen tapaan järjestellä elämää, uusiin tavoitteisiin ja uusien kykyjen ilmaantumiseen.⁸ Holmin mukaan haasteet ja kriisit ovat myös tutkitusti hetkiä, joissa ihminen tukeutuu helpommin transsendenttiseen todellisuuteen selvittääkseen eteenpäin.⁹ Lisäksi ihmisen lähtökohtainen uskonnollisuus vaikuttaa tapaan tulkita asiat uskonnollisin termein.¹⁰ Kaikki eivät kuitenkaan kaipaa kriiseissään uskontoa, mutta eksistentiaaliset miksi-kysymykset ja arvot voivat nousta uudella tavalla merkityksellisiksi.¹¹

1.2 Aikaisempi tutkimus

Äitiys on monenkirjava kokonaisuus useita ulottuvuuksia ja siitä on kirjoitettu paljon.¹² Samoin spiritualiteetti¹³ on aiheena monipolvinen ja siitä on tutkimuskirjallisuudessa käsitelty laajasti.¹⁴ Spirituaalista muutosta¹⁵ on tutkittu, kuten myös spirituaalisuuden huomioonottavaa terveydenhoitoa¹⁶. Kuitenkin suoraan vanhemmuuteen, tai tarkemmin äitiyteen, ja siihen liittyviin spirituaalisiin prosesseihin on löytynyt rajallisesti aikaisempaa tutkimustietoa. Suomalaisessa tutkimuskirjallisuudessa spirituaalisuuden ja äitiyden suhdetta ei ole vielä käsitelty. Maailmalla aihepiiriin liittyvää aiempaa tutkimusta on tehty erityisesti hoitotieteen piirissä.¹⁷ Aikaisemmat tutkimukset kuitenkin haastavat jatkotutkimukseen. Thomasin mukaan suurimmassa osassa uskonnollisia perinteitä äitien näkemykset loistavat poissaolollaan.¹⁸ Prinds ja Hvidtjörn kollegoineen esittävät, että äitien tapaa luoda eksistentiaalisia merkityksiä ei ole vielä riittävästi tutkittu.¹⁹ Callister ja Khalaf²⁰ kehottavat tutkimaan lisää äitien spirituaalisuutta vauvavuonna ja Wojtkowiak ja Crowther²¹ vanhempien

⁷ Park 2015, 360, 366-367.

⁸ Albright 2006, 169.

⁹ Holm 2004, 46.

¹⁰ Godin 1985, 95.

¹¹ Swinton 2001, 62-63.

¹² Ks. luku 1.3.

¹³ Käytän spirituaalisuutta ja spiritualiteettia tässä tutkimuksessa rinnakkain synonyymeina kielellisen vaihtelun takia, vaikka tiedostan niiden eron.

¹⁴ Ks. luku 1.4.

¹⁵ Mm. Stokes 1982; Fowler 2000; Slee 2004; Dowling & Scarlett 2006

¹⁶ Wattis & Curran et al. 2017.

¹⁷ Mm. Athan & Miller 2005; Callister & Khalaf 2010; Prinds & Hvidtjörn et al. 2016; Oboyle & Brady et al. 2017

¹⁸ Thomas 2001, 91.

¹⁹ Prinds & Hvidtjörn et al. 2016, passim.

²⁰ Callister & Khalaf 2010, 16.

²¹ Wojtkowiak & Crowther 2018, passim.

spirituaalisuutta ja eksistentiaalisia kysymyksistä syntymässä ja vanhemmuudessa. Tällä tutkimuksella pyrin osaltani vastaamaan annettuun tutkimushaasteeseen ja erityisesti täydentämään suomalaista tutkimusta spirituaalisuuden ja äitiyden osalta.

Antoisa ja tutkimuskohteeseeni suoraan liittyvä lähde on Thomasin tutkimus äitiydestä ja spirituaalisuuden muotoutumisesta. Kirjoittaja esittää, että naiset läpikäyvät raskauden, synnytyksen ja pikkulapsiajan lastenhoidon aikana voimakkaita fyysisiä ja psyykkishengellisiä muutoksia ja, että nämä muutokset pitävät sisällään suuren spirituaalisen potentiaalin.²² Myös Athanin ja Millerin tutkimus spirituaalisesta heräämisestä näkee äitiydessä suuren mahdollisuuden spirituaaliselle kasvulle ja muutokselle. Heidän mukaansa lähtökohtana muutokselle ovat äitiyden herättämät voimakkaat tunnekokemukset.²³ Tarkemmin yksittäisiin äitiyden hetkiin ja spirituaalisuuden muotoihin liittyviä tutkimuksia ovat muun muassa Prindsin ja Hvidtjørnin tutkimusryhmineen kirjoittama artikkeli rukouksen ja meditaation käytöstä ensisynnyttäjillä.²⁴ Myös erityisesti synnytykseen liittyvää spirituaalisuutta ovat tutkineet Budin²⁵, Callister ja Khalaf²⁶ sekä Oboyle ja Brady kollegoineen²⁷ että Wojtkowiak ja Crowther²⁸.

Vaikka aihetta suoraan tutkivaa kirjallisuutta on vähän, läheltä koskettavaa tutkimusta löytyy kuitenkin runsaasti. Tätä ovat teokset ja artikkelit, jotka liittyvät hengelliseen ja henkiseen elämään, kokemuksiin niistä ja niihin liittyvään muutokseen.²⁹ Äitiys³⁰, vanhemmuuden kriisit³¹, psyykkiset muutokset³² sekä uskonnollisuuden³³ ja identiteetin muotoutuminen³⁴ että elämänkaari-³⁵ ja kriisiteoriat³⁶ samoin kuin selviytymisstrategiat³⁷ liittyvät tutkimusaiheeseen.

²² Thomas 2001, 88.

²³ Athan & Miller 2005, 17.

²⁴ Prinds & Hvidtjørn et al. 2016

²⁵ Budin 2001

²⁶ Callister & Khalaf 2010

²⁷ Oboyle & Brady et al. 2017

²⁸ Wojtkowiak & Crowther 2018

²⁹ Mm. Kettunen 2013; Hoffman 2012; Cassileth 2011; Kouri 2008; Hick 2006; Peters 2006; Slee 2004; Matthews 2000; Fowler 2000; Hyrck 1995; Godin 1985; Rizzuto 1979. Ks. myös luku 1.4

³⁰ Mm. Luotonen 2014; Isola 2010; Piensoho 2001; Nopola 1991; Jokinen 1996; Chodorow & Contratto, 1992. Ks. tarkemmin luku 1.3

³¹ Mm. Koskela 2011; Väisänen 1999

³² Mm. Salmela-Aro & Nurmi 2017; Anthony & Heimberg et al. 2008

³³ Mm. Niemelä 2011

³⁴ Mm. Erikson 1994; Fadjukoff 2007

³⁵ Mm. Erikson 1994; Dunderfelt, 2011

³⁶ Mm. Cullberg 1991

³⁷ Mm. How Do You Cope? 2020; Best 2014; Pargament 1997

Myös tutkimukset, jotka käsittelevät tarkemmin elämän merkityksellisyyttä³⁸ ja olemusta³⁹ koskettavat aihetta. Näihin tutkimuksiin olen perehtynyt pyrkiessäni hahmottamaan kokonaiskuvaa ilmiöstä. Osa näistä tutkimuksista liittyy suoraan aineistooni ja tutkimuskysymyksiini ja hyödynnän niitä työni analyysiosuudessa.

1.3 Lähestymistapoja äitiyteen

Mitä tarkoitetaan äitiydellä? Mihin vedämme rajan äitiyden ja muiden termien ja ilmiöiden välillä? Yhtäältä naiseutta ja äitiyttä ovat määritelleet pitkälti muut kuin asianosaiset.⁴⁰ Toisaalta äitiys on naisen elämän merkittävimpiä kysymyksiä ja hänen on määriteltävä kantansa siihen tahtomattaankin.⁴¹ Huomattava on, että näkemyksemme äitiydestä vaihtelee ajassa ja paikassa.⁴² Äitiys on samanaikaisesti ruumiillinen, henkilökohtainen, kokemuksellinen ja sosiaalisesti tuotettu. Se muotoutuu kulttuuristen ja yhteiskunnallisten käytäntöjen, odotusten ja sääntöjen määräämissä puitteissa.⁴³ Äitiyttä on aikojen saatossa idealisoitu⁴⁴, ideologisoitu⁴⁵ ja sitä on mystifioitu⁴⁶. Jalous, epäitsekkyys, uhrautuvuus ja kärsivällisyys kuvastavat perinteistä kristillistä äitiyskäsitystä, joka on mahdollistanut myös naisten syyllistämisen ja velvoittamisen.⁴⁷ 1970-luvulla syntyivät ensimmäiset äitiyttä koskevat teoriat.⁴⁸ Äitiys oli naisasialiikkeen erityisen huomion kohteena ja äitiys nähtiin esteenä naisen vapautumiselle ja naisen sorron keskeisimpänä ilmentymänä. 1980-luvun vaihteessa naistutkimus pyrki kritisoimaan äitiyden määrittelyä. Äitimyytti pyrittiin osoittamaan naista alistavaksi ja se haluttiin murtaa. 1980-luvulla kiinnostuttiin äitien arkielämästä, niin kotiäitiydestä kuin uran ja perheen yhteensovittamisesta. Näin pikkujuljaa alettiin ottaa huomioon naisten kokemukset äitiydestä ja yleisestikin se, mikä paikka äitiydellä oli naisten elämässä.⁴⁹ 1990-luvulla ja vuosituhannen vaihteessa äideistä haluttiin tehdä näkyviä ja heidän keskinäiset eronsa haluttiin ottaa huomioon. Tutkimuksen kohteeksi tuli esimerkiksi naisen tahto tai haluttomuus tulla äidiksi. Myös kysymykset adoptioäideistä, heidän naiseudestaan ja kyvystään

³⁸ Mm. Frankl 2011

³⁹ Mm. Riikonen 2016

⁴⁰ Nopola 1991, 8.

⁴¹ Gordon 1991, 155.

⁴² Nätkin 1991, 11-25; Katvala 2001, 10; Grenholm 2011, 27.

⁴³ Berg 2008, passim.

⁴⁴ Vuori 1991, 50, 62.

⁴⁵ Vuori 1991, 53.

⁴⁶ Helakisa 1991, 79-93.

⁴⁷ Helakisa 1991, 84; Kauranen 1991, 122.

⁴⁸ Katvala 2001, 20 viittaa mm. Mitchellin 1971. Ks. myös De Beauvoir 2009; 2011

⁴⁹ Katvala 2001, 20-21.

olla hyviä äitejä herättivät tutkijoiden kiinnostusta.⁵⁰ Samoin yksinhuoltajuus ja sen äitiyttä kokonaisvaltaisesti määrittävä puoli asetettiin kriittisen tarkastelun alle.⁵¹ Äitiyteen liittyviä uskomuksia on tutkittu ja niiden kautta on etsitty muun muassa ”hyvää äitiä”.⁵² Viime aikaisessa suomenkielisessä äitiyteen liittyvässä tutkimuksessa on tarkasteltu äitiyttä muun muassa kulttuurisina odotuksina⁵³, opiskelijaäitien⁵⁴ ja sateenkaariperheen äitien⁵⁵ kokemuksia sekä blogeissa ja vlogeissa esiintyvää äitikuva⁵⁶.

Äitiyttä on siis tutkittu varsin runsaasti, mutta äänessä ovat pitkälti olleet äitiyttä institutionaalisesta näkökulmasta tarkastelevat tahot.⁵⁷ Äidin elämää tarkastellessa on siten yhä ajankohtaista tutkia, miten nainen yhdistelee äitiyteensä elämän eri puolia tai kuinka hän yhdistää äitiyden muuhun elämäänsä. Tähän liittyy myös oma tutkimukseni, jossa tarkastelen äitiyden ja spirituaalisuuden välistä suhdetta. Tutkimukseni pohjaa äitiyden tarkastelussaan biologiseen äitiyteen. Tämä johtuu siitä, että haastatteleman äidit ovat kaikki lapsensa tai lapsiensa biologisia äitejä. Tämä ei poissulje sitä, etteivät samat kokemukset olisi mahdollisia myös ei-biologisten äitien kohdalla.

Feministisessä teologiassa äitiyttä on tutkittu muun muassa Mariaan liitettävien mielikuvien kautta.⁵⁸ Tutkimukseni liittyy feministiseen teologiaan siinä määrin, että olen halunnut saada äitien oman äänen kuuluviin. Feminismi pyrkii tuomaan esiin naisen ääntä ja heidän kokemuksiaan.⁵⁹ Otan vakavasti äitien oman kyvyn muuttaa ja tulkita äitiyttään ja henkisiä ja hengellisiä perinteitään sekä kokemuksiaan. Heidän subjektiiviset kokemuksensa äitiydestä ja spirituaalisuudesta ovat siten validia tutkimusaineistoa. Lähtökohtana ovat äitien omat kokemukset spirituaalisuudestaan ja lähestymiskulmani on siten pastoraalipsykologinen.⁶⁰

⁵⁰ Katvala 2001, 21.

⁵¹ Mm. May 2001, passim; Krok 2009, passim.

⁵² Katvala 2001, 25-31; Perälä-Littunen 2004, passim.

⁵³ Berg 2008, passim.

⁵⁴ Koskimies-Safo 2014, passim.

⁵⁵ Jauhiainen 2017, passim.

⁵⁶ Rosendahl 2018, passim; Pirjola 2019, passim.

⁵⁷ Niemelä 1991, 110; Saarikangas 1991, 237.

⁵⁸ Vuola 2012, passim.

⁵⁹ Gordon 1991, 136.

⁶⁰ Kettunen 2018, passim. Viitataan tässä Kettusen näkemykseen pastoraalipsykologiasta. Keskustelua pastoraalipsykologian ja pastoraaliteologian eroista ovat käyneet Kettunen ja Vähäkangas kyseissä artikkelissa.

1.4 *Spiritualiteetti*

Spiritualiteetti terminä ei ole yksiselitteinen ja sen täsmällinen määrittely on vaikeaa. Se on leimallisesti subjektiivinen, vakiintumaton ja liukuva.⁶¹ Koskelan mukaan spiritualiteetti-käsitteen selkeä etu on se, että se pitää sisällään niin hengellisyyden kuin henkisyyden.⁶² Termi spiritualiteetti pohjautuu latinan sanaan *spiritualis*, hengellinen. Tämän taustana on sana *spiritus*, henki, joka viittaa niin Jumalan Pyhään Henkeen kuin ihmisen henkeen kristillisessä käytössä. Ihmisen hengellä on tarkoitettu ihmisen persoonallista, Jumalaan suhteutunutta olemusta. Suomalaisessa kontekstissa spiritualiteetti tarkoittaa erityisesti rukoukseen, mietiskelyyn, ihmisen sisäiseen uskonnolliseen elämään ja hengelliseen ohjaukseen liittyvää toimintaa.⁶³ Myös Spiritualiteetin käsikirja jakautuu spirituaaliteetin harjoittamisen kuvauksessaan näihin osa-alueisiin. Lisäksi se nostaa vielä esille laulun, soiton, pyhän tilan ja kuvan sekä hengellisen kirjallisuuden.⁶⁴ Nämä kuvaukset heijastelevat perinteisesti kristillisen teologian piirissä vallitsevaa suppeampaa määritelmää spirituaaliteetista: tapaan ymmärtää kristillinen uskonnollinen elämä.⁶⁵

Spiritualiteetin käsikirja keskittyy kristilliseen näkökulmaan spiritualiteetista, mutta se nostaa esiin myös sen yleisinhimillisen puolen, ja siten spiritualiteetin kaikkia ihmisiä ja kulttuureja koskettavan luonteen.⁶⁶ Laajemmin määriteltynä spiritualiteetti liittyy ihmisen perustavanlaatuiseen ja persoonalliseen tapaan elää ja olla ja siten yleisinhimillisiin olemassaolon perusteisiin. Siitä löytyy ihmisen elämän merkitys ja hänen syvin olemuksensa.⁶⁷

Kaikille uskonnoille on yhteistä tietoisuus siitä, että elämän arjen tason takana on jotain, joka luo elämälle sen pääasiallisen merkityksen. Tätä voi olla vaikka ”elämän syvyys” tai ”pyhyys”. Kun puhutaan spiritualiteetista, pyritään kuvaamaan tätä kokemusta.⁶⁸ Toisaalta osa tutkimuksesta osoittaa spirituaalisuuden olevan myös nähtävissä ja koettavissa arjessa: se voi esiintyä niin pyhässä kuin arkipäiväisessä.⁶⁹ Spirituaalisuus on nähty myös käytännöllisenä, sillä se vaikuttaa siihen, miten ihmiset elävät elämäänsä ja

⁶¹ Ubani 2005, 323; Hufford & Bucklin 2006, 28; Young & Koopsen 2011, 3-29; Wattis & Curran et al. 2017, 4.

⁶² Koskela 2011, 28.

⁶³ Koskela 2011, 30.

⁶⁴ Häyrynen & Kotila et al. 2003, 235-337.

⁶⁵ Koskela 2011, 31.

⁶⁶ Kotila 2003, 15-16.

⁶⁷ Kotila 2003, 19-20.

⁶⁸ Kotila 2003, 19-21.

⁶⁹ Jones 2016, 263; Ammerman 2013 passim; 2014 passim.

käyttäytyvät suhteessa muihin ihmisiin ja ulkomaailmaan.⁷⁰ Spiritualiteetti voidaan siis käsittää hyvin kokonaisvaltaisesti. Koskelan mukaan voidaan sanoa, että spiritualiteetti määritellään suomalaisessa kontekstissa laajemmassa merkityksessään uskonnonpedagogiikan, uskonnonpsykologian, uskontososiologian sekä hoitotieteen parissa.⁷¹

Yleisesti ottaen alaa tutkivat ovat yhtä mieltä siitä, että spiritualiteetti on ihmisessä myötäsyntyisesti, eikä näin ollen sen olemassaolo ole riippuvainen yksilön suhteesta uskontoon.⁷² Kuitenkin käsitteet ”uskonto” ja ”spiritualiteetti” ovat läheisesti yhteydessä toisiinsa. Jotkut käyttävät uskontoa ja spiritualiteettia toistensa synonyymeina saadakseen aikaan kielellistä vaihtelua. Useat muut käyttävät termejä sitä vastoin toistensa vastakohtina, jolloin uskonto on liitetty rituaaleihin, ideologioihin ja organisaatioihin, kun taas spiritualiteetilla on viitattu kokemukseen, tunne-elämään ja syvään pohdintaan. Näin määriteltynä ihminen voi olla uskonnollinen ilman spirituaalisuutta ja spirituaalinen ilman uskonnollisuutta.⁷³ Tätä näkemystä tukee pohjoisamerikkalainen tutkimus, jossa spiritualiteetti on liitetty henkilökohtaiseen kokemukseen, elämän arvoihin ja perimmäisen tarkoituksen kysymyksiin, kuten siihen keitä me olemme ja mitä elämä on. Sen sijaan uskonto on yhdistetty yhteiskunnallisiin instituutioihin ja käytäntöihin.⁷⁴ Spirituaalisuuteen ei tässä tapauksessa liity millään tavoin uskoa korkeimpaan tai elämään kuoleman jälkeen. Näin ollen ateisteilla voi olla spirituaalisia kysymyksiä yhtä lailla kuin uskovilla.⁷⁵ Pohjoisamerikkalaisessa tutkimuksessa on kuitenkin myös eriäviä mielipiteitä. Osalle jaottelu henkilökohtaiseen spiritualiteettiin ja järjestäytyneeseen uskontoon on liian dikotominen, sillä monelle ne ovat läheisesti kietoutuneet yhteen.⁷⁶ Useille ihmisille uskonto on tapa ilmaista heidän spirituaalisuuttaan.⁷⁷

Uskonnon ja spiritualiteetin suhdetta on lähestytty myös ylä- ja alakäsitteen avulla. Spiritualiteetti on nähty yhtäältä uskonnon alaluokkana. Uskonto voidaan toisaalta luokitella myös spiritualiteetin alaiseksi kulttuurisidonnaiseksi ilmenemismuodoksi ja näin ollen spiritualiteetti uskontoa laajemmaksi ilmiöksi. Tämän ajattelun mukaan kaikki uskonnolliset kokemukset voidaan määritellä

⁷⁰ Wattis & Curran et al. 2017, 4.

⁷¹ Koskela 2011, 28.

⁷² Ubani 2005, 323.

⁷³ Koskela 2011, 33.

⁷⁴ Hefner & Koss-Chioino 2006, 4.

⁷⁵ Koskela 2011, 33.

⁷⁶ Hefner & Koss-Chioino 2006, 4.

⁷⁷ Wattis & Curran et al. 2017, 5.

myös spirituaalisiksi, vaikka toisin päin määrittely ei ole mahdollista.⁷⁸ Tässä eurooppalaisessa viitekehyksessä spiritualiteetti määrittyy elämän arvojen ja merkitysten etsinnäksi suhteessa isoihin eksistentiaaliin kysymyksiin.⁷⁹

Yhteenvetona näen tässä tutkimuksessa spiritualiteetin eurooppalaisesta viitekehyksestä käsin. Se on minulle uskontoa laajempi ilmiö, joka liittyy läheisesti ihmisen maailmasuhteeseen. Tarkemmin spirituaalisuuden sisällöistä tukeudun eurooppalaiseen Euroopan Palliativisen yhdistyksen, EAPC:n, määritelmään spirituaalisuudesta, joka yhdistää selkeällä tavalla yllämainittuja asioita. EAPC:n mukaan spirituaalisuus näyttäytyy eksistentiaalisten, arvoihin liittyvien ja uskonnollisten kysymysten kokonaisuutena.⁸⁰ Suomalaisen terminologian näkökulmasta tulkitsem tässä tutkimuksessa hengellisyyden spirituaalisuuden uskonnollisena ulottuvuutena ja henkisyiden arvoihin ja eksistentiaalisuuteen liittyvänä ulottuvuutena.

Taulukko 1. EAPC:n määritelmä spirituaaliteetista⁸¹

EAPC:n määritelmä spirituaaliteetista		
Henkiset kysymykset		Hengelliset kysymykset
Eksistentiaaliset kysymykset	Arvoihin liittyvät kysymykset	Uskonnolliset kysymykset
identiteetti merkitys kärsimys kuolema syällisyys ja häpeä rauhan tekeminen ja anteeksianto vapaus ja vastuu toivo ja epätoivo rakkaus ja ilo	asioita, jotka ovat ihmiselle kaikkein tärkeimpiä esim. suhde itseen, perheeseen, ystäviin, työhön, luontoon, taiteeseen, kulttuuriin, etiikkaan ja moraaliin sekä elämään itsessään	usko (faith) uskomukset (beliefs) sekä niihin liittyvät rituaalit ja tavat, oma suhde Jumalaan tai korkeimpaan voimaan

⁷⁸ Ubani 2005, 323.

⁷⁹ Koskela 2011, 33.

⁸⁰ Nolan & Saltmarsh et al. 2011, passim.

⁸¹ Kyseinen taulukko perustuu Saarelaisen luentosarjalla Ikääntyminen, uskonto ja kriisit (Saarelainen 2019) esittämään yhteenvetotaulukkoon Nolan & Saltmarsh et al. (2011, passim) artikkelista. Tähän taulukkoon olen lisännyt oman jaotteluni henkisiin ja hengellisiin kysymyksiin.

Kotila kuvailee spiritualiteettia kokemuksen teologiaksi, sillä uskossa elämisen ja uskon harjoittamisen kysymykset ovat sille oleellisia.⁸² Myös Wikströmin mukaan kristillisessä uskossa kokemuksellisuus nousee spiritualiteetin erityispiirteeksi.⁸³ Hän kuvailee samoin spiritualiteetin kokemukselliseksi teologiaksi (*theologia experientialis*).⁸⁴ Vaikka määrittelen spiritualiteetin tässä tutkimuksessa uskon kysymyksiä laajemmin rakentumaan keskeisesti myös eksistentiaalisista kysymyksistä ja arvoista, kuten muun muassa tunteista, identiteetistä, tarkoituksen ja merkityksen etsimisestä sekä sosiaalisista suhteista, on lähestymiskulmaksi äitiyden spiritualiteetin tutkimukseen luontaista valita kokemuksellinen lähestymistapa. Wattis ja Curran tutkimusryhmineen toteavatkin, että spirituaalisuutta ei voi nähdä tai koskettaa, mutta sen voi kokea.⁸⁵

Mitä on siis spirituaalinen kokemus? Jos lähtökohtaisesti ajatellaan, että ihminen on psykofyysissosiaalispirituaalinen olento, voidaan samalla kaikkea hänen kokemaansa pitää spirituaalisena. Näin ollen kysymys spirituaalisesta kokemuksesta on kiinteässä suhteessa määritelmään spiritualiteetin olemuksesta.⁸⁶ Spirituaaliteetin määritelmäni on tässä tutkimuksessa hyvin holistinen ja muodoltaan se voi siten ilmetä monimuotoisina kokemuksen tyypeinä. En ole löytänyt holistisen spiritualiteetin määritelmää vastaavaa kuvausta spirituaalisen kokemuksen tyypeistä, vaikka pelkästään uskonnollisesta kokemuksesta on jo runsaasti tutkimuksia ja sen laatuja on lajiteltu eri tavoin.⁸⁷ Eriolaisten kokemustyyppien lajittelu ei tässä tutkimuksessa kuitenkaan ole keskiössä ja ymmärränkin spirituaalisen kokemuksen voivan ilmetä niin uskomuksina, ajatuksina, tunteina, tietoisuutena kuin käyttäytymisenä. Keskeistä on niiden suhde eksistentiaaliin, arvo- ja uskonnollisiin kysymyksiin.

Pargament argumentoi, että perinteisesti spiritualiteetti on nähty elämän vakauden lähteenä, tapana säilyttää merkityksellisyyden tunne, identiteettinä, yhteytenä muihin, mielenrauhana ja transsendenttina. Spirituaalisuudella on hänen mukaansa kuitenkin myös toinen puoli, sillä se voi olla myös syvällisen muutoksen lähde.⁸⁸ Tällöin spirituaalisuus ei näin ollen näyttäydy staattisena, stabiileina, muuttumattomina uskomuksina, käyttäytymisenä ja kokemuksina. Sen

⁸² Kotila 2003, 13.

⁸³ Kotila 2003, 14; Wikström, 1995, passim.

⁸⁴ Koskela 2011, 30; Wikström 1995, 28, 39.

⁸⁵ Wattis & Curran et al. 2017, 4.

⁸⁶ Ubani 2005, 321.

⁸⁷ Mm. James 1985, passim; Stark 1965, passim; Holm 2004, passim; Ketola 2008, passim; Hick 2006, passim.

⁸⁸ Pargament 2006, 11.

sijaan spirituaalisuus on liikkeellä oleva prosessi. Spirituaalinen muutos voidaan määritellä Pargamentin mukaan ensisijaisesti perustavanlaatuisiksi muutokseksi pyhän paikassa tai luonteessa yksilön elämässä ja toissijaisesti olennaisissa muutoksissa niissä poluissa, jotka hän valitsee kohti pyhyyttä.⁸⁹ Spirituaalisuutta voidaan kuvata myös muutoksilla ihmisen näkemyksissä maailmasta, itsestään tai elämän tarkoituksesta, uskonnollisissa uskomuksissa, asenteissa ja käyttäytymisessä. Nämä muutokset liittyvät usein erillisiin tapahtumiin ihmisen elämässä, jotka voivat olla ilmaantua asteittain tai suhteellisen lyhyen ajan sisällä.⁹⁰ Spirituaalinen muutos voidaan lisäksi määritellä identiteetin, merkityksen ja elämäntarkoituksen uudelleenorganisoinniksi, johon liittyy dramaattisetkin muutokset uskonnollisissa uskomuksissa, asenteissa ja käytöksessä, sekä maailmankuvassa ja näkemyksessä itsestään.⁹¹ Otan tämän näkemyksen muutoksen mahdollisuudesta tutkimukseni tausta-ajatukseksi ja tarkastelen äitien spirituaalisuuden kokemuksia näin ollen myös muutoksen näkökulmasta.

⁸⁹ Pargament 2006, 21.

⁹⁰ Koss-Chioino 2006, 47.

⁹¹ Ironson & Kremer et al. 2006, 242.

2. Tutkimuksen toteutus

2.1 Tutkimustehtävä

Tutkimuksen kohteena on äitiyden vaikutus naisen spiritualiteettiin. Lähtökohtana on ajatus näiden välisestä vuorovaikutussuhteesta. Selvitän haastattelujen avulla äitiyden ja naisen spiritualiteetin välistä suhdetta, spirituaalisuuden esiintuloa ja siinä mahdollisesti tapahtuvaa muutosta. Lähestyn aihetta seuraavien kysymysten kautta:

1. Minkälaisia spirituaalisia kokemuksia äideillä on ja mitä merkityksiä he antavat näille kokemuksilleen?
2. Miten naiset kokevat spirituaalisuutensa muuttuneen äitiyden myötä?
3. Miten äidit suhtautuvat tulevaisuuteensa spirituaalisuuden näkökulmasta?

Näitä kysymyksiä peilaan EAPC:n jaotteluun spirituaalisuuden eri ulottuvuuksista.

2.2 Tulkitseva fenomenologinen analyysi (IPA)

Lähestyn tässä tutkimuksessa ilmiötä äitien spirituaalisuudesta tulkitsevan fenomenologisen analyysin avulla. Lähtökohtana metodologian valinnalle on, että se mahdollistaa tutkimuskysymyksiin vastaamisen. Tutkimukseni tavoitteena on kuvata äitien kokemusmaailmaa suhteessa spirituaalisuuteen, ymmärtää ja tulkita sitä. Tulkitseva fenomenologinen analyysi eli IPA, on laadullinen tutkimusmenetelmä, joka mahdollistaa sen tutkimisen, miten ihmiset muodostavat merkityksiä keskeisille elämäkokemuksilleen.⁹² Lähtökohtaoletukseni on, että äitiyteen liittyy huomattava määrä tällaisia merkityksellisiksi koettuja hetkiä, joihin myös spirituaalisuus voi kytkeytyä.

IPA:n tieteenteoreettinen näkökulma rakentuu kolmelle ulottuvuudelle: fenomenologialle, hermeneutiikalle ja idiografialle.⁹³ Fenomenologia sopii kokemustodellisuuden tutkimukseen, sillä sen avulla voidaan ymmärtää ihmisen kokemuksia ainutlaatuisina merkityksinä.⁹⁴ Kokemus voidaan siten nähdä fenomenologisen tutkimuksen kohteena, mutta koska ihmisen suhde maailmaan nähdään intentionaaliseksi ja koska kaikilla ilmiöillä on yksilölle merkitystä,

⁹² Smith & Flowers et al. 2009, 1.

⁹³ Smith & Flowers et al. 2009, 11.

⁹⁴ Lukkarinen 2005, 227.

kokemus rakentuu olennaisesti merkityksistä.⁹⁵ IPA käsittää kokemukset yhtäältä tiedostamattomiksi ja toisaalta tiedostetuiksi. Mielenkiinto kuitenkin kohdistuu niihin kokemuksiin, jotka ovat tiedostettuja ja saavat siten erityisen merkityksen ihmisten elämässä. Kun ihmiset kokevat näitä merkityksellisiä kokemuksia, he alkavat pohtia niiden tarkoitusta ja IPA:n pyrkimyksenä on päästä osalliseksi näistä pohdinnoista.⁹⁶

Haastattelemani naiset käyvät läpi huomattavan määrän reflektointia, ajattelua ja tunteita pohtiessaan äitiyttään ja spirituaalisuuttaan sekä näiden välisen suhteen merkitystä. Tämä prosessi heijastelee IPA:n hermeneuttista ulottuvuutta. Hermeneutiikka on tulkinnan teoriaa.⁹⁷ Hermeneuttinen ymmärtäminen tarkoittaa ilmiöiden merkitysten löytämistä. Ymmärtäminen on aina tulkintaa ja kaiken ymmärtämisen perustana on jo aikaisemmin ymmärretty, niin sanottu esiymmärrys. Ymmärtäminen etenee kehämäisesti, hermeneuttisena kehänä esiymmärryksestä, uuteen tulkintaan ja taas uuteen esiymmärrykseen.⁹⁸ IPA painottaa hermeneuttista kehää kokonaisuuden ja sen muodostamien osien dynaamisena suhteenä. Kokonaisuutta ja sen osia voi lähestyä eri tasoilla: muun muassa sana versus lause -tasolla tai yksittäinen haastattelu versus koko tutkimusaineisto -tasolla. Näiden eri tasojen välillä liikkuesssa voidaan vähitellen ymmärtää tutkittavan tiettyjä merkityksenantoja ja koko tutkittavaa ilmiötä.⁹⁹ Hermeneuttinen kehä tukee näin IPA:a myös tutkimusmenetelmänä, jossa tutkija palaa yhä uudelleen aineistonsa pariin eri tasoilla ymmärtääkseen yksittäistä merkitystä.¹⁰⁰

IPA jakaa ajatuksen siitä, että ihmiset ovat merkityksiä luovia olentoja ja siten ihmisten kertomukset tapahtumista kuvaavat osaltaan sitä, miten he pyrkivät luomaan merkityksiä kokemuksilleen. IPA:n mukaan myös pääsy merkitysten luo kulkee ihmisten kokemuksistaan kertoman kautta ja ymmärtääkseen noita kokemuksia tutkijan tulee tulkita vuorostaan kertojan sanomisia. Tämä kuvastaa IPA:n kaksoishermeneuttista otetta: tutkija pyrkii tulkitsemaan tutkimuksen osallistujan kokemuksia, joka taas pyrkii tulkitsemaan sitä, mitä hänelle tapahtuu.¹⁰¹

⁹⁵ Tuomi & Sarajärvi 2009, 34.

⁹⁶ Smith & Flowers et al. 2009, 1-3.

⁹⁷ Smith & Flowers et al. 2009, 21.

⁹⁸ Tuomi & Sarajärvi 2009, 35.

⁹⁹ Smith & Flowers et al. 2009, 27-28.

¹⁰⁰ Smith & Flowers et al. 2009, 28.

¹⁰¹ Smith & Flowers et al. 2009, 3.

Ihmisen ilmaisut ovat hermeneuttisen tulkinnan kohteena. Ihmisen ilmaisuja ovat kielelliset ilmaisut, mutta myös muita kehollisia ilmaisuja voidaan tutkia. Omassa tutkimuksessani keskityn pääasiassa kielelliseen ilmaisuun, vaikkakin esimerkiksi erilaiset tunneilmaisut, kuten liikutuksen tai naurun, olen ottanut huomioon. Haastattelemani äidit ovat pukeneet sanoiksi kokemuksensa äitiydestä ja siihen liittyvästä spiritualiteetista. Tutkijana pyrin löytämään ilmaisuista mahdollisimman oikean tulkinnan. Millaisena äitiys ja spiritualiteetti ja niihin liittyvät kokemukset välittyvät riippuvat haastateltavan kyvystä ilmaista kokemuksiaan ja minun kyvystäni tutkijana ymmärtää, kysyä ja tulkita näitä ilmaisuja.

Fenomenologian ja hermeneutiikan lisäksi IPA:aan vaikuttanut kolmas merkittävä suuntaus on idiografia. Idiografia on kiinnostunut yksityiskohdista ja yksilöllisyydestä. Tämä tarkoittaa, että yhtäältä analyysissä pyritään syvyyteen ja yksityiskohtaisuuteen, ja sen tulee siten olla perusteellista ja systemaattista. Toisaalta keskeistä on yksilön näkökulma ja näin ollen tutkimusaineistot ovat pieniä ja tarkoitukseensa huolella valikoituja. Yksittäisen tutkittavan kokemuksia tarkastellaan suhteessa omaan kontekstiinsä ja vertaillaan muiden tutkittavien kontekstiin. Vaikka idiografia keskittyy yksittäisten ihmisten näkökulmiin, se ei tarkoita sitä, että mitään ei olisi yleistettävissä. Kokemuksellisuus on paitsi yksilöllistä, ainutlaatuista ja omakohtaista, myös yleismaailmallista ja vuorovaikutteista. Mikään kokemus ei synny umpiossa vaan aina suhteessa muuhun maailmaan. Näin ollen se on myös yleistettävissä samalla kun se tarjoaa ainutlaatuisen ja erityisen näkökulman ilmiöön.¹⁰²

Teoreettisten tausta-ajatusten lisäksi käytän IPA:a tässä tutkimuksessa myös metodina. IPA on laadullinen tutkimusmenetelmä ja se soveltuu parhaiten aineiston keruumenetelmiin, jotka tarjoavat tutkittavalle mahdollisuuden kertoa yksityiskohtaisesti ja omakohtaisesti kokemuksistaan. Kahdenkeskinen puolistrukturoitu syvähaastattelu on yksi parhaista menetelmistä tähän tarkoitukseen. Se tarjoaa huomattavan liikkumavaran haastateltavakohtaisesti ja mahdollistaa yllätykset, joita tarkkaan strukturoitu haastattelumuoto ei salli.¹⁰³

Aloittelevalle IPA-tutkijalle melko homogeeninen tutkittavien joukko on suositeltava. Olennaisempaa on kuitenkin, että tutkimuskohde on valituille tutkimushenkilöille merkityksellinen ja omakohtainen. Ajan myötä IPA-

¹⁰² Smith & Flowers et al. 2009, 29.

¹⁰³ Smith & Flowers et al. 2009, 56-57.

tutkimusaineistot ovat pienentyneet ja useimmiten aineiston muodostaa noin kolmesta kuuteen haastattelua. Keskiössä on laatu, ei määrä, ja IPA-tutkimukset hyötyvätkin yleensä keskittymisestä pieneen määrään tapauksia.¹⁰⁴

Haastattelun tavoitteena on luoda vuorovaikutustilanne, jossa haastateltavan on helppo puhua käsiteltävästä ilmiöstä omin sanoin ja omien merkitykselliseksi kokemiansa aiheiden pohjalta. Tämän saavuttamiseksi haastattelurungon kysymysten asettelussa tähdätään avoimeen, neutraaliin ja runsasta kertomista motivoivaan muotoiluun. Tavoitteena on saada haastateltava puhumaan aiheesta monisanaisesti. Haastattelurunkoa käytetään joustavasti ja haastateltava vaikuttaa merkittävästi käsiteltäviin asioihin. Hänet tulee nähdä tutkittavan aiheen asiantuntijana, joka voi nostaa esiin tutkimukseen liittyviä teemoja myös haastattelurungon ulkopuolta. Toisaalta jotkut aiheet voivat jäädä kokonaan käsittelemättä.¹⁰⁵ IPA-haastattelutekniikkaan sisältyvät utelut, haastattelurungon ulkopuoliset spontaanit jatkokysymykset sekä johdattelun ja arvostelun välttäminen.¹⁰⁶

Analyysin tavoitteena on olla huolellista, yksityiskohtaista, rikasta, läpinäkyvää ja kontekstiin sidottua.¹⁰⁷ Tulkinnat aineistosta tulee aina olla suoraan yhdistettävissä tutkittavien puheeseen, vaikka IPA mahdollistaakin haastateltavien puhetta pidemmälle menevät tulkinnat.¹⁰⁸

2.3 Tutkimusaineisto

Aineiston hankintamenetelmänä käytin tässä tutkimuksessa kasvokkaista löyhästi puolistrukturoitua laadullista syvähaastattelua. Syvähaastattelua siinä mielessä, että vaikka haastattelukertoja oli vain yksi, ne kestivät suhteellisen pitkään, noin 53-106 minuuttia ja tavoiteltu tieto koski henkilökohtaisia asioita, kuten yksilön minää, elettyä kokemusta, arvoja ja uskoa.¹⁰⁹ Kaikki haastattelut olivat yksilöhaastatteluja. Haastattelut olivat vuorovaikutustapahtumia, joissa pyrin esiintymään mahdollisimman luontevasti, mutta samalla kontrolloimaan osaa toiminnastani ja tavoittelemaan neutraaliutta.¹¹⁰ Tavoitteena oli antaa ääni toiselle ja kysymysten avulla vain johdatella haastateltavaa kokemustensa äärelle. Huomioitavaa on kuitenkin se, että aineisto rakentuu haastateltavan ja minun

¹⁰⁴ Smith & Flowers et al. 2009, 48-51.

¹⁰⁵ Smith & Flowers et al. 2009, 57-60.

¹⁰⁶ Smith & Flowers et al. 2009, 58, 181.

¹⁰⁷ Smith & Flowers et al. 2009, 50-51.

¹⁰⁸ Smith & Flowers et al. 2009, 186.

¹⁰⁹ Syvähaastattelun kriteereistä Johnson 2001, 104.

¹¹⁰ Hyvärinen 2017, 19; Ruusuvaori & Tiittula 2017, 81.

haastattelijana muodostamasta yhdessä tuotetusta tapahtumasta, johon vaikuttavat muun muassa kulttuuriset ja sosiaaliset käytänteet.¹¹¹

Päädyin haastatteluun sen joustavuuden takia. Koin eduksi, että haastattelussa on mahdollista toistaa kysymys, selventää ilmausta, oikaista väärinymmärryksiä ja tarvittaessa käydä keskustelua haastateltavan kanssa. Haastattelu antaa myös mahdollisuuden esittää kysymyksiä siinä järjestyksessä, kun niitä haastattelun kulun huomioon ottaen on aiheellista.¹¹² Lisäksi haastattelua voidaan pitää kattavimpana keinona pyrkiä ymmärtämään toisen ihmisen tapaa kokea maailma.¹¹³ Haastattelu on myös IPA:n suositusten mukainen.¹¹⁴ Haasteena voidaan pitää haastattelun vaatimaa aikaa. Haastatteluihin valmistautuminen vaatii tarkkaa suunnittelua ja niin itse haastattelu kuin litterointi ovat aikaa vieviä. Haastatteluun liittyvät virhelähteet ovat myös mahdollisia. Nämä voivat johtua niin haastattelijasta, haastateltavasta kuin haastattelutilanteestakin. Jos tilanne on haastateltavan mielestä pelottava tai uhkaava, hän voi tarjota haastattelijalle niin sanottuja sosiaalisesti hyväksytyjä vastauksia. Haastattelun tilanne- ja kontekstisidonnaisuus myös mahdollistaa asioista puhumisen tietyllä tavalla ja joku toinen tilanne voisi teettää erilaisia vastauksia. Tulosten tulkinnassa tämä tulisi ottaa huomioon ja välttää yleistyksiä.¹¹⁵

Avoimet kysymykseni koskivat naisten äitiyden kaarta ja suhdetta spiritualiteettiin elämänkaareissa. Lisäksi pyysin tarkentamaan kohtiin, joissa nämä kaksi haastateltavien mielestä kohtasivat. Kiinnostuksen kohteenani oli myös naisten kokemat spirituaalisuuden muutokset äidiksi tulon jälkeen.¹¹⁶ Tavoitteena oli ilmiön, äitien spirituaalisten kokemusten ja spirituaalisen muutoksen, mahdollisimman perusteellinen avaaminen. Tätä pyrin tukemaan osoittamalla kuuntelevani hyvin, reagoimalla joustavasti sekä esittämällä syventäviä kysymyksiä haastateltavien antamiin vastauksiin että rakentamalla yksilöllisesti kunkin haastattelun jatko saamieni vastausten varaan. Naiset pääsivät näin kertomaan spirituaalisista kokemuksistaan ja spirituaalisuutensa muutoksista oman ymmärryksensä mukaisesti. Kunkin omakohtainen ymmärrys äitiydestä, hengellisyydestä ja henkisyydestä (termit, joita käytimme selvyiden vuoksi haastattelun aikana) eli spirituaalisuudesta pääsi myös näin ollen esiin.

¹¹¹ Mm. Estola & Uitto et al. 2017, 153-173.

¹¹² Ks. haastattelun eduista Tuomi & Sarajärvi 2009, 73-74.

¹¹³ Laine 2018, 39.

¹¹⁴ Smith & Flowers et al. 2009, 56-57.

¹¹⁵ Hirsjärvi & Remes et al. 2007, 201-202.

¹¹⁶ Ks. Liite 1.

Tässä tutkimukseni sivuaa feministisen tutkimuksen perinnettä, jossa tärkeänä tavoitteena on antaa ääni yksilöille, naisille, ja heidän tavalleen ymmärtää ja merkityksellistää todellisuuttaan.¹¹⁷

Tutkimukseni empiirinen aineisto muodostuu kuuden äidin haastatteluista, jotka kestävät keskimäärin puolitoista tuntia kukin. Yhteensä haastatteluaineistoa kertyi 491 minuuttia. Haastatteluaineistot keräsin huhtikuun ja elokuun 2016 välisenä aikana. Lisäksi tein näitä ennen kaksi koehaastattelua ja kävin haastattelun aiheita läpi tuttujen kanssa kartoittaakseni, minkälaisia näkökulmia nousee esiin liittyen äitien spiritualiteettiin. Nämä hankkimani ennakoivat laadulliset haastatteluaineistot ja keskustelut auttoivat minua sekä haastattelukysymysten suunnittelussa että aihekokonaisuuden hahmottamisessa.

Luottamuksellisen suhteen rakentamiseksi olin varannut riittävästi aikaa haastattelujen tekoa varten. IPA:n mukaisen syvähaastattelun kesto on yleensä suhteellisen pitkä: keskimäärin noin puolitoista tuntia.¹¹⁸ Kerroin haastateltavilleni, että haastattelu kestää yleensä noin tunnista kahteen ja he olivat valmiit antamaan tämän ajan tutkimustani varten. Käytännön haastattelutapahtuma on tasapainoilua arkikeskustelun ja varsinaisen haastattelijanroolin välillä.¹¹⁹ Näin tapahtui myös omalla kohdallani. Vielä ennen varsinaista haastattelua ja sen jälkeen keskustelimme haastattelun ulkopuolisista asioista. Ennen nauhoittamisen aloittamista kuvailin lisäksi haastattelun tarkoituksen ja kerroin tutkimuksen luotettavuudesta. Painotin sitä, että olin kiinnostunut heistä ja heidän kokemuksistaan ja mitään oikeaa tai väärää tapaa vastata ei ollut. Haastattelun nauhoittamiseen kaikki osallistujat antoivat luvan. Lopuksi pyysin vielä lupaa olla yhteydessä, jos jossain vaiheessa tutkimusta heräisi lisäkysymyksiä aineistosta. Kukaan haastateltavista ei kieltäytynyt tästä.

Tutkittavien naisten valintakriteerinä oli se, että heillä oli elossa olevia lapsia ja he omasivat kristillisen vakaumuksen. Kaikki haastateltavani kertoivat olevansa tunnustavia kristittyjä ja he edustivat niin harvakseltaan kirkossa käyviä perusluterilaisia kuin seurakunnan aktiivijäseniä. Haastatteleman äidit olivat eri äitiyden vaiheissa eläviä naisia. Haastateltavien ikähaarukka liikkui haastatteluhetkellä 35-54 ikävuoden välillä. Kukaan naisista ei ollut vastikään tullut ensimmäistä kertaa äidiksi. Ensimmäinen lapsi muuttaa erityisellä tavalla

¹¹⁷ Gordon 1991, 136.

¹¹⁸ Smith & Flowers et al. 2009, 62-63.

¹¹⁹ Aaltonen & Ruusuvaori et al. 2005, 41-42.

naista, mutta lisäksi jokainen uusi lapsi muovaa äitiyttä yhä uudelleen.¹²⁰ Minua kiinnostaa äitiyden kaari ja äitien spirituaalisuuden kokemukset ja mahdolliset muutokset eri lasten kohdalla. Siksi valitsin haastateltavikseni pääasiassa useamman lapsen äitejä. Äideistä viisi kuudesta oli useamman kuin yhden lapsen äiti. Heillä oli kaikkiaan 15 lasta, joista nuorin oli haastatteluhetkellä kahden vuoden ikäinen ja vanhin 25. Kaikki naiset elivät haastattelu-aikaan heterosuhteissa lapsiensa isän kanssa.

Osa haastateltavista osallistui pääkaupunkiseudulla kokoontuneeseen äitiryhmään ja he valikoituivat tästä ryhmästä halukkaina osallistumaan tutkimukseen. Osa haastateltavista löytyi lähipiiristä henkilöinä, joilla tiesin olevan kerrottavaa spirituaalisuudesta ja äitiydestä. Kaikilla haastateltavilla oli haastattelujen teon aikaan vahva yhteys pääkaupunkiseutuun ja aineisto painottuu siten kaupunkilaisäiteihin. Voidaan puhua harkinnanvaraisesta otannasta.¹²¹ Haastateltavien taustatiedot ja haastattelujen kesto on esitetty taulukossa 2. haastattelujärjestyksessä. Käytetyt nimet ovat pseudonyymeja, jotka loin anonymiteetin suojaksi haastateltaville.

Taulukko 2. Haastateltavien taustatiedot haastatteluhetkellä ja haastattelujen kesto minuuteissa.

	Susanna	Hanna	Maija	Petra	Tuija	Kaisa
Ikä	44	54	35	41	38	38
Lasten iät	14	25	14	7	7	9
		24	13	5	4	7
		21	10	3	2	
Haastattelun kesto	105	94	95	89	55	53

Tutkimusaineistoni tulkinnassa minulle on ollut hyötyä siitä, että olen itse äiti ja kokenut äitiyden ja spirituaalisuuden vaikutuksia elämässäni. Siinä mielessä olen eräänlainen sisäpiiriläinen ja empaattisuuden osoittaminen oli helppoa. Tuttuus on tärkeää aiheen kulttuurisen ymmärtämisen kannalta.¹²² Myös valtasuhteiden

¹²⁰ Thomas 2001, 90.

¹²¹ Ks. Eskola & Suoranta 1998; Smith & Flowers et al. 2009, 48-49.

¹²² Estola & Uitto et al. 2017, 158.

näkökulmasta asettelu minun haastattelijana ja haastateltavieni välillä oli melko tasainen: meillä on sama sukupuoli, kulttuuripiiri ja lähes sama sukupolvi.¹²³ Toisaalta on tärkeää olla tietoinen tuttuuden mukanaan tuomista vaaroista. Jokaisen ihmisen elämäntarina ja -tausta on erilainen ja ainutkertainen, ja siten kokemus äitiydestä ja spirituaalisuudesta yksilöllinen. Haastattelijana ja tulkitsijana tutkijan tulee tunnistaa tiedostetusti tutkimuksen kohteena olevaan ilmiöön liittämiään merkityssuhteita ja pyrkiä siirtämään ne syrjään mielessään tutkimuksen ajaksi. Keskeisenä ajatuksena on se, että tutkija miettii mielessään, onko tietty hänelle muodostuva kokemus kyseisestä tutkimusaineistosta vai tuleeko se muualta tai onko se hänen omaa tulkintaansa. Tämä mahdollistaa yllätykset, sillä muuten tutkija ymmärtäisi toisen kokemuksesta vain sen, mitä jo ennakolta aiheesta ymmärtää.¹²⁴

2.4 Aineiston analysointi

Aloitin haastatteluaineiston käsittelyn litteroimalla haastattelut kokonaisuudessaan sanatarkasti. Tutkimukseni tavoitteet huomioiden ja pystyäkseni vastaamaan tutkimuskysymyksiini IPA:n keinoin purkutarkkuudeksi määrittyi puheen sisältöön keskittyvä litterointi lisättynä muutamilla huomioilla tunnetiloista ja äänenpainoista (nauru, niiskaus, huokaus jne.). Kuudesta haastattelusta muodostui litteroitua aineistoa yhteensä 163 sivua (fontti 12, riviväli 1).

Anonymisoin aineiston muuttamalla kaikki sellaiset tiedot, joiden avulla haastateltavat on mahdollista tunnistaa. Käytin litteraattien lisäksi analyysivaiheessa rinnalla alkuperäisiä tallenteita haastatteluista. Litteroinnin ja siinä tehtyjen valintojen ja varsinaisen analyysiprosessin välissä oli kulunut aikaa. Kuuntelemalla alkuperäisiä tallenteita yhdessä litteroidun aineiston kanssa pyrin palauttamaan mieleeni haastattelutilanteen ja varmistamaan tulkintojeni luotettavuuden.¹²⁵

Smith ja Flowers tutkimusryhmineen ovat kuvailleet teoksessaan yksityiskohtaisesti IPA-menetelmän analyysiprosessin etenemisvaiheita.¹²⁶ Näiden käytänteiden mukaisesti aloitin analyysiprosessini ensimmäisestä haastattelusta ja etenin yksi haastattelu kerrallaan. Samaan aikaan kun kuuntelin alkuperäistä haastatteluäänitettä, lähestyin litteroitua tekstiä sanatasolla ja lause

¹²³ Estola & Uitto et al. 2017, 167.

¹²⁴ Perttula 2005, 145.

¹²⁵ Smith & Flowers et al. 2009, 82.

¹²⁶ Smith & Flowers et al. 2009, 79-107.

lauseelta korostaen kohtia, jotka koin merkityksellisiksi. Lisäsin kommentteja tekstin herättämistä ajatuksista: puheen merkityksistä, tietyistä aikajanalla esiin nousevista hetkistä äitiydessä ja spiritualiteetissa, suhteista, tapahtumista, tunnetiloista ja esiin nousevista kysymyksistä. Kirjasin ylös vahvat ennakkovaikutelmani, jotta onnistuisin pitäytymään myöhemmin analyysissa ja tulkinnoissa tarkemmin itse haastattelussa ja haastateltavassa. Tavoitteena oli edesauttaa itse haastateltavan puheen merkitysten ymmärtämistä. Seuraavalla lukukerralla keskityin haastateltavan kielelliseen ilmaisuun ja erityisesti käytettyihin kielikuviin, vertailuihin ja ristiriitoihin.

Seuraavana vuorossa oli lukea rinnakkain litteroitua tekstiä ja muistiinpanojani ja etsiä tutkimusmateriaalista esiin nousevia teemoja. Keskeistä oli haastateltavan merkitystenantojen vertailu yhtäläisyyksien ja eroavaisuuksien näkökulmasta. Tarkoituksena oli yhdistää teemoihin yhtäältä haastattelijan sanomisia ja näkemystä ja toisaalta omaa tulkintaani niistä.

Alustavat teemat ryhmittelin seuraavaksi teemaklustereiksi niiden välisten yhteyksien perusteella. Tässä kohtaa hylkäsin osan alustavista teemoista, jotka eivät suoraan liittyneet tutkimuskysymyksiini. Pyrin löytämään jokaiselle klusterille kattoteeman ja tälle alateemat. Käytin apunani useita eri IPA:n suosittelamia tekniikoita, kuten abstraktion tekniikkaa, jossa yhtäläisyyksiä sisältäville teemoille nimetään uusi, niitä luonnehtiva kattoteema. Sovelsin myös kontekstualisaation tekniikkaa, joka hyödyntää tiettyjä keskeisiä aikajanaan sijoittuvia hetkiä yhtäläisyyksien etsinnässä ja sisällyttämisen tekniikkaa, jossa vahvin klusterin teemoista nimetään kattoteemaksi. Myös määrällistämisen tekniikka oli avuksi. Sen mukaan huomattava määrä tiettyyn teemaan liittyvää puhetta kertoo sen merkityksestä puhujalle ja voi täten auttaa muodostamaan siitä teemaryhmän.¹²⁷

Tämän jälkeen siirryin järjestyksessä seuraavaan haastatteluun ja kävin läpi saman prosessin. Näin työstin läpi kaikki kuusi haastatteluani. Etenin seuraavaksi vertailemaan eri haastatteluissa nousseita teemoja keskenään. Keskityin eroihin ja yhtäläisyyksiin. Tämän analyysiosuuden aikana sain tiivistettyä päällekkäisyyksiä, uudelleenryhmiteltyä teemoja ja nimettyä uudelleen tunnistamiani teemoja. Haasteena oli hyvin holistinen spiritualiteetin määritelmäni, joten teemoja oli kertynyt paljon. Piirsin kustakin haastattelusta kaavion, jonka avulla hahmotin

¹²⁷ Smith & Flowers et al. 2009, 96-98.

kokonaiskuvan haastattelun teemoista ja niiden välisistä yhteyksistä. Tässä vaiheessa aineistosta nousi keskeiseksi vaikuttajaksi kokemuksissa uusi ihmissuhde, suhde lapseen, ja sen vaikutukset itseen, muihin ja Jumalaan. Näistä muodostin tutkimukseni kolme kattoteemaa. Kaaviopiirrosteni avulla pystyin vertailemaan alateemojen merkitystä eri haastatteluissa ja sain karsittua vielä pois osan vähemmän merkityksellisistä teemoista. Päädyin jokaisen kattoteeman alle valitsemaan kolmesta viiteen alateemaa, jotka olivat keskeisiä suurimmalle osalle haastateltavistani. Ne kuvaavat jokaista kattoteemaa eri näkökulmista. Jaoin analyysini tulokset kattoteemojen mukaan ja esittelen niitä tutkimukseni luvuissa 3., 4. ja 5. Taulukossa 3. esittelen tutkimukseni teemat.

Taulukko 3. Tutkimuksen kattoteemat ja alateemat

SUHDE ITSEEN	SUHDE TOISIIN JA MAAILMAAN	SUHDE JUMALAAIN
Ristiriitainen ja rajallinen äiti	Lapsi ja tunne-elämän vuoristorata	Synnytystapahtuma pyhän kokemuksena
Muutos kohti syvällisempää ja aidompaa itseä	Lähisuhteet tukena äitiydessä	Arjen tie transsendenssiin
Tulevaisuuden kasvuhaaste	Työkeskeisestä elämäkatsomuksesta lapsikeskeisyyteen	Uskonnollisten rituaalien käyttö selviytymisstrategioina
	Elämän tarkoitus ja merkityksen löytyminen	Jumalakuva ja sen muutos
	Uusi lapsi ja lastenlapset	

Analyysini empiirisessä osuudessa pyrin kautta linjan kuvaamaan ja tulkitsemaan aineistoani. Pohdinta ja johtopäätökset -luvussa kokoan yhteen äitien spirituaalisuuden kokemusten ilmenemistapoja aineistossani, analysoin käyttämäni teemojen välisiä suhteita ja arvioin lopputulosta.

2.5 Tutkimuksen eettiset kysymykset ja luotettavuus

Tutkimuseettisistä näkökulmista inhimilliseen toimintaan keskittyvässä tutkimuksessa eettiset kysymykset tulee ottaa huomioon tutkimusaiheen valinnassa, tutkimuksen toteuttamisessa ja tulosten julkaisussa.¹²⁸ Lapsiin liittyviä aiheita, kuten äitiyttä, ja hengellisyyden ja henkisyyden kysymyksiä pidetään yksityisyyden piiriin kuuluvina ja arkaluontoisina. Ne vaativat eettisyyden erityistä huomioimista.

Tutkijan ja tutkittavan suhde on keskeinen, sillä tutkittavilla on oikeus tietää, mitä tapahtuu, jos he ottavat osaa tutkimukseen, tutkimukseen osallistumisen tulee olla vapaaehtoista ja osallistuvien tulee olla tietoisia siitä, että heidän anonymiteettinsä säilyy koko tutkimuksen ajan. Tutkimuksessa kerättyä tietoa ei saa käyttää muuhun kuin sovittuun tarkoitukseen.¹²⁹ Tässä tutkimuksessa tutkimukseen osallistujat saivat etukäteen tietää tutkimuksesta, tietojen käyttötarkoituksesta ja säilyttämisestä. Korostin osallistumisen vapaaehtoisuutta ja naiset päättivät osallistumisestaan ilman pakkoa tai suostuttelua. Haastattelujen lähtökohtana oli varaukseton luottamuksellisuus ja haastattelutilanteissa ei ollut paikalla ulkopuolisia. Haastattelupaikat oli valittu haastateltavien ehdoilla.

Tutkimusaineiston analyysiprosessissa on otettava huomioon tutkimukseen osallistuneiden henkilöiden anonymiteetin suojeleminen. Tärkeää on, että ei käytetä ihmisten oikeita nimiä, vaan esimerkiksi pseudonyymejä tai numeroja ja koodeja.¹³⁰ Päädyin antamaan kullekin haastateltavalle pseudonyymin ja muutin tai poistin mahdolliset muut tunnistukseen johtavat tiedot aineistosta.

Smith ja Flowers kollegoineen pohjaavat IPA-tutkimuksen luotettavuutta arvioidessaan Yardleyn neljään pääperiaatteeseen: kontekstisensitiivisyyteen, sitoutuneisuuteen ja perusteellisuuteen, läpinäkyvyyteen ja johdonmukaisuuteen sekä vaikuttavuuteen ja tärkeyteen.¹³¹

Sensitiivisyys kontekstille tarkoittaa esimerkiksi sosiokulttuurista herkkyyttä tutkimustilanteelle ja tutkimusaineistoa kohtaan. Tämä kuvaa myös sitoutuneisuuden periaatetta.¹³² Pyrin omassa tutkimuksessani tiedostamaan äitiyteen ja spirituaalisuuteen liittyvän herkkyyden ulottuvuuden ja arkaluontoisuuden. Haastateltavia kohtaan suhtauduin empaattisuudella ja

¹²⁸ Tuomi & Sarajärvi 2009, 129-133.

¹²⁹ Tuomi ja Sarajärvi 2009, 131.

¹³⁰ Tuomi ja Sarajärvi 2009, 131.

¹³¹ Yardley 2000, passim; Smith & Flowers et al. 2009, 179-185.

¹³² Smith & Flowers et al. 2009, 180-181.

tavoitteenani oli luoda luottamuksellinen ja turvallinen haastattelutilanne, joka mahdollistaisi rikkaan ja monipuolisen kerronnan. Olen tavoitellut tarkkaa tutkimusprosessin kuvaamista ja saamani aineiston kurinalaista käsittelyä ja syvällistä ymmärtämistä. Aineistoni esittelyssä esitän IPA:n mukaisesti huomattavan määrän aineistokatkelmia tukemaan tulkintojani.¹³³ Näin lukijalla on mahdollisuus arvioida esitettyjen näkemysten ja raportoinnin luotettavuutta. Aineistokatkelmat ovat suoraan litteroidusta aineistosta. Jos olen jättänyt pois osan lainauksesta, olen merkinnyt sen suluissa olevalla kolmella pisteellä. Hakasulkeilla lainausten välissä pyrin selventämään tekstikatkelmaa.

Perusteellisuuden periaate viittaa huolellisuuteen ja perinpohjaisuuteen muun muassa haastateltavien valinnassa, haastattelussa ja analyysiprosessissa. Valitsin haastateltavani, sillä perusteella, että heillä oli omakohtaista kokemusta tutkimuksen kohteena olevasta ilmiöstä. Valitsemani naiset olivat kokeneet spirituaalisuuden ja äitiyden vaikutuksia elämässään ja olivat halukkaita puhumaan näiden välisestä yhteydestä ja tapahtuneesta muutoksesta. Haastattelutekniikkaa harjoittelin ennalta kahden ennakoivan haastattelun avulla. Perusteellisuus analyysiprosessin aikana näkyi erityisesti siinä, että kävin läpi haastattelut ensin yksitellen ja sitten yhdessä useaan kertaan monesta näkökulmasta, jotta tulkintani aineistosta olisivat mahdollisimman luotettavia. Onnistunut IPA-tutkimus kertoo lukijalle niin jotain haastateltavasta yksilötasolla kuin jotain tärkeää myös jaetuista teemoista.¹³⁴

Läpinäkyvyyttä tutkimuksessani tavoittelin mahdollisimman tarkalla tutkimusprosessin kuvailulla. Johdonmukaisuuden saavuttaminen empiirisen osuuden kuvailussa oli minulle haastavin saavutettava. Nyansseja oli paljon ja selkeyden säilyttäminen työlästä. Pyrin parhaani mukaan tarkkuuteen kirjoittamisprosessissa ja vetämään yhteen kunkin osion lopuksi tulkintani teemasta. Käytin lisäksi muutamia kaavioita havainnollistamaan analyysiani.¹³⁵

Viimeiset pääperiaatteet tutkimuksen luotettavuuden arvioinnissa ovat sen vaikuttavuus ja tärkeys. Keskeistä on se, kertooko tutkimus lukijalle jotain mielenkiintoista, tärkeää tai hyödyllistä.¹³⁶ Äitiyden ja spirituaalisuuden suhteesta on vielä vähän tutkimusta erityisesti suomalaisessa kontekstissa, joten koen tutkimukseni jo lähtökohtaisesti merkitykselliseksi. Thomas esittää uusien

¹³³ Smith & Flowers et al. 2009, 180-181.

¹³⁴ Smith & Flowers et al. 2009, 181.

¹³⁵ Smith & Flowers et al. 2009, 182.

¹³⁶ Smith & Flowers et al. 2009, 183.

kokemusten jakamisen uskonyhteisössä potentiaalina, joka voi yhtäältä rikastuttaa uskonnollista perinnettä ja toisaalta vahvistaa äitejä rakentamaan uutta vahvaa äitiyttä.¹³⁷ Koen, että myös spirituaalisuuden eksistentiaalisuuteen ja arvoihin liittyviin kysymyksiin kytkeytyvä yhä avoimempi puhe voi tukea äitejä omannäköisen äitiyden löytämisessä. Mielestäni näin äitien ja perheiden mahdollisuudet tasapainoiseen ja hyvinvoivaan olemiseen lisääntyvät.

¹³⁷ Thomas 2001, 89

3. Äitien suhde itseen

3.1 Ristiriitainen ja rajallinen äiti

Useimmille¹³⁸ haastattelemilleni naisille äitiys merkitsi tutkimusmatkaa omaan itseensä. Lapsen saanut oli joutunut kysymään itseltään, kuka minä olen? Kysymys liittyy läheisesti identiteettiin ja siten spirituaalisuuden eksistentiaaliseen ulottuvuuteen.¹³⁹ Omaa itseä äitinä ja naisena määriteltiin useimmiten vastakohtien kautta. Toinen keskeiseksi nouseva tapa oli pohtia sitä, missä kulkee toimivaltani ja vaikutusmahdollisuuksieni rajat.

Tuija lähestyi oman itsen määrittelyä kahtaalta: ensin hän kertoi minkälainen äiti hän ei ollut, jonka jälkeen hän eritteli tarkemmin omaa tapaansa olla äiti. Kertomansa mukaan hän ei ollut ”puuhatäti”, joka pitäisi arjen tarkasta suunnittelusta. Sitä vastoin arkisissa asioissa hetkessä eläminen ja tilanteen mukaan toimiminen kuvastivat häntä paremmin.

Mä en oo mikään semmonen puuhatäti, että mä laittaisin tälleen ohjelman, että nyt tänään sitten askarrellaan. (nauraa) En ollenkaan. Tänään lähdetään metsäretkelle. Ei. Meillä ei harrasteta tämmöstä. Meillä vaan eletään ja ollaan. Tehdään asioita hyvin ekstempore. Mä oon luonteeltani hyvin tämmönen hetkessä syttyvä, niin saatetaan saada nyt idea, että hei nyt lähetään jonnekin. Kello olkoot mitä vaan, mutta jos se on hyvä idea muidenkin mielestä, niin sehän toteutetaan sitten. TUIJA

Helposti syttyvyyttään Tuija määrittelee vielä myöhemmin lisää. Hän kuvastaa äitiytään rakkauden ja kiistojen välisenä vuoristoratana: yhtäältä suukotellaan paljon ja toisaalta ääntä korotetaan helposti.

Suuntaan ja toiseen helposti syttyvä. Hyvin tämmönen italialaistyylinen. Mutta se on niinku tosiaan suuntaan tai toiseen. Sitten meillä suunnilleen niinku mä niinku pussaan ne rikki ja joku vois jo ilmottaa lastensuojeluun, että toi suunnilleen halaa rikki noi lapset tai pussailee. Nythän nykyisin ei saa antaa enää pusuja lapsen suullekaan. Mutta meillähän annetaan kato mähän hoidan tämänkin moneen kertaan. (naurahdus) Mutta myös toiseen suuntaan, että meillä ääntä riittää. TUIJA

Tuijan tapa lähestyä äitiytään sen kautta minkälainen hän ei ole, voi kertoa jotain suomalaisessa yhteiskunnassa olevista äitiyteen liittyvistä odotuksista tai Tuijan yksilönä kokemista odotuksista. Tämän odotusroolin mukaisesti naisten tulisi olla järjestelmällisiä, lapsilleen ohjelmaa jatkuvasti suunnittelevia hillittyjä äitejä.

Tuija kuitenkin irtisanoutuu tällaisista odotuksista ja määrittelee itsensä tämän vastakohtana: hän pitää hetkessä elämisestä ja tunteiden voimakkaasta näyttämisestä. Hän vaikuttaa tyytyväiseltä omaan tapaansa olla äiti ja perustelee sitä myöhemmin esimerkiksi sillä, että rentouden myötä nukkumajärjestelyt ovat

¹³⁸ Kaisa, Tuija, Petra, Susanna

¹³⁹ Ks. määritelmäni spirituaalisuudesta luku 1.4.

heillä toimineet hyvin. Nukkuminen on lapsiperheissä yleinen haasteita aiheuttava teema,¹⁴⁰ joten Tuijan kuvausta on sitä vasten helppo tulkita kertomuksena onnistumisesta. Tuijalla sama rentous oli ollut läsnä kaikkien kolmen lapsen kanssa.

Kaisa ja Petra nostavat sen sijaan vahvasti esiin ensimmäisen lapsen kanssa kokemansa epävarmuuden. Kaisa kuvailee, kuinka esikoisen kanssa hän ei tiennyt mistään mitään, ja äitiyttä määritteli sen myötä hysteerisyys ja pelko.

Tietysti haastavaa aina ensimmäisen lapsen kanssa, kun ei tiedä mistään, että on semmonen vähän hysteerisempi äiti ehkä, että joka ikisestä asiasta reagoi niinku että kauheeta että mikä tässä lapsella on. Ensimmäinen kuumekouristuskin, niin mä aattelin, että mä ite saan kouristuksen siinä vaiheessa, kun lapsi sai kouristuksen. Pelästyy joka ikistä asiaa. KAISA

Petra määrittelee olleensa ensimmäisen lapsen kanssa muodollinen suorittaja, ja samalla jatkuvasti epävarma.

Joo, et sitä on keskittynyt siihe omaan suoritukseen, et on ollu semmonen suorittaja-äiti ja suorittaja, joka koko ajan ei oo, kuitenkin on epävarma. PETRA

Petran epävarmuutta lapsen hoitamisesta ja kasvattamisesta kuvastaa myös hänen kertomuksensa siitä, kuinka hän ensimmäisen lapsen kanssa jatkuvasti vertaili omaa toimintaansa muiden äitien tapaan olla lastensa kanssa. Petralla myös tyytymättömyys itseensä nostaa päätään ensimmäisen lapsen kohdalla. Hän ei ole mielestään osannut puhua lapselle tarpeeksi ja siitä johtuen lapsen kielitaito on heikko. Hän kertoo havahtuneensa omaan toimintaansa vasta nähtyään, kuinka toinen äiti puhui lapselleen.

Mä muistan sen toisen ho yksvuotiaan äiti puhui, puhui niinku värikkäämmiin sille hänen lapselleen, omalle lapselleen. Ja mul tuli sem sillon jo semmone, et hei, että, et et miks mä en ninku puhuttele mun lasta tolleen. (...) Mä oon aina tehny sellasta hirveesti, niinku havainnoinu sitä hu erilaisuutta. Tai siis niinku niit niitä tapoja olla äiti, niinku et miten toi toimii, ni mä niinku kiinnitän niihin kauheesti huomiota, et miten ihmiset toimii. (niiskaus) PETRA

Petra tukeutuu ajatukseen äitiydestä roolina, jonka voisi opiskella esimerkiksi vertailemalla muihin äiteihin. Hänen omakuvansa ensimmäisen lapsen kohdalla näyttäytyy hämmennyksenä ja epävarmuutena suhteessa omiin tavoitteisiin ja mahdollisuuksiin. Hän turvautuu toisiin, jotta voisi arvioida itseään ja omia mahdollisuuksiaan.

Naisten kuvaukset itsestään heijastelevat spirituaalisuuden eksistentiaalisia kysymyksiä. Kaisa ja Petra ovat epäätietoisia siitä, kuinka toimia ja mistä lapsen kanssa kulloinkin on kysymys. Seurauksina ovat pelko, pettymys ja syyllisyys. Molemmat naiset olivat kuitenkin kokeneet myös Tuijan tavoin varmuuden hetkiä

¹⁴⁰ Jokinen 1996, passim.

erityisesti seuraavien lapsien kohdalla. Petralla varmuus oli ilmennyt myös jokaisen kolmen lapsensa raskauden kohdalla. Silloin hänellä oli ollut voimakas usko itseen. Hän oli luottanut omaan intuitioonsa, kokenut osanneensa havaita mahdolliset vaaran paikat ja siten omannut vahvan luottamuksen siihen, että kaikki tulee menemään hyvin.

(...) itsellä on ollu aina semmone olo, että, että et tää [raskaus] on ihanaa ja ja niinku, et et näin tää, et kaikki tulee menee hyvin. (...) Jotenkin mul o ollu semmonen niinku, mul on niin voimakas intuitio aina elämässä ollu (...). Mä toimin, mä itse toimin, et asiat menee hyvin. (...) et ...semmonen niinku, on ollu semmonen varmuus. Myöski siis niinku se, et mi mikä mun oma niinkun öö henkinen tila on, ni siis mul on ollu hyvä ja myös siit lapsesta niinku semmone, että kaikki tulee menee kuitenkin hyvin. PETRA

Vaikka Tuija kuvaili äitiytään tunnetasolla vuoristoratamaiseksi, näyttäytyy se suhteessa varmuuden ja epävarmuuden vaihteluun tasaisempaan kuin Petran kokemus. Huomionarvoista on, että Petralla ei ole ollut tarvetta tukeutua epävarmuudessaan itseään korkeampaan tahoon ja samoin voimakas varmuus asioiden päätyemisestä hyvin palautuu häneen itseensä. Hän määrittelee itsensä useampaan otteeseen tunteellisuudestaan ja herkkyydestään huolimatta vahvaksi naiseksi, jota kukaan ei pompottele.

Sellasta, et on semmonen niin, iin vahvan, et vahva nainen on hyvä, hyvä ja se sopii mulle semmonen, semmonen rooli, mut samalla sitte semmonen niinku kuitenkin hirvee, hirveen tunteellinen eli sillä lailla niinku sitte herkkä, mut mä sallin itelleni sen, että et se ei oo ongelma (...) PETRA

Lasten myötä määrittyvä Tuijan, Kaisan ja Petran suhde itseen ei selity millään muotoa Jumalalla. Määrittelyn perustana käytetään sen sijaan yhteiskunnassa vallitsevia odotuksia äitiydestä sekä selitetään omia kokemuksia puhtaasti itsestä lähtöisinä. Poikkeuksen tekee Susanna. Hän vertaa suhdettaan Jumalaan suhteeseen lapseensa, joka on mahdollistanut omana itsenä olemisen.

(...) tästä minä-sinä-suhteesta [Jumalaan], mikä mulle on äärimmäisen niinkun jotenkin tärkeeks tullu, niin, niin siinähan ollaan niinkun, ollaan tota, ollaan niinkun suhteessa, se ei oo minä-se-suhde... ..vaan et, et se on niinkun kahden, kahden niinku... ..persoonan niinkun välinen suhde, jossa, joka, jossa se toinen otetaan vastaan semmosena kuin hän on. Ja, ja, ja näin, että... Ja tulee se semmonen syvän tason niinkun dialogi. Niin, niin tota, niin ehkä lapsen kanssa on jotain kokenu jotain samaa, ja et se on niinkun... jotenkin hieno, hieno asia. SUSANNA

Ilman muiden äitien kokemia odotuksia tai suorittamisen tarvetta Susanna kertoo saavansa olla lapsensa kanssa oma itsensä, olla sellaisenaan hyväksytty ja kokee tulevansa kohdatuksi. Nämä kokemukset hän määrittelee erittäin myönteisinä. Tulos vahvistaa Riikosen näkemystä siitä, kuinka toisen ihmisen aito kohtaaminen mahdollistaa minuuden uudenlaisen löytämisen.¹⁴¹

¹⁴¹ Riikonen 2016, 594.

Susanna peilaa suhdetta itseensä selkeästi jumalasuhteen kautta. Myönteisenä näyttäytyvän jumalasuhteen seuraus, mahdollisuus olla hyväksytty omana itsenä, saa maallisen vastineensa äiti-lapsisuhteessa. Susanna yhdistää suhteeseen itseensä siis vahvasti spirituaalisuuden arvokysymykset, suhteen lapseen, ja uskonnolliset ulottuvuudet, suhteen Jumalaan.

Toinen keskeinen tapa lähestyä suhdetta itseen oli kuvailla sitä, kuinka äitiyden myötä omat rajat, niin jaksamisessa kuin vaikutusmahdollisuuksissa, olivat tulleet vastaan. Puolet¹⁴² haastattelemistani naisista kertoi näistä kokemuksista. Petra ja Hanna selittivät havaintoaan ilman hengellistä ulottuvuutta, kun taas Susannalle oman rajallisuuden ymmärtäminen yhdistyi Jumalaan.

Petralle oma rajallisuus ilmeni muun muassa äitiyden mukanaan tuomalla hallinnan tunteen menettämällä: hän ei yrityksistään huolimatta hallinnut asioita ja eri palaset eivät pysyneet koossa. Tämän hän koki raskaaksi.

Mun pitää niinku jotenki olla koko ajan asiassa edellä ja sit mul on koko ajan semmone olo, ku ne on niin kauheen pieniä, et en mä kuitenkaa handlaa sitä hommaa. Siis sillee, (...) (huokaus) jotenki kaikki vaa hajoo käsiin. PETRA

Hallinnan tunteen menettäminen kertoo omien rajojen tulemisesta vastaan. Se heijastelee oman minän ulottuvuuksia, sitä mihin kykenen ja mihin en. Hanna peräsi itseltään vastuuta tuntea itsensä niin, että jaksaminen olisi mahdollistunut. Hänen mukaansa antamisen ja saamisen tulisi pysyä tasapainossa.

Ne rajat kyllä tulee vastaan, että, että jotenkin pitäis tietysti nyt tälle äitinä ja naisenakin niinkun vähän itseä kuulostella ja että miten sitä niinkun jaksaa. Ja sitten niin lapsillekin niinkun äitinä, mitä jaksaa antaa, mistä sitten saa. HANNA

Kuinka antaa itsestään antamatta kaikkea pois? Tätä dilemmaa kuvaa myös Helakisa.¹⁴³ Hannan puheessa voi aistia myös vaatimusta itseä kohtaan: pitäisi olla riittävän kyvykäs huomioimaan tasapainoisesti omat ja muiden tarpeet ja näyttämään lisäksi lapsille mallia.

Oma rajallisuus liitetään äitien kokemiin vaikutusmahdollisuuksiin suhteessa lapseen. Tiettyihin asioihin on mahdollista vaikuttaa, mutta tietyn pisteen jälkeen omat rajat tulevat vastaan. Petra kertoi voivansa antaa lapsilleen turvan, pysyvyyden ja läsnäolon, mutta kaikkea hän ei kokenut voivansa muuttaa ja kaikkeen vaikuttaa. Erityisesti lasten suhde ulkomaailmaan oli Petran ulottumattomissa.

(...), mä voin vaikuttaa vaan siihen, et mä tarjoon sen niinku turvan ja että että ongelmista huolimatta aina, aina on se turva ja aina kaikki kuitenkin täällä on hyvin

¹⁴² Hanna, Petra, Susanna

¹⁴³ Helakisa 1991, 91.

heillä ja että mä voin niinku tarjota sitä sellasta niinku pysyvyyttä. Heil on hirveen pysyvät suhteet isovanhempiin ja ja siis jatkuvat suhteet ja et mä voin vaan niinku öö, olla sillon, sillon läsnä, kun mahdollista. Ja tai siis ku on tarve. Ja ja ööm en en mä voi niinku vaikuttaa heidän suhteisiin ulkomailmaan kauheesti, et mä voin niinkun neuvoa, mut mä en voi niinkun, mä en voi niinkun olla sitte, en mä, en mä oo sellanen, joka niinku aina on sitte rajottamassa tai sanomassa, et miten sä teet ton ihmisen kaa, vaan mä vaan oon sillee kuuntelemassa, että että joo, kerro vaan, että mä haluun kuulla. Kerro mulle juttuja. Mutta mutta, mut en mä niinku, et mä voin olla huolissani, mut mä en voi niinku sillä lailla mennä niinkun muuttamaan siis kaikkea. Sitä mä en voi. Mä en voi muuttaa. (...) että ei voi niinkun, ei voi kaikkeen vaikuttaa. Ni. Nii, se vähän huolestuttaa ja, mutta mut mä koen, että ei, ei niinku, niin kuuluu ollaki, että ei voi niinkun, ei voi kaikkeen vaikuttaa. Mä selviin sen tunteen kaa. PETRA

Vaikka oma rajallisuus huolestuttaa Petraa, hän ei hae tukea tai selitystä itsensä ulkopuolelta vaan toteaa, että näin asioiden kuuluukin mennä eikä se tuota hänelle ongelmaa.

Susanna kertoi myös ymmärtäneensä omien vaikutusmahdollisuuksiensa rajat. Hän koki, että ei pysty suojelemaan ja varjelemaan omaa lastaan. Erityisesti lapsen kasvaessa kyky turvata lapsen kasvu väheni.

Ja, ja se, että et, et juuri hoksaa sen että et mä en voi niinku, et mä en voi sitä lasta et sit kun se... Kun se ei oo enää siinä mun hyppysissä, niin mä en voi sitä, sitä suojella enkä varjella, et se tavallaan se, sehän on hänen oma elämä. SUSANNA

Tässä kokemuksessaan Susanna kääntyi Jumalan puoleen ja luottamus kaikkivaltiaan ohjaukseen toi turvaa. Riippuvuus Jumalasta ja oman itsen pienemmäksi tulo olivat Susannalla oman rajallisuuskokemuksen seurauksia. Hänellä oma itse määrittäytyi hengellisen viitekehyksen kautta.

En voi suojata kuitenkaan lastani ja sen vuoksi koen tullessi vielä riippuvaisemmaksi Jumalan hyvydestä, varjeluksesta ja siunauksesta. Ja tyttäreni on aikaansaanut minussa suhteessa Jumalaan niin semmosta pienemmäksi tulemistä. SUSANNA

Naisten pohdinta omasta äitiydestään kertoo siitä identiteettityöstä, jota he ovat käyneet tai käyvät yhä läpi äidiksi tultuaan. Elämänkaariteorian mukaan aikuisuuteen, johon perheen perustaminen kytkeytyy, liittyy itsetuntemusprosessin läpikäyminen.¹⁴⁴ Tämä saa vahvistusta haastattelemieni naisten kertomuksissa. Omaa itseä tarkastellaan monelta eri taholta, erityisesti ristiriitaisuuden ja rajallisuuden kokemusten kautta.

Yhteenvetona minäkuvan määrittelyssään Tuija näyttäytyy tyytyväisenä äitinä, vaikka tekee asioita vasten todellisia tai kuviteltuja odotuksia. Kaisa on ensimmäisen lapsen kanssa epävarma, omien sanojensa mukaan jopa hysteerinen ja pelokas äiti. Petra kuvaa itseään ristiriitaisesti toisaalta epävarmana äitinä, joka vertailee itseään muihin, mutta samalla vahvana naisena, joka luottaa äitiydessä

¹⁴⁴ Erikson 1994, 100-107.

itseensä. Susannalla korostuu hengellinen minuus. Näin haastattelemani naiset näyttäytyvät osaltaan postmoderneina äiteinä, jotka määrittelevät omaa tapaansa olla äiti ja hoitaa lapsiaan.¹⁴⁵ Tulos ei puolla Vuoren näkemystä siitä, että naiset hukkaavat oman erillisen identiteettinsä hoivatessaan lapsiaan.¹⁴⁶ Sen sijaan oman itsen määrittely korostuu ja näyttäytyy osana prosessia, jossa äitiys yhdistetään omaan aikaisempaan identiteettiin. Athan ja Miller puhuvat lapsen saamisen muuttavan naisen elämää niin, että äidin täytyy päättää, kuinka hän määrittelee uuden elämänsä ja tapansa elää sitä.¹⁴⁷ Haastattelemini naisten äitikuva on raikas ja kuvastaa minäkuvan monipuolisuutta: nainen voi olla samalla vahva ja herkkä, varma ja epävarma ja hän saa olla voimakkaan tunteellinen. Tueksi oman itsen määrittelyyn kelpaa niin oma intuitio kuin Jumalakin.

Rajallisuuden kokemuksessaan Hanna perää itseltään kykyä turvata tasapaino. Petra ahdistuu, kun ei koe hallitsevansa tilanteita lasten kanssa, mutta toisaalta hän kokee kykenevänsä vaikuttamaan lastensa elämään tärkeissä asioissa, kuten turvan ja läsnäolon kysymyksissä. Lasten suhteessa ulkomaailmaan ja muihin ihmisiin hän ymmärtää kuitenkin vaikutusmahdollisuuksiensa tulevan vastaan, mutta tämä ei ole hänelle ongelma vaan hän näkee, että näin kuuluukin olla. Asiantila näyttäytyy normaalina ja siten hyväksyttävänä. Eksistentiaalisten identiteettikysymysten ulkopuolelle kurkottaa taas Susanna, joka turvautuu rajallisuuden kokemuksessaan uskonnolliseen selitysmalliin.

Oman itsen ja äitiyden pohdinta liittyy naisten puheissa enemmän eksistenssikysymyksiin ja tulkinnoissa turvaudutaan pikemmin maallisiin selitysmalleihin kuin transsendenttiseen ulottuvuuteen. Siten kyseessä ovat enemmän henkiset kysymykset kuin suoranaisesti hengellisyys. Susanna vahvasti uskonnollisena tekee tästä poikkeuksen. Hänen kuvauksessaan suhteet itseän, lapseen ja Jumalaan kietoutuvat voimakkaasti yhteen. Naisten tulkinnat kokemuksilleen näyttävät vahvistavan Godinin näkemystä siitä, että tapaan selittää kokemuksia uskonnollisin termein vaikuttaa henkilökohtainen uskonnollinen tausta.¹⁴⁸

¹⁴⁵ Andersson 1991, 28.

¹⁴⁶ Vuori 1991, 55.

¹⁴⁷ Athan ja Miller 2005, 25.

¹⁴⁸ Godin 1985, 95.

3.2 Muutos kohti syvällisempää ja aidompaa itseä

Kristillinen teologia ja nykypäivän psykologia ovat molemmat kiinnostuneita henkilökohtaisesta muutoksesta.¹⁴⁹ Äitiys on otollista aikaa tällaiselle muutokselle.¹⁵⁰ Kaikki haastattelemani kuusi naista kertoivat henkilökohtaisesta kasvusta tai muutoksesta. Suhtautuminen elämään muuttui ja äidit kokivat niin henkistä kuin hengellistä kasvua.

Tuija, Kaisa ja Susanna toivat esille muutoksen ennen lapsia olleeseen tapaan olla ja ajatella elämästä. Aikaisemmin elämän merkityksen ajatteluun ei riittänyt Tuijalla aikaa, vaan keskeisiä olivat ulkoiset asiat, kuten tärkeältä näyttäminen.

Se oli kauheen tärkeää oli vaan olla tärkeänä. (naurahdus) Tai siis sillä niinkun että olla tärkeän näköinen tai oloinen. Ei sitä oikein. Se oli vaan yhtä. Kaikki ulkoiset asiat oli hirveen tärkeitä silloin. TUIJA

Kaisa väheksyi aikaisemmin äitinsä tapaa pohtia hengellisyyttä ja uskoa, mutta lasten myötä elämän peruskysymysten kysyminen nousi myös hänelle ajankohtaiseksi. Jälkikäteen tarkasteltuna hän kokee aikaisemman tapansa ajatella yksinkertaiseksi, hän kokee olleensa ”nuori ja tyhmä”.

Kai se niinkun mä varmaan sanoinkin, niin äitiys on ollu se kasvun paikka itelle. No en mä enää muista sitä aikaa ennen äitiyttä. On se ollu niin monta vuotta sitten. (naurahdus) Ei mikään ihme. Siitä on niin paljon aikaa. Mut sitä aikaa mä kuvailen just, että nuori ja tyhmä eikä ajatellut yhtään mitään. En mä ajatellut todellakaan paljon asioita ja elämän näitä. Ihmettelin omaa äitiä, joka etti sitä henkeviä ajatuksia ja todellakin etti sitten uskoa. Mä ajattelin, että no mitä turhia, että käytä aikas paremmin. Semmonen asenne oli vielä ennen lapsia. En ymmärtänyt ollenkaan. Kyllähän se ihan lasten kauttakin varmasti tuli se sitten se elämän peruskysymysten kysyminen. KAISA

Susannan mukaan muutos suhteessa elämään itsessään näkyy siinä, kuinka lasten myötä tärkeät asiat ovat alkaneet erottua vähemmän tärkeistä.

(...) jotenkin myöskin niin, et, et nää tavallaan niinkun semmoset lillukanvarret niinku, et tavallaan mennään niinku, et jotenkin semmosilla suurilla (naurahtaa) suurilla linjoilla. SUSANNA

Tuija, Kaisa ja Susanna näkevät aikaisemman suhtautumisensa elämään olleen pinnallista, pikkumaista ja yksinkertaista. Äitiyden myötä tullut uusi tapa katsoa maailmaa näyttäytyy syvällisempänä. Tätä tukee Athanin ja Millerin tutkimus, joka toteaa, kuinka äitien suhtautumisessa maailmaan aitous, joustavuus, anteliaisuus ja uudistumaan kykenevä puoli voivat tulla esiin ja viedä tilaa aikaisemmalta itsekeskeiseltä egolta ja jäykkyydeltä.¹⁵¹

¹⁴⁹ Mm. Fowler 2000, passim; Anthony & Heimberg et al. 2008, passim; Salmela-Aro & Nurmi 2017, passim.

¹⁵⁰ Gordon 1991, 137-138.

¹⁵¹ Athan & Miller 2005, 28.

Suhtautuminen elämään muuttui, mutta niin myös persoonallisuus.

Persoonan muutoksesta kertoi neljä äitiä.¹⁵² Naiset kertoivat muuttuneensa muun muassa epäitsekkäämmiksi ja vastuullisimmiksi ja kasvaneensa ihmisinä.

Eksistentiaalinen kysymys vastuusta nousi kaikilla neljällä keskiöön. Ihmisenä kasvuun liittyi vastuullisuus.

Ja kyllä se äitiys on sitten kasvattanut tässä (...) ihmisenäkin tosi paljon (...). Ja oppinut kantaan ehkä vastuutakin, että ennen sitä ei ollu niin muuta kun ei sillä lailla niinku todellista vastuuta. KAISA

Siis kylhän mä mielestäni oon niinkun tullu aikuisemmaksi lasten myötä. Se on ihan totta, et lapset on niinku tehny musta (niiskaus) niinku e semmosen, et se on, mä oon aina, aina kuitenkin on se vastuu sielä koko ajan aina. Ja aina ja taka-alalla periaattees joka tilantees ku tilanteessa, ni on se vastuullisuus. Vastuullinen olo, vastuullinen tekeminen. PETRA

Kaisan kuvaus todellisesta vastuusta kertoo ajatuksesta, jonka mukaan aikaisempi vastuu oli jollakin tavalla kevyempää, se ei ollut oikeaa, aitoa vastuuta. Lasten myötä vastuukin koetaan todemmaksi. Tässä kertautuu ajatuskuvio, jonka mukaan lasten myötä liikutaan lähempänä syvempiä, aitoja asioita. Petra kokee vastuun kokonaisvaltaisuuden. Hän ajattelee tullessa aikuisemmaksi lasten myötä. Petran kokemus vastuullisuudesta vahvistaa Kurosen näkemystä siitä, kuinka lapsen koetaan tekevän vanhemmistaan, etenkin äideistään, ”lopullisesti vastuullisen aikuisen.”¹⁵³ Petran kohdalla tällainen vastuullisuus herättää myös raskaita tunteita.

Valmius tai hyvyys äitinä kehittyi naisten puheissa uusien lasten myötä. Petra kuvaili äitiyttään ensimmäisen lapsen kohdalla kypsymättömäksi, lähes ulkokultaiseksi, ja suhdetta lapseensa aluksi esineellistäväksi. Hän ei ollut osannut kohdata lastaan heti ihmisenä.

(...) et mä tarvitsin ikäänku sen harjotuskappaleen, (naurahdus) että äitiys on ollu semmosta vähän niinku, vähän semmost jotenki, en mä tiä nyt naiiviks vois sanoo, mut jollain lailla kuitenkin semmosta vähän niinku, vähän, vähän kypsymätöntä siinä alussa, vaik mä oon niinkun muodollisesti suorittanu sen oikein. Mutta sitten se semmonen niinkun, et miten olla lapsen kanssa, ni se on vähä ollu sellasta hapuilevaa ja jotenki semmost vähän niinku, en nyt sanois ulkokultasta, mut sellast jotenki. Sitä ei oo niinku osannu ottaa sitä lasta sillä lailla ihan niinku ihmisenä ehkä vastaan heti. (...) PETRA

Petran mielestä hän oli ensimmäisen lapsen kanssa vielä keskenkasvuinen ja hänen äitiytensä hauras. Vasta toinen lapsi oli tuonut tunteen kokonaisvaltaisesta, täysinäisestä äitiydestä.

Ja et silleen se o ollu aika haurasta siinä alussa se äitiys, et voi olla, et oikeestaan sit, ku toinen lapsi synti, ni sit mä vasta niinkun koin, että, et tuli semmonen niinku hirvee täyttymys. PETRA

¹⁵² Hanna, Kaisa, Petra, Susanna

¹⁵³ Kuronen 1991, 225.

Myös Petran kertomus kuvastaa muutosta pinnallisesta syvällisempään. Hän on mielestään hoitanut ensimmäistä lastaan hyvin, mutta ei kuitenkaan ole päässyt sisälle täysin äidin ja lapsen väliseen suhteeseen. Buberin filosofian Minä-Sinä suhteen sijaan Petran suhde ensimmäisen lapsen kanssa näyttäytyy olleen aluksi pikemminkin Minä-Se -suhde.¹⁵⁴ Minä-Sinä -suhde edellyttää toisen osapuolen ainutlaatuisuuden, erillisyyden ja toiseuden näkemistä ja kunnioittamista.¹⁵⁵ Se viittaa syvälliseen kohtaamiseen, jossa toinen kohdataan omana itsenään ilman tarvetta vaikuttaa toiseen tai muuttaa toista. Siinä korostuu yhteys. Minä-Se -suhde sen sijaan voidaan ymmärtää esineellistäväksi kohtaamiseksi ja etäisyyttä painottavaksi.¹⁵⁶ Tulkitsen Petran kertomuksesta, että muutosta tapahtui ja myöhemmin kohtaaminen muuttui läsnä olevammaksi Minä-Sinä suhteeksi.

Hanna kertoi lasten lisänneen itsetuntemusta ja varsinkin kielteiset puolet persoonassa olivat tulleet näkyviksi. Hänen kokemusmaailmassaan suhteen itseen muuttuminen ei näyttäytynyt millään muotoa hengellisenä kokemuksena.

(...) lapsehan irrottaa susta kaikista pahimman irti. Eli kun ensimmäinen lapsi syntyi, niin sie huomasit että et sichän oot ihan kauhee. Tai sillen kun meni naimisiin, niin tajus, kun toinen oli peilinä, että, että et mie en ookaan ihan sellanen kuin mie oon kuvitellu miusta, tästähän ei tuu mitään, ja miten mulla on tällasia ajatuksia. Ja sit kun syntyi ensimmäinen laps, niin sit se peili vasta aukeskin, ihan revähti selälleen. Ja mie aattelin, et kauheeta, mie halusin heittää tuon lapsen parvekkeelta alas, et se olis hiljaa ja mie saisin hetken levätä, että en nyt voi puhua että hengeli... hengellinen kokemus. (nauraa) HANNA

Hannan kokemus lapsista peilinä, tukee Hassin näkemystä siitä, että lapset antavat jatkuvaa havainto-opetusta omista heikkouksistamme. He näyttävät peilin ominaisuudessa sen, mitä olemme aikuisina oppineet torjumaan. Lapsilta voimme oppia jotakin itsestämme.¹⁵⁷ Peili-metaforan avulla voidaan ilmaista sitä, kuinka lapset mahdollistavat sellaisten piirteiden esiintulon, mitä ilman lapsia ei olisi mahdollista, tai olisi vaikeampi, huomata itsessään. Lapset mahdollistivat Hannalla oman persoonallisuuden syvemmän ja kokonaisvaltaisemman ymmärtämisen.

Hanna, Kaisa ja Susanna puhuivat lisäksi myös hengellisestä muutoksesta tai kasvusta. Kaisalle lapset olivat vaikuttaneet ylipäättään hengellisyyden heräämiseen. Hänelle hengellisyys oli tullut pikkuhiljaa lasten kautta vuosien varrella seurakuntayhteyden syntymisen myötä.

¹⁵⁴ Riikosen (Riikonen 2016, 700.) tavoin käytän Buberin (Buber 1993, passim.) filosofista käsitystä kohtaamisesta jokseenkin vapaasti ja sovellan sitä omaan näkemykseeni aidosta persoonallisesta kohtaamisesta, joka toteutuu silloin kun Minä kohtaa Sinän.

¹⁵⁵ Riikonen 2016, 593

¹⁵⁶ Ubani 2005, 322-323.

¹⁵⁷ Hassi 1991, 171.

Ennen lapsien syntymää, niin mä en ollut paljoa tekemisissä minkäänlaisissa tekemisissä seurakunta-asioissa. Kävin kirkossa kerran vuodessa. Tuskin sitäkään. Kauheeta sanon näin mutta. (nauraa) joskus joulukirkossa ja pääsiäiskirkossa. (...) Mutta muuten seurakunta oli sitten ei ollut semmosta seurakuntayhteyttä ei voi sanoa. Sitten lasten mukana tuli tää tämmönen seurakunnassa käynti. Se tuli eka semmosena lainausmerkeissä pakollisena, kun ei ollu muita paikkoja. (...) Mut kyllä se hengellisyyskin sitten sieltä tuli itelle pikkuhiljaa silleen hiljaa hiipien sanotaan, että lasten kautta. KAISA

Kaisa kokee lasten myötä myös kasvaneensa hengellisesti. Hän määrittelee hengellisen kasvun elämän ja sen merkityksen pohdintana ja siten spirituaalisuuden arvoihin liittyvänä kysymyksenä. Hänelle oli noussut merkittäväksi miettiä sitä, kuinka kasvattaa ja mitä haluaa antaa lapsilleen evääksi tulevaisuuteen.

(...) on itekin kasvanut niiden lasten mukana. Saanut kasvaa. Ja ihan hengellisestikin kasvanut sitten, että alkanut miettiä tätä elämää ja elämän merkitystä ja sitä, että miten haluaa ne lapset myös kasvattaa ja mitä eväitä antaa sitten tulevaan ja aikuisuuteen lapsille. Ihan pienestä pitäen. KAISA

Arvokysymyksiä pohti myös Hanna, joka kertoi tutkineensa paljon lasten kanssa Raamatun näkemyksiä oikeasta ja väärästä, mutta oppineensa myöhemmin, että elämä opettaa myös kyseenalaistamaan aikaisempia eettisiä ja moraalisia käsityksiä. Hänellä usko oli muuttanut luonnettaan paljon iloisemmaksi.

Kyllä myö tutkittiin siis Raamattuakin paljon sillä lailla ja mietittiin, että mikä se on oikeeta ja väärää, mitä Jeesus sanoo, ja näin, profeetat tai opetuslapset ja Paavalit ja muut. Mut sit, kato, elämä opettaa. Elämä opettaa, että siinä on muitakin värejä kuin musta ja valkoinen, ja sie et voi lokeroida ihmisiä. Sie et voi tuomita niitä, et läheisiäs etkä kauempaisias... tuota joko vuohiin tai lampaisiin. (...) Että tästä uskosta on tullu paljon ilosempaa. HANNA

Lapset herättivät molemmilla naisilla tarpeen pohtia oikeaa tapaa elää. Toiveena ja tavoitteena oli tämän välittäminen omille lapsille. Elämänkokemuksen myötä Hanna kuvaa löytäneensä todemman tai aidomman tavan suhtautua moraalikysymyksiin.

Myös Susanna oli kokenut hengellistä muutosta. Hänellä minäkuvaan näytti vaikuttavan vahvasti omaksuttu jumalakuva ja muutos jumalakuvassa aiheutti siten muutosta suhteessa itseen.¹⁵⁸ Lapsen myötä Susannan suhde itseen oli muuttunut armollisemmaksi ja rakastavammaksi. Kristinuskon Jumalan sanoma näyttäytyi syvemmällä tasolla.

Ja sitten myöskin ehkä omistaa enemmän itselleen niinku ikään kuin sitä, sitä upeeta, upeeta sitä armon ja niinkun ja rakkauden sanomaa, ehkä omistaa niinkun itselleen myöskin syvemmällä tavalla. SUSANNA

Näin myös hengellisyyden muutoksessaan naiset liikkuvat pinnallisen ja epäaidon tasolta kohti syvällisyyttä ja aitoutta.

¹⁵⁸ Lisää äitien jumalakuvan muutoksesta luvussa 5.4.

Kaikki haastatteleman naiset kertoivat äitiyden tuomasta muutoksesta itsessään. Muutos näyttäytyi moniulotteisena prosessina, joka piti sisällään niin entisen menetystä kuin uuden saavuttamista. Muutos koettiin pitkälti ihmisenä kasvuna ja siten kasvu-sanana myönteisen konnotaation mukaisesti positiivisena kehityksenä. Äitiys tarjosi naisille kokemuksen aidommasta, syvällisemmästä ja kokonaisvaltaisemmasta minäkuvasta suhteessa äitiyttä edeltävään aikaan. Myönteinen tulkinta pohjautuu naisten tapaan argumentoida aikaisempaa itseään muun muassa pinnalliseksi, yksinkertaiseksi, rajoittuneeksi ja ymmärtämättömäksi. Tulos tukee Athanin ja Millerin tutkimusta äitiyden myötä tapahtuvasta vanhan itsen kuolettamisesta ja uuden aidomman, rehellisemmän ja kokonaisvaltaisemman itsen esiintulosta.¹⁵⁹

Naisten henkilökohtaisissa muutostarinoissa painottuivat sekä suhtautuminen elämään että itsetuntemuksen lisääntyminen. Näin eksistentiaaliset ja erityisesti arvokysymykset korostuivat. Lisäksi lasten myötä yhtäältä suhde yleisesti hengellisyyteen osana arkea muuttui ja toisaalta kristinuskon sanoma muutti suhtautumista itseän. Spirituaalisuuden näkökulmasta muutosta tapahtui suhteessa itseän niin arvoissa kuin eksistentiaalisissa ja uskonnollisissa kysymyksissään. Äitien henkisyys ja hengellisyys kokivat muutoksen.

3.3 Tulevaisuuden kasvuhaaste

Tulevaisuuteen tähyillessään naiset¹⁶⁰ puhuivat suhteesta itseensä kasvuhaasteen näkökulmasta. Kertomuksissa korostuivat jatkuva kasvu ja kehitys. Naiset haluavat kehittyä yhä paremmiksi äideiksi ja ihmisiksi¹⁶¹ tai näkevät kehityksen luonnollisena asiana, joka vain tapahtuu.¹⁶² Suhde lapseen on tämän kehityksen moottori.

Susannan kasvuhaasteena oli jatkossa olla aikuinen suhteessa lapseensa.

Joo, kun mä oon nyt vähän ottanu tässä itelleni kasvuhaastetta, et, et mulla se uhmaikä ei niinkun menny ihan niinkun nappiin. Niin, mä sitä mun, et mulla olis nyt kärsivällisyyttä ottaa sitä, sitä semmosta uhmaa nyt tässä murrosiässä vastaan niin, et mä oon niinkun se, olisin se aikuinen. SUSANNA

Tulkitsen Susannan esimerkin niin, että hän toivoo kykenevänsä suhtautumaan lapseensa kärsivällisemmin eikä itse laskeudu lapsen tasolle ja ole impulssien ja tunteiden vietävissä samoin kuin lapsensa murrosiässä.

¹⁵⁹ Athan & Miller 2005, 19.

¹⁶⁰ Maija, Kaisa, Petra, Tuija, Susanna

¹⁶¹ Petra, Tuija, Susanna

¹⁶² Kaisa

Myös Tuija ja Petra kuvailivat äitiytään jatkuvana paremmaksi tulemisen pyrkimyksenä. Tuija pyrki toimimaan eri tavoin, kuin oma äitinsä suhteessa itseensä, sillä hän ei halunnut jättää samaa painolastia omalle tyttärelleen. Tämä ei kuitenkaan ollut ollut helppo haaste.

Tämän tyttären kanssa. Mä yritän välttää niitä semmosia, että ei hälle jäisi samaa painolastia, mitä sit mulle on jäänyt mun äidin kanssa olemisesta. Mut se ei oo helppoa. TUIJA

Tuijan mukaan tehtävä ei ollut helppo eikä hän aina ollut onnistunut tavoitteessaan. Petran mukaan äitiydessä epäonnistui jatkuvasti, mutta siitä huolimatta tavoite oli tulla aina paremmaksi.

Äitiys on on positiivist, niin se on niinku ihana asia. Se on sellanen, se on niinku pitää ansaita se arvostus ja arvonimi. Ja ja sitä pitää niinku, aina siin epäonnistuu, mut siinä niinku pitää aina pyrkiä olemaan parempi, et se on semmonen haastetehtävä se äitiys. Se on semmone henkilökohtane haaste myös. Että, että tota että osaanko mä ot, osaanks mä tutustua tarpeeks hyvin jokasee luonteeseen, mi mikä mun lapsilla on ja osaanks mä niinku aina jotenki mukauttaa. PETRA

Petra eriyttää äitiyden haasteen ja henkilökohtaisen haasteen. Henkilökohtaisella tasolla hän kokee tavoitteekseen tutustua jokaisen lapsensa luonteeseen riittävästi ja mukauttaa toimintansa kunkin lapsen mukaisesti. Petran kuvaus äidin tehtävästä aina pyrkiä parempaan, vaikka epäonnistuminen on määrätty ennakolta, havainnollistaa tulevaisuuteen ulottuvaa riittämättömyyden tunnetta.

Äitejä mietitytti myös oma pärjääminen tulevaisuuden haasteiden keskellä. Tuija kertoi siitä, kuinka lapsien tulevat murrosiät aiheuttivat jo jännitystä. Erityisesti askarrutti vanhempien ja lasten keskinäinen suhde. Oma haastava murrosikä oli vielä mielessä eikä se ollut ollut paras mahdollinen malli.

Ja enitenhän tietysti vähän jännittelee jo niitä tulevia murrosikää ja tämmöstä, koska mulla oli itellä todella vaikea ja hankala murrosikä. (...) Se oli erittäin, erittäin vaikea ja haastava. Pikkusen jännittää, että mitenhän meillä tässä minkälaiselle törmäyskurssille vielä joudutaan. TUIJA

Kaisa suhtautui tulevaisuuteen samalla tavoin kuin muut naiset: päättymättömänä kasvutarinana. Hän yhdisti tulevaisuuspuheeseensa myös näkemyksen kasvun mahdollisuudesta hengellisyydessä. Kasvua aiheutti jatkuva muutos. Äitiys oli hänelle kuitenkin varmemmin kasvun paikka, sillä hengellisyydessä oli mahdollista esiintyä myös kasvamattomuutta. Näin hän erotteli äitiyden ja hengellisyyden kahdeksi eri ulottuvuudeksi.

Mä uskon, että tää hengellisyyskin niin tää on tämmönen taival, että ei tässä koskaan tässä elämässä perille pääse. Eli sinne loppuun asti. Äitiydessä kasvaa ja myös hengellisyydessä kasvaa. Mitä on tänä päivänä, niin huomenna sitten on taas toisin. Se on joka päivä ja joka hetki semmosta kasvua lasten kanssa ja itselläkin sitten. Itselläkin semmosta hengellistä kasvua ehkä. Tai kasvamattomuutta sitten. (nauraa) KAISA

Tulevaisuuspuheessaan äidit kertovat pääsääntöisesti tavoitteestaan olla yhä parempia äitejä. Jatkuva kehitys ja pyrkimys parempaan ulottuvat elämän loppuun saakka. Koskaan ei tulla valmiiksi. Haastattelujen perusteella onkin aiheellista pohtia, kuinka vaikeaa naisille on ylipäänsä löytää ”riittävän hyvä äitiys”¹⁶³. Suhtautuminen omaan tulevaisuudenkasvuun liittyy suurimmalla osalla äideistä puhtaasti identiteettipohdintoihin ja siten spirituaalisuuden eksistentiaaliseen ulottuvuuteen. Arvokysymykset ovat luontaisesti läsnä äitien pohtiessa suhdetta itseensä. Myös uskonnolliset kysymykset nousevat kuitenkin esiin. Kaisalle äitiys ja hengellisyys rinnastuvat molemmat alueina, joissa kasvua on mahdollista tapahtua. Kasvu vaatii kuitenkin huomioita, ja siten äitiydessä kasvaminen on helpompaa ja luonnollisempaa, kun taas hengellisyys jää helpommin unohduksiin.

¹⁶³ Ks. Niemelä 1991, 114; Jokinen 1996, 63-68.

4. Äitien suhde toisiin ja maailmaan

4.1 Lapsi ja tunne-elämän vuoristorata

Kertoessaan äitiydestään ja spirituaalisuudestaan naiset lähestyivät aihetta paljolti tunne-elämän näkökulmasta. Tunteet vaikuttavat ihmisten toimintaan kaikkialla.¹⁶⁴ Ne ovat kokemuksia, jotka välittyvät valtaosaltaan kehon kautta ja tunne saattaa ihmisen välittömään yhteyteen tietyn aiheen kanssa.¹⁶⁵ Äitiys ja spirituaalisuus herättivät erityisen paljon tunteita ja niihin liittyvät tunnekokemukset olivat määrällisesti yleisin tapa käsitellä aihetta. Kaikki haastattelemani äidit kuvailivat yhtäältä myönteisiä ja toisaalta haasteellisia tunnekokemuksia. Suhde lapseen oli keskeinen ja siten lapset aiheuttivat äideissään vahvasti ristiriitaisia tunteita.

4.1.1 Myönteiset tunteet

Kaikki naiset kertoivat positiivisista tunteista äitiyden matkalla. Naisten kokemat myönteiset tunteet olivat ilo ja onni, kiitollisuus, ylpeys ja rakkaus. Kaaviossa 1. esittelen, kuinka moni naisista koki merkitykselliseksi kertoa äitiydestään ja spirituaalisuudestaan näiden tunteiden kautta.

Kaavio 1. Äitien esille nostamat myönteiset tunteet

¹⁶⁴ Hassi 1991, 171-172.

¹⁶⁵ Perttula 2005, 124.

Kaikki kuusi¹⁶⁶ äitiä kertoivat ilon ja onnen hetkistä. Äidit muun muassa iloitsivat lasten kanssa yhdessäolosta, yhteisestä huumorista, he nauttivat äitiydestään tai olivat onnellisia saatuaan lapsensa aikuisiksi. Tuija kuvaili sitä, kuinka ihanaa oli keskustella esikoisien kanssa. Lapsi piti kaikesta mahdollisesta maan ja taivaan välillä puhumisesta ja Tuija nautti tästä, sillä oli itsekin ollut samanlainen lapsena.

Ja sitten mun mielestä kaikista ihaninta. Tai no en tiedä kaikista. Mutta yks ihana asia on se, että tämä esikoinen tykkää keskustella paljon asioita. Sen kanssa on ihana vaan mennä sängylle makoileen ja sehän juttelee ihan mistä vaan. On se sitten avaruudesta tai Jumalasta, tai ihan mistä vaan, niin ei semmosta aihetta ole, mistä hän ei keskustelis vaikka tunti kaks. se on niinku ihan loputtomasti. (naurahdus) Sitten yleensä ite pitää keksiä, että no voitaisko me jatkaa joskus toisella kertaa tätä. Kun ei se lopu koskaan. Mut ne on ihania, koska siitä mä oon itekin lapsena nauttinut. TUIJA

Tuijalle onnea tuottavia hetket olivat ne, joissa hän pystyi kokemaan ja jakamaan samanlaisuutta oman lapsen kanssa. Yhteenkuuluvuuden tunnetta kuvaili myös Petra. Hän kertoi, kuinka he isompien lasten kanssa hymyilivät ja nauroivat nuorimman hassuille jutuille.

(...) me vähän nauretaankin sille pienemmälle välillä, hymyillään sillee isojen lasten kaa, ku sil on nii hassuja juttuja (...) PETRA

Nuorimmaisen lapsen tekemiset tuottivat iloa, mutta myös kokemus samanlaisesta huumorintajusta isompien lasten kanssa oli ilonaihe. Myös lapsen äitiinsä kohdistama kritiikki aiheutti mielihyvää. Susannan mukaan se kuvasti sitä, kuinka kaikenlaisista asioista oli mahdollista puhua.

Joo, musta muuten ei, musta muuten tosi riemastuttavaa, et, et hän voi, pystyy sanomaan et äiti on nolo ja et mulla on noloimmat vanhemmat, että eikö muilla kavereilla. Hyvä, että sen niinkun voi sanoo. SUSANNA

Susannan suhde lapseensa kertoo siitä onnesta, jonka avoimet ja luottamukselliset välit mahdollistavat. Susanna tulkitsee tämän johtuvan siitä, että hän on voinut olla riittävästi läsnä lapselleen. Hän on sinut nolona vanhempana oloon ja kokee, että ovien paiskominen ja muu murrosikäisen kapinointi kuuluu asiaan. Hän iloitsee lapsensa rohkeudesta näyttää tunteitaan.

Kaisalle tavallinen lapsiarki oli ollut onnellista aikaa, eikä hän haluaisi vaihtaa sitä mihinkään.

Ihan se lapsiarki niin ihan kun se kaikki pyöri sen lapsen ympärillä ja sit seuraavan lapsen. Onnellista aikaa. Sen mä vaan voin sanoa, että tosi onnellista aikaa. On ollu ihan tähän päivään asti. En vaihtais pois. KAISA

Hannalle onnellisuutta toi ylipäänsä lasten saaminen ja se, että oli onnistunut saamaan lapsensa aikuisiksi.

Niin, mutta kyllä oon hyvin onnellinen siitä, että, että on lapsia ja että ne on saanu aikuisiksi. HANNA

¹⁶⁶ Hanna, Kaisa, Maija, Petra, Susanna, Tuija

Se, että aikuiseksi saaminen tuo Hannalle onnea, kuvastaa huolen jonkinasteista vähenemistä. Vaikka äiti ei pääse mihinkään äitiydestään, vastuu lapsista vähenee heidän aikuistuessaan ja Hanna kokee, että hän on onnistuneesti saanut ainakin osan omaa tehtäväänsä päätökseen.

Onnen ja ilon lisäksi myönteisenä tunteena nousi esiin kiitollisuus, josta puhui viisi haasteltavaa.¹⁶⁷ Äidit olivat kiitollisia ennen kaikkea lapsistaan.

(...) olen saanut monta lasta ja kyllä en koskaa unohda olla kiitollinen. PETRA

Ja olen tosi kiitollinen omasta tyttärestäni, vaikka toki ehkä olisin toivonut useampiakin lapsia. Mutta koen kuitenkin, että meidän tilanteessa näin oli paras. SUSANNA

Susannalla kiitollisuuteen liittyi ristiriitainen tunnekokemus. Hän oli kiitollinen lapsestaan, mutta olisi toivonut useampia. Toisaalta Susanna oli hyväksynyt tilanteen ja selitti sitä itselleen kokemuksella parhaasta mahdollisesta lapsiluvusta.

Naiset olivat kiitollisia myös miehestään, ystävistään ja isovanhemmistaan, ja erityisesti heidän osallistumisestaan lastenhoitoon. Kaisalla lasten lisäksi myös aviomies ja ystävät aiheuttivat kiitollisuutta ja samoin lasten elämän ilon näkeminen.

Mut sitten tietysti on niitä onnen hetkiä, kun näkee omat lapset ja no oman aviomiehen. Miten mä sanoisin niitä. Omat ystävät ja ihan muutakin kautta. KAISA

(...) on sitä positiivistakin tietysti sitä kiitollisuutta sitten kun katselee lapsia, niin ainakin tällä hetkelläkin kun kattoo lasten semmosta vilpittömyyttä iloa ja vilpittömyyttä semmosta suhtautumista elämään. Ja siinäkin sitten sanoo kiitos Jumalalle, että todellakin saa kokea ja nähdä ja ymmärtää sitten (...). KAISA

Kiitollisuus kohdistui neljällä¹⁶⁸ naisista Jumalaan. Petra tosin pohti sitä, oliko hän kaiken sen hyvän arvoinen, mitä oli saanut. Hän mietti myös, oliko Jumala vaikuttamassa hänen tilanteeseensa vai oliko kyseessä vain sattuma. Epävarmuus Jumalan olemassa olosta nousi esiin.

Mä saatan ajatella, ajatella myöskin niinku, että et kiitos Jumala, että että (huokaus) et (naurhdus) tavallaan oonks mä ansainnu sen (...). Oonks mä niinku ollu tarpeeks hyvä ihminen ja tarpeeks työteliäs ja oonks mä niinku jotenkin niinku ansainnu tän kaiken, et ju kyl sellasii käy sit sellasii ajatuksii päässä, että et mä niinku siinäkin lähen sillä lail jotenki niinku. Mut sit samalla mä ajattelen ihan oikeesti, että et ei sil oo mitään. Se on vaa sattuma, et mul nyt on tää, et mä oon tässä, ni se on sattumaa tavallaa sattumaa tavallaan. Että et et et niinkun, et vaikka olis Jumala, ni eihän Jumalakaa nyt määrää, et mitä mä, mitä mä niinku, et mä oon ite sen niinku tietenki tehny itselleni sen mun tilanteen. Mä oon valinnu, tehny ne valintani. Mut sit tavallaa jotenki siel o aina se taustalla se semmone, että että tota, et suhtees. Ehkä se on suhtees vanhempiin, et oonks mä niinku ansainnu sen, et oonks mä nyt tarpeeks niinku antanu oman panokseni tähän maailmaan, että mä saan elää ja olla näin ja kaikki on muhun tyytyväisiä. PETRA

Petralla on voimakkaasti esillä pohdinta omasta riittävydestä: olenko riittävän hyvä ja työteliäs? Saanko elää näin kuin elän ja kaikki ovat minuun tyytyväisiä?

¹⁶⁷ Kaisa, Hanna, Petra, Susanna, Tuija

¹⁶⁸ Kaisa, Hanna, Petra, Susanna

Hän myös liittää jumalapohdintansa suhteeseen omiin vanhempiinsa ja miettii, ketä loppujen lopuksi pyrkii miellyttämään ja keneltä saamaan hyväksyntää.

Vaikka Kaisa oli kokenut kiitollisuutta, hän myös ainoana nosti esiin kiitollisuudesta puhuttaessa kokemuksen siitä, että kiitollisuus ei joka hetki ollut ollut mielessä. Erityisesti ensimmäisen lapsen rankan synnytyksen jälkeen kiitollisuus oli ollut hänellä vähissä ja kaikki energia oli mennyt arjessa selviämiseen.

[Synnytyksistä selviämisestä] tuli varmasti sitä kiitollisuutta. Toisen lapsen kanssa. Ja ekan kanssa niin sanotaan, että se oli niin täyttä väsymystä sen synnytyksen jälkeen, että siinä oli kaikki tunteet kiitollisuudet ja kaikki ihan tosi vähissä. (naurahdus) Siinä mä olin tosi kipee sen sitten kun pääsin kotiinkin. (...) Kaikki energia meni siihen, että vaan pääs pystyyn ja pysty toimiin arjessa. Kiitollisuus oli kyllä ekan lapsen jälkeen vähissä. KAISA

Äidit¹⁶⁹ kokivat ilon, onnen ja kiitollisuuden lisäksi ylpeyttä lapsistaan. Hanna koki valtavaa ylpeyttä pojistaan. Hän oli ylpeä siitä, että lapsista oli tullut kunnon ihmisiä ja he olivat pärjänneet muun muassa opinnoissaan.

Siis mie oon hirveen ylpee siitä, että ne on kunnollisia poikia. (...), että kyllä äiti voi olla ylpee lapsistaan. HANNA

Yllättäen vain yksi äiti¹⁷⁰ nosti esiin rakkauden vahvana tunteena kertoessaan äitiydestään ja spirituaalisuudestaan. Susannan tarinassa lapsen rakkaus yhdistyi Jumalaan rakkauteen. Hän määritteli lapsen rakkauden aidoksi ja pyyteettömäksi rakkaudeksi ja vertasi sitä aikuisten rakkauteen, johon liittyi hänen mukaansa aina hyötynäkökulma.

Lapsi ei pelaa niinkun. Kun me aikuiset osotetaan rakkautta tai huomiota, me aina ajatellaan, et toi voi antaa mulle jotakin. ...et sit tavallaan siinä on semmonen vaihtosuhde. SUSANNA

Susanna koki oppineensa rakkaudesta enemmän lapsen kautta

Lapsi rakastaa aidosti. Ja ehkä koen niin, että en olisi tiennyt rakkaudesta, kuin vähän ilman sitä kokemusta äitiydestä ja kokemusta siitä lapsesta. SUSANNA

Tärkeänä Susanna myös piti sitä, että hän oli oppinut vastaanottamaan rakkautta. Rakkauden antaminen oli hänelle ollut aina helpompaa, mutta kokiessaan lapsen ehdoitta antaman rakkauden Susanna oli vähitellen oppinut myös vastaanottamaan sitä.

(...) loppujen lopuks varmaan jollainlailla vielä pystyy aina, aina itsestään antamaan. Mut että sitten, et pystyy myöskin vastaanottamaan vielä rakkautta. (...) Mutta sitä, että, että kun, kun lapsi on joskus, pienempänä ehkä enemmän, enemmän, mut et ja, joskus ilmassu, että hän niinkun tykkää, tai et kun lapsi haluaa tai että niinku, jos ei nyt ihan sano että hän rakastaa mua, mut et jotain sen tapasta, niin miten ihanalta. Ja se on, ja se on tuntunu jotenkin, että et se on semmosta et mitä et mä en niinku, et mä oon kuitenkin näinkin välillä keho äiti, ja toi niinkun, toi oikeesti niinkun rakastaa niinkun mua, et se tuntuu tosi niinku et ihanalta et, et

¹⁶⁹ Hanna, Petra

¹⁷⁰ Susanna

jotenkin niinkun hoitanu myöskin itseänsä. Ja vähitellen niinkun oppii myöskin vastaanottamaan. SUSANNA

Lapsen rakkaus tuo Jumalan rakkauden Susannalle lähemmäksi. Hän kuvailee molempien rakkautta aidoksi rakkaudeksi ja aikuisten rakkautta epäaidoksi hyöty- ja vaihtosuhteeksi. Andersson väittää, että lapsi osoittaa, kuinka aitoja tunteita on oikeasti olemassa ennen kuin kulttuuri saa ne loppumaan, vääristää niitä tai tekee ne naurettaviksi.¹⁷¹ Susannan kokemus lähestyy tätä ajatusta.

Myönteisistä tunteista puhuessaan äidit kokivat kiitollisuuden osalta Jumalan olevan taustalla siinä hyvässä, jota he ovat saaneet osakseen lasten muodossa ja kautta. Yksi äiti toisaalta myös kyseenalaisti Jumalan taustatyön. Rakkauden tunteet äitiydessä linkittyivät myös läheisesti Jumalaan. Tosin vain yksi äideistä puhui avoimesti rakkauden teemasta. Kiitollisuus ja rakkaus kohdistuivat lisäksi läheisiin ja lapseen ja siten spirituaalisuuden arvokysymyksiin. Ylpeys ja ilo eivät yhdistyneet äitien kertomuksissa lainkaan hengellisiin asioihin vaan niitä koettiin onnistumisista ja saavutuksista konkreettisissa arjen tilanteissa. Ne yhdistyivät siten eksistentiaaliin kysymyksiin ja liittyessään lapseen myös arvokysymyksiin. Huomioitava on, että EAPC:n määritelmässä rakkaus ja ilo mainitaan jo lähtökohtaisesti osana eksistentiaalisia kysymyksiä, joten nämä tunteet näyttäytyvät siinä mielessä moniulotteisesti liittyvän kaikkiin spirituaalisuuden osa-alueisiin.

4.1.2 Haastavat tunteet

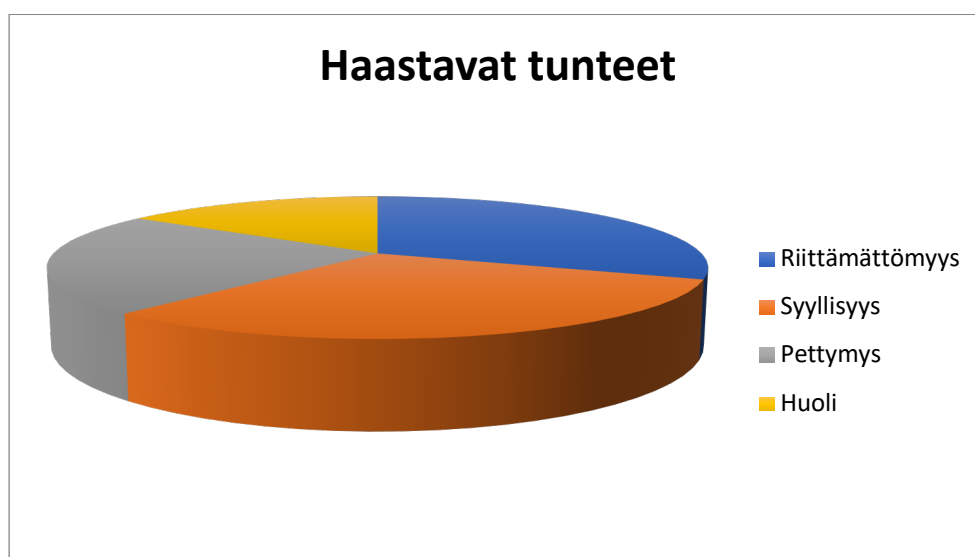
Haastavista tunnekokemuksista kertoivat kaikki kuusi¹⁷² äitiä. Riittämättömyys, syyllisyys, pettymys ja huoli korostuivat. Keskeistä haastavista tunteista puhuttaessa oli niiden liittyminen äiti-lapsisuhteeseen. Neljä äitiä¹⁷³ kuvaili riittämättömyyden tunnetta ja se nousi määrällisesti kuvatuimmaksi tunteeksi. Itsekriittisyys oli kertomuksissa vahvasti esillä ja naisten toiveet tietynlaisesta äitiydestä eivät kohdannut todellisuutta. Kaaviossa 2. esittelen äitien merkitykselliseksi kokemat haastavat tunteet.

¹⁷¹ Andersson 1991, 46.

¹⁷² Hanna, Kaisa, Petra, Tuija, Susanna ja Maija

¹⁷³ Hanna, Maija, Petra ja Susanna.

Kaavio 2. Äitien kuvailemat haastavat tunteet.

Riittämättömyys oli äitien puheissa vahvasti läsnä. Maija kuvasi sitä, kuinka lisääntyneen kokemuksen myötä hän huomasi muuttuneensa huonommaksi kasvattajaksi. Parhaiten hän oli kokenut osanneensa kasvattaa lapsia silloin kuin omia ei vielä ollut. Omien lasten kanssa tavoiteltu taso alittui usein eikä oma äitiys vastannut haluttua.

Ei varmaan siis no ehkä vielä yleisesti jotenkin se että niin kun monessa muussakin asiassa niin mitä niinku kokeneemmaksi tulee niin sen tyhmemmäks, et niinku jotenkin kaikista parhaiten osas kasvattaa niitä siskojen lapsia, et sitten kun on niit niinku omia niin kyllähän siinä monesti niinku menee niinku riman alta, et sit jälkeinpäin niinku että voi ei että taasko mie huusin ja taasko mie nyt tein noin ja sit että ne on vaan niinku. Sitten ne tilanteet tulee niin kun niin nopeesti ja sitten ehkä jotenkin se, että ei kuitenkaan sitten kykene olemaan niin hyvä äiti kun haluais olla. Ehkä senkin niin kun sitten vähitellen huomaa (nauradus), että ei taaskaan menny niin kun... MAIJA

Petra ei ollut kyennyt omasta mielestään riittävästi kohtaamaan kaikkia lapsiaan henkilökohtaisesti ja kahden kesken.

Seki siinä on, että kun on näin eri-ikäsiä lapsia, ni se estää mua aa olemasta silleen henkilökohtaisesti tarpeeksi pitkän ajan yhden lapsen kanssa lukemassa yhdelle illalla. Se ei onnistu, koska tää kolmas sabotoi. Mä en pysty niinku ihan arjessa keskittymään yhteen henkilöön kerralla todellakaa pitkää aikaa vaa aivan liian lyhyen ajan, jotta ne sais hui, sitä hui kahdenkeskist huomioo, ellei sit oo tilanne, et muut on jossain todella muualla, mut sellasta harvemmin on. PETRA

Kun Susanna katsoo ajassa taaksepäin, hän huomaa kaipaavansa itselleen enemmän kärsivällisyyttä ja jaksamista erityisesti lapsen ollessa uhmaiässä. Hän ei ole tyytyväinen itseensä ja olisi valmis kelaamaan tietyt ajanjaksot äitiydessään takaisin, jotta voisi tehdä asiat eri lailla.

Mutta tota, mut et ehkä toinen semmonen kriittinen vaihe oli sitten se niin sanottu uhmaikävaihe tai siis se kahden puolen, kolmen se, se ikä. Ja, ja siinä kanssa tuntu jälkikäteen ajateltuna, et ei voi ollenkaan niinkun henkseleitä paukuttaa, et, et se oli

sit semmonen kans vaihe, missä olis voinu olla paljon enemmän kärsivällinen ja paljon enemmän sitten koittaa vaan niinku jaksaa ja ohittaa, että et jos ajatellaan äitiyden semmosia kipupisteitä, niin ne on ehkä sit se semmonen puolitoistavuotias ja sitten just se, se vajaa kolmevuotias, niin ne jaksot on semmosia, mitkä, mitkä, jos vois kelata niinkun elämän nauhurilla taaksepäin ja pistää niinku stoppia ja korjauspainiketta, äänittää uudestaan, niin ne pätkät äänittäsin uudestaan ainakin osittain. SUSANNA

Myös lapsen ja työn yhteensovittaminen aiheutti riittämättömyyden tunnetta, sillä esimerkiksi Susanna toivoisi voivansa hoitaa molemmat hyvin. Työelämän vaatimukset kuitenkin pakottivat toimimaan vastoin omaa sydäntä ja lapsi jäi työelämän jalkoihin.

Joo, joo siis, se on, itse koin juuri, juuri noin, että, että et niinkun (huokaa) se just että löytyy se, löytyy se, tasapaino on hyvä sana, et, et miten niinkun se. Se sit kun oma sydän kuitenkin haluis muuta, ja sit jotenkin tuntuu, et tavallaan se työelämä omine, omine vaatimuksineen niin vie sitten taas, niinkun ottaa väistämättä. Mut että et se, että oma sydän kuitenkin haluis niinkun, niinkun molempia hoitaa sillä tavalla (...) Itse sitten jälkeinpäin miettii, et, et monia vuosia varmaan oli, oli taas sit semmostakin vaihetta et oma työ vei niin mukanaan. Ja oli sillä tavalla, että, että oliko sitten kuinka aina läsnä sitten omalle lapselleen. SUSANNA

Samoin kuin Petra aiemmin myös Susanna koki riittämättömyyttä siinä, kuinka läsnä oli voinut olla lapselleen.

Susanna ainoana tulkitsi avoimesti riittämättömyyden uskonnollisin termein. Hänelle riittämättömyys vertautui synniksi. Riittämättömyys oli saanut hänet kokemaan itsensä ihmiseksi, joka oli riippuvainen Jumalan hyvydestä ja armosta. Haaveet elämää suuremmasta äitiydestä olivat törmänneet omaan rajallisuuteen ja pakottaneet toisaalta oman elämän kokoisen äitiyden määrittelyyn. Kokemus oli lisännyt hänen ymmärtämystään kristinuskon armon sanomasta.

Ja, ja ehkä sekin jollain musta jälkeinpäin ajatellen on ollu sillei hengellisyyden kannalta hyväkin, et okei että et tässä tuli taas tää mun oma syntyisyys että et mä en jaksanu, et mä voin niinku, et se mitä mä oon lapselle sitä sanottanutkin ja sanonutkin, vähän pyytäny niinkun suorastaan anteeks, että äiti ei niinku, äiti ei jaksanu olla niinkun riittävän kärsivällinen, niin sekin tuo tavallaan kahta kauheemmin niinku, et, et mä oon niinku, mä oon niinkun Jumalan armosta niinkun, mä oon siitä riippuvainen, et Jumala niinkun armahtaa niin kuin armahtaa myöskin niinku minut, (...) et jotenkin musta se on niinku toisaalta myös tuonu sitä semmosta nöyryyttä (...). SUSANNA

Syyllisyys oli toinen haasteellinen tunne naisten puheissa. Ajattelen, että syyllisyyden tunne liittyy läheisesti riittämättömyyden tunteeseen. Neljä¹⁷⁴ naista kuvaili kokemuksiaan äitiydestä syyllisyyden tunteen kautta. Syyllisyys kohdistui useimmissa tapauksissa suhteeseen lapseen, kuten omaan kasvatustapaan. Se ei niinkään kohdistunut esimerkiksi työssäkäyntiin ja sen aiheuttamaan poissaoloon lapsen arjesta, kuten muun muassa Gordonin tutkimuksessa on esitetty.¹⁷⁵ Tästä poikkeuksen teki Susanna.

¹⁷⁴ Petra, Hanna, Susanna, Tuija

¹⁷⁵ Gordon 1991, 143.

Syyllisyyttä kokeneista äideistä Tuija kuvaili sitä, kuinka tuli ajoittain toistaneeksi oman äitinsä huonoja tapoja. Tästä hän olisi halunnut eroon, mutta aina se ei ollut onnistunut.

Se on usein se on tuloillaan, että mä usein kerkeen sen niinkun pysähtyä ja onhan toki niitä tilanteita ollut, että se tilanne on jo mennyt. Sit mä vasta jälkeensä tajuan, että voi hitsiläinen. Nyt mä mokasin tän pahemman kerran. TUIJA

Petra koki, että oli aiheuttanut traumoja esikoiselleen, kun ei ollut osannut puhua tälle monipuolisesti ja vapautuneesti, vaan oli toistellut muutamaa harvaa sanaa. Tästä johtuen Petran mielestä lapsen sanavarasto oli kehittynyt huonosti.

(...) mä muistan kyllä, et mä en kauheesti puhunu sille vauvalle, ku se oli ihan pieni, et jotenkin mä en niinku tajunnu, et mä voin puhuu sille niinkun vaik näin. Se on aivan sama, mitä mä sille sanon. Ni mä en osanu. Mä koko ajan toistelin vaan jotain ihan kahta sanaa, siis tosi niinku, ihan, niinku joku idiootti. Et tavallaan (naurahdus) niinku must tuntuu, et mä oo aiheuttanu jotain traumoja ja sen sanavarasto on huono sen takia. (...) Mutta tota, (niiskaus) mut et niinku jotenki siis en niinkun vaan ö tajunnu, et kyllä vauvalleki voi puhuu sillä lailla monipuolisesti ja ihan vapautuneesti ja joo. PETRA

Petra syyttää itseään voimallisen kielteisen vertauksen avulla ”niin kuin joku idiootti”. Hän palaa toistuvasti omaan ymmärtämättömyyteensä. Muun muassa hän vahvistaa itsekritiikkiä kuvailemalla tilannetta, jossa ei ollut käsittänyt oman huutamisen toimimattomuutta taaperoilta.

(...) molemmat oli jo semmosessa taaperoiässä, ni, niin niin k ömm, öö siis olin, olin vaan niin kireenä pinna, et kyl mä muistan, että et mä kauheesti turhaa huusin näille molemmille, jotka oli käytännös viel vauvoja kumpiki, et mul oli liikaa sellasta niinkun äänenkäyttö. Yritin niinku hallita, vaik ne oli t-siis aivan pallopäitä, ni sitäkään mä en tajunnu, et eihän se, eihän ne niinku oikeesti ymmärrä yhtää mittään siitä sellasesta niinku ou äänen korottamissta, et sil ois sitte niille mitään merkitystä (...) PETRA

Haastavana tunteena voidaan pitää myös pettymystä. Äitien kertomuksissa pettymys lapseen liittyi lapsen sukupuoleen¹⁷⁶, muunlaisesta pettymyksestä suhteessa lapseen he eivät puhuneet. Sukupuolipettymys kohdistui niin poikiin kuin tyttöihin.

Hanna kuvasi monipuolisesti sitä, kuinka kukin kolmesta lapsesta vuorollaan aiheutti sukupuoleen liittyvän pettymyksen: kaikki lapset olivat toiveista huolimatta poikia. Ensimmäinen lapsi aiheutti Hannan mukaan lievän pettymyksen, mutta hän pystyi silti iloitsemaan pojasta: raskaus oli mennyt hyvin ja lapsi oli terve. Toiseen lapsen sukupuoleen kohdistui vielä enemmän odotuksia jopa niin, että ne tulivat uniin. Hanna näki unessa syntyväksi pojan, joka sitten osoittautui todeksi. Toisen lapsen sukupuoli oli jo suuri pettymys. Kolmatta lasta lähdettiin yrittämään ja toiveissa Hannalla oli taas tyttö. Kaksi lasta ei riittänyt, sillä halu saada tyttö oli kova. Hanna oli kuitenkin jo raskausaikana varma siitä,

¹⁷⁶ Hanna, Tuija

että poika olisi taas tulossa eikä hän kolmannen pojan syntymän jälkeen osannut enää aidosti iloita uudesta lapsesta. Toivo oli kadonnut.

Ja tuota, ja mulla oli koko ajan mielessä, että voi kun sais tytön vielä. Ville oli sitä mieltä, että eikö nämä kaks nyt riitä jo. Mutta mulla ei riittäny kaks, koska mie halusin tytön. (huokaa) (...) kyllä se sitten onnistu, onnistu, että taas ootettiin vauvaa. Ja sitten mie ajattelin, että se on kuitenkin poika, että nyt ei tarvi sitä selville ottaa. (...) Ja, ja poika tuli. Ja siinä vaiheessa en mä nyt tiedä, oliko se pettymys vai ilo vai mikä. Ainakin piti niinkun olevinaan iloita. Mutta se nyt ei ollu sillä tavalla enää, kun ei oikeestaan enää tiennyt toivoo, vaikka oli se toivomus [tytöstä]. Mutta tuntu, että toivoo ei siinä mielessä oo. HANNA

Tuija ei taas missään nimessä olisi halunnut tyttöä, sillä oma äitisuhde oli ollut haasteellinen. Hän ei uskonut selviävänsä tytön kanssa.

Joo siitä ei ollutkaan puhetta, että silloin kun aloin odottamaan Lauraa, niin mä olin ihan varma, että sieltä tulee poika. Mä odotin ja toivoin, että sieltä tulee poika, koska mun oma äitisuhde on ollut ja on edelleen hyvin hankala ja haastava ja kipuileva ja kaikella tavalla semmonen ei niin toivottava. Mä jotenkin pelkäsin saada tytön, että se oli mulle hirveen pelottava asia silloin. Ja sitten kun mä kuulin, että se onkin tyttö, niin kyllä mä nieleskelin muutaman kerran, että ei oo tosi, että miksi mulle nyt tällöinen asia annettiin eteen. (naurahdus) Mä en tuu ikinä tästä selviämään en ikinä. TUIJA

Odotukset lapsen sukupuolesta olivat vahvat ja siten pettymyksen tunteet voimakkaat. Lapsen sukupuoli tuli jopa uniin ja valmisti tulevaan pettymykseen.

Riittämättömyyden, syyllisyyden ja pettymyksen tunteiden lisäksi äidit¹⁷⁷ kokivat huolta, hätää ja hämmennystä lapsen puolesta. Nämä tunteet nousivat esiin hankalassa synnytyksessä, kiusaamistilanteissa, lapsen kaverisuhteissa ja sairasteluissa. Susannalla toimimattomat imukuppiyritykset aiheuttivat pelkoa mahdollisista vaurioista lapselle.

(...) se oli oikeestaan tullu se vähän se pelko jo siinä, kun ne epäonnistu ne imukuppiyritykset toistuvasti. Ja, ja se irtos aina sit siitä lapsen päästä se, se härveli. Ja sitten ajatteli, että et apua että, et lähinnä se just, että mikä, et mikä vaurio, et tuleeko tästä joku vaurio sille vauvalle, mikä nyt et sitä ei saada niinku ulos. Ja sitten, kun tosiaan tuli, niin sitten kiireellä, kiireellä sinne, niin kyl se tietysti semmonen pelko et... En mä osannu pelätä niinkun omasta, tietenkään omasta puolestani siinä kohti, mut et just sen vauvan puolesta, et mikä, mikä tästä nyt tulee. SUSANNA

Susanna kertoi myös lapsen kiusatuksi joutumisen aiheuttaneen suurta huolta.

Huoli lapsesta oli niin kaiken kattavaa, että keskittyminen muuhun elämään, kuten töihin, tuli vaikeaksi.

(...) jos ajatellaan tätä äitiyttä, niin et, et se tavallaan se, se semmonen massiivinen huoli siitä et miten se lapsi pärjää, pysyykö se niinkun kasassa ja kuinka se selviää, niin se oli silloin varsin merkityksellinen, että et, et tuntu ihan et, et omatkin voimat meinaa et ei pysty omaankaan työhön kohta keskittymään kun huolehtii niin sitten sit sitä asiaa. SUSANNA

Myöhemmin Susanna kuvasi, kuinka apua haettiin tilanteeseen rukouksesta. Huoli lapsen terveydentilasta oli saanut myös Maijan ja Petran turvautumaan

¹⁷⁷ Kaisa, Susanna

hengellisiin selviytymisstrategioihin¹⁷⁸, kuten rukoukseen.¹⁷⁹ Terveysteen liittyvä huoli oli saanut lisäksi pohtimaan elämän suuria kysymyksiä, esimerkiksi teodikean ongelmaa. Kaisa kuvasi ihmettelyään siitä, miksi pienten lasten pitää kärsiä.

No ehkä eniten lasten sairastelussa niin ainakin silloin kun on ollu todella huolissaan, että mitä tulee tapahtumaan. Se huoli ainakin on aina tuonut ne suuret kysymykset mieleen. Eli siinä kohti se hengellisyys on sitten taas vähäsen nostanut sanotaan päätään. Mut enemmänkin se on ainakin mulla ollu sitä kysymystä sinne taivaan suuntaan, että miksi. Miksi pienet lapset pitää kärsiä, miksi pienten lasten pitää todellakin kokea semmosia asioita, mitä joutuvat kokemaan. Sitä semmosta ihmettelyä. KAISA

Huolen, pelon ja hädän tunteet suhteessa lapseen saavat useammin naiset pohtimaan hengellisyyttään ja turvautumaan uskonnollisiin rituaaleihin, kuten rukoukseen. Tässä liikutaan spirituaalisuuden uskonnollisella ulottuvuudella.

Uskonnollinen ulottuvuus tulee esiin haastavien tunteiden kohdalla myös Susannalla, kun hän kuvailee riittämättömyyden tunteitaan. Hän yhdistää riittämättömyyden osaksi kristillistä ajatteluaan muun muassa syntisyyden kautta. Muiden äitien kokema riittämättömyys on pikemmin arvokysymys: lapselle tarjottu läsnäolo, kärsivällisyys lasta kohtaan ja jaksaminen eivät ole riittävällä tasolla. Myös työlle annetun ajan koetaan olevan pois lapselta. Sukupuoleen liittyvä pettymys voidaan liittää myös spirituaalisuuden arvoihin liittyvään puoleen, sillä se kuvastaa suhdetta lähimmäiseen eli lapseen. Se on toisaalta myös eksistentiaalinen kysymys siinä mielessä, että kyky iloita lapsesta kyseenalaistuu.

Erilaiset tunteet eivät synny umpiossa vaan niihin vaikuttavat ympäröivä todellisuus ja muun muassa sen arvojärjestelmät. Riittämättömyyden vahva esiintyminen haastatteluissa saa miettimään yhteiskunnassa ja kulttuurissa vallitsevia odotuksia äitiydelle. Haastatteleman äidit näyttävät sisäistäneen huomattavan korkeat tavoitteet äitiydelleen. Naiset haluavat olla hyviä äitejä, mutta eivät koe kykenevänsä vastaamaan odotuksiin. Naisten kertomukset vahvistavat Chodorowin ja Contratto kuvaamaa kulttuuri-ideologiaa äitien syyttelystä ja idealisoinnista.¹⁸⁰ Äidit vaikuttavat sisäistäneensä oletuksen siitä, että heidän äitiytensä sellaisena kuin se heidän todellisuudessaan ilmenee, ei ole riittävää. Riittämättömyyden tunne liittyy äideillä tapaan kasvattaa lapsiaan tai olla läsnä lapsilleen. Todellisuudessa kukaan ihminen ei voi kuitenkaan olla täydellinen, joten ajatus lapsen aidoista ja oikeista tarpeista, joihin kaikkiin tulisi

¹⁷⁸ Selviytymisstrategian määritelmästä lisää s. 65.

¹⁷⁹ Rukouksesta tarkemmin luvussa 5.3.

¹⁸⁰ Chodorow & Contratto 1992, 54-75.

ja voisi vastata, on mahdoton.¹⁸¹ On huomioitava, että riittämättömyyden ja huonouden tunteet voivat palautua naisten omaan psyykeen ja näin ollen vahvistaa jo vallitsevaa omakuvaa. Kuitenkaan ei voida sulkea pois yhteiskunnassa vallitsevien arvo-odotusten vaikututusta naisten kuvaan itsestään hyvinä äiteinä. Kierre on helposti valmis, sillä huonoksi itsensä tunteminen herkistää edelleen muiden luomille malleille, kun ei ole kyvykkyyttä hyväksyä itseään sellaisena kuin on.¹⁸² Itsensä riittävän hyväksi äidiksi kokeminen kantaa kauas. Sillä on vaikutuksia niin äitien mielialaan, ja sitä kautta myös äidin ja lapsen suhteeseen kuin koko perheen hyvinvointiin.¹⁸³

Myös äitiyteen liittyvää syyllisyyttä voidaan tarkastella naisten itsensä ja yhteiskunnan siihen asettamien toiveiden, intohimojen ja uskomusten kautta. Ilman näitä odotuksia äidit tuskin havainnoisivat omaa äitiyttään niin vahvasti syyllisyyden teeman kautta. Tällä tavoin suhtautuminen äitiyteen kuvastaa mielenkiintoisella tavalla oman aikamme yhteiskuntaa, kuten muun muassa sitä, minkälainen toiminta, ”paha”, on uhkana vallitsevalle järjestykselle.¹⁸⁴ Haastatteluissa tämä paha näyttäytyy muun muassa traumojen jättämisenä lapselle tai edellisten sukupolvien traumoja luovan toiminnan siirtämisenä eteenpäin. Äidin tulisi yhä olla täydellinen. Gordon kiteyttää: ”Äiti käsitteenä ja myytinä kantaa merkityksiä, jotka johtavat siihen, että naiset mielletään usein lastensa ongelmien aiheuttajana.”¹⁸⁵ Tämän tutkimuksen valossa äidit myös itse mieltävät itsensä lastensa ongelmien aiheuttajiksi.

Yhteenvetona on selvää, että äitiys aiheuttaa haastattelemisssani naisissa voimallisesti ristiriitaisia tuntemuksia. Tunteet ovat yhtäältä vahvan myönteisiä ja toisaalta hyvin haasteellisia. Maailmanlaajuisesti uskonnolliset ja filosofiset traditiot ovat nähneet konfliktin muutoksen taustavoimana. Athanin ja Millerin mukaan äitiyden ristiriitaiset tunteet ovat luonnollisia ja tarkoituksenmukaisia. Päivittäiset ilon ja tuskan kokemukset voivat olla hedelmällisiä ja kasvattavia. Ne voivat myös viime kädessä nopeuttaa naisten spirituaalista kehitystä.¹⁸⁶ EAPC:n määritelmän mukaan monet myönteiset ja haastavat tunteet, kuten rakkaus, ilo ja syyllisyys, liittyvät suoraan ihmisen spirituaalisuuteen ja siinä tarkemmin eksistentiaalisiin kysymyksiin. Ne liittyvät kuitenkin myös arvokysymyksiin, sillä

¹⁸¹ Vuori 1991, 53.

¹⁸² Niemelä 1991, 110.

¹⁸³ Jokinen 1996, 63-68.

¹⁸⁴ Nopola 1991, 7.

¹⁸⁵ Gordon 1991, 146.

¹⁸⁶ Athan & Miller 2005, 18.

äitien puheissa vaikuttavana tekijänä tunnekokemuksille ovat suhteet tärkeisiin lähimmäisiin, ennen kaikkea lapseen. Myös uskonnolliset kysymykset nousevat esiin. Lapsista kiitetään Jumalaa ja jumalakuva muuttuu voimakkaiden tunteiden myötä. Näin ollen voidaan sanoa, että tunnetason kokemukset ja spirituaalisuuden eri ulottuvuudet kytkeytyvät selvästi ja moniulotteisesti keskenään.

4.2 Lähisuhteet tukena äitiydessä?

Yhdeksi tärkeäksi teemaksi naisten haastatteluissa nousi esiin äitien ja läheisten välinen suhde. Tätä tukee Kettusen näkemys siitä, kuinka ihminen on yhteisöllinen ja toisia tarvitseva olento, ja kuinka yksilöllinen identiteetti ja kaikki yhteisöllinen toiminta perustuvat persoonalliselle vuorovaikutussuhteelle.¹⁸⁷ Suhteet tärkeisiin lähimmäisiin määritellään EAPC:n näkemyksessä osaksi spiritualiteettia ja tarkemmin arvokysymyksiksi.

Äitiydestään ja spirituaalisuudestaan puhuessaan haastattelemani naiset kertovat suhteestaan ennen kaikkea lapsiinsa. Tämä suhde toimii punaisena lankana läpi kertomusten ja siitä kaikki kokemukset perimmäisesti aiheutuvat ja siihen ne palaavat. Tässä luvussa tarkastelen tämän suhteen ulkopuolisia muita lähisuhteita. Äiti-lapsisuhteen lisäksi naiset nostavat esiin suhteensa puolisoon, ystäviin, isovanhempiin ja seurakuntaan. Naiset kertovat näistä pääasiassa saamansa tuen näkökulmasta ja näin ollen lähisuhteet näyttäytyvät keinona selviytyä uudessa tai haastavassa tilanteessa.¹⁸⁸ He kertovat kuitenkin lisäksi tuen puutteesta.

Naiset kuvasivat puolisoiltaan saamaansa tukea suurelta osin myönteisesti, vaikka viisi äitiä¹⁸⁹ kertoi olevansa tai olleensa lähes yksin vastuussa lapsista arjessa. Vain yksi äideistä¹⁹⁰ ei ottanut aihetta esille. Puolisolta tullut tuki liittyi lasten saamiseen, mahdollisuuteen ”tuulettaa” kodin ulkopuolella, esimerkiksi urheilemalla, ja arjen pyörittämiseen. Myös henkinen tuki äitiydessä oli tärkeää.

Puoliso arvosti Hannan tapaa toimia äitinä, vaikka kaikki ei ole ollut aina täydellistä. Tämä vahvisti Hannan kokemusta siitä, että hän sai olla oma itsensä perheessä ja sellaisenaan arvostettu.

Se on myös äitiydessä ja naiseudessa tärkeää, että toinen sukupuoli kohtelee sinua kunnioittavasti, vaikka sie oot välillä vähän minkälainen ootkaan, mutta ei aina ota esille siun syitä tai syyttele, et sie saat olla, hengittää vapaasti. Mie voin hengittää

¹⁸⁷ Kettunen 2013, 82.

¹⁸⁸ Tätä voidaan kutsua nimellä selviytymisstrategia. Selviytymisstrategioista enemmän mm. Pargament, 1997, passim; How Do you Cope? 2020

¹⁸⁹ Hanna, Kaisa, Petra, Tuija, Susanna

¹⁹⁰ Maija

meiän perheessä ihan vapaasti. Se on miusta hirveen hienoo, ja se on myös äitiyden kannalta äärettömän tärkeätä, että puoliso ei oo koskaan kyseenalastanu mun taitoa äitinä olemisessa, vaikka en oo täydellinen ollukkaan, ihan vaan melkein. HANNA

Luottamus vanhempana toimimiseen oli Hannan parisuhteessa vastavuoroista.

Kokemuksella siitä, että puoliso hoitaa lasten asiat hyvin, on ollut tärkeä merkitys.

Ja ehkä, että uskaltaa niinku, miulla kun on ollu myöskin hyvin tärkeä tässä äitiydessä tukiverkkona se, että mie voin luottaa mun puolisoon. Sillon kun hän on paikalla, hän hoitaa asiat luotettavasti ja lasten parhaaksi. HANNA

Puolison tarjoaman tuen lisäksi naiset¹⁹¹ kertoivat isovanhempien ja muiden sukulaisten avusta.

Kyllä mä sitten mun vanhemmat autto tosi paljon, että se oli suuri apu. Ja sitten myös miehen vanhemmat tuli (...) auttamaan. KAISA

Ja sit miehen äiti ja veli ja veljen vaimo hoiti meiän lapset meiän mökillä. Ja se oli niinkun aivan ihana, et, et tämmöstä turvaverkkosysteemiä joskus on heitetty avuks, se on niinkun mahtavaa (...). HANNA

Apua saatiin muun muassa koko arjen pyörittämiseen, vaikeisiin iltarutiineihin, lasten harrastuksiin vientiin sekä päiväkodista että koulusta hakemisiin. Avun saanti lähisukulaisilta tuntui mahtavalta ja juhlalliselta, sillä tukea ei aina ollut ollut tarjolla.

Tää on oikeesti tää tuntuu aivan juhlalliselta. Ja on tosi helpottava ja helppo on laittaa lapsia päiväkotiin ja nyt kouluun, kun on koko ajan tässä kaksi isovanhempaa, jotka voi hakea ja olla niinkun apuna ja viedä kouluun. Se on niinkun ihan eri tilanne. TUIJA

Ystäviltä tai kummeilta ei saatu apua varsinaiseen lastenhoitoon. Syyksi Petra kertoi, että hänen näkemyksensä mukaan muiden kuin omien lähisukulaisten vaivaaminen lastenhoitoasioissa ei kuulu nykyelämään.

Mm, et ei, ei niinku esimes, no nykyelämään kuuluu se, et ei kummit välttämättä, nyt ei oikeen voi vaivata sillä lailla ihmisiä tul säännöllisesti muita ihmisiä, kun omia niinku ihan verisukulaisia sitte voi pyytää hoitoavuks. PETRA

Muulla tavoin tukea omaan äitiyteen saatiin sen sijaan esimerkiksi äitiystäviltä seurakunnan kautta. Raamattu- ja rukouspiiri äitien kesken mahdollisti Hannalle vertaistuen saannin ja vaikeista asioista puhumisen. Saamansa rukoustuen ja hengelliseen yhteisöön hakeutumisen Hanna koki hyvänä.

Ja sit meillä oli äitien, muutaman äidin kanssa semmonen raamattu- ja rukouspiiri. Se oli varmaan vuoden tai pari ainakin, ja se oli kauheen kiva. Meillä oli kerran viikossa, kerran kahessa viikossa. Se oli, se oli semmonen niinkun tavallaan hoitava yhteisö. Mut se ei kestäny hirveen kauan meillä. Meitä oli ehkä neljä tai viis äitiä siellä. Ja meillä oli vähän kahvit ja tällasta. Meillä oli kivaa myös. Ja myöskin semmonen rukoustuki tuli sieltä tavallaan. Että jos oli joku asia, niin voi tuoda. Ja sitten ihmiset rukoi lu sun puolesta, et se oli, se oli varmaan siinä tilanteessa hyvä, et onhan sitä yrittäny niinkun hakeutua jonnekin vähän niinkun hengelliseen, johonkin yhteisöön. HANNA

¹⁹¹ Hanna, Kaisa, Maija, Petra, Tuija

Kaisa sai seurakunnan kautta paljon äitikavereita¹⁹² ja sitä kautta kokemuksen yhteisöllisyydestä ja välittämisestä. Hän koki myös pystyneensä tarjoamaan samoja asioita muille äideille.

Yhteisöllisyyttä ja välittämistä. Se on mitä mä oon sieltä seurakunnasta saanut. Puolin ja toisin sitten. KAISA

Seurakunnan tarjoamasta yhteisöllisyydestä ja ystävydestä puhui myös Tuija. Hän kertoi lasten myötä ymmärtäneensä seurakunnan merkityksen ja roolin laajemmin: se ei ollut vain sunnuntain messu vaan myös hyviä ihmissuhteita. Tuija puhui lisäksi seurakuntaan liittyvästä luottamuksen tunteesta, joka mahdollisti hyvän ja lämpimän olon erityisesti lasten kanssa vietetyn rankan ja raskaan viikon jälkeen.

Ehkä siihen on tullut semmosta laajempaa perspektiiviä, että tavallaan näkee sen, mitä kaikkea se seurakuntatyö ja seurakunnassa oleminen on, että se ei ookaan pelkästään ehkä jotain messua. Vaan se on niin paljon kaikkea muutakin. Siis se on tuonut hirveen paljon. Hirveesti uusia tuttuja ja kavereita ja siis kaikesta ikäsistä, (...) musta on tärkeää, että se on se hyvä fiilis siellä. Semmonen hyvä tunne. Sen takia mäkin sinne meen, että tulee semmonen hyvä. Ja varsinkin huomaa, että kun on ollut oikein raskas viikko ja on paljon ollut vastoinkäymisiä ja on tullut kinaa lasten kanssa ja tuntuu, että nyt kun saisi kelata taaksepäin tän viikon, niin tekisin sen heti. Niin silloin on tosi kiva mennä sinne messuun sunnuntaina, koska ei tarvi kun avata se ovi, niin tietää, että nyt mä saan vaan olla täällä niinkun. Se jotenkin tuo semmosen hirveen lämpimän olon. (...) Kaikki vaan valuu jotenkin pois kaikki se paha olo ja se väsymys ja kiukutus ja ärsytys ja kaikki, mitä vaan mielessä on. (...) Se on varmaan, että mä niin luotan siihen paikkaan ja siihen ympäristöön, että mä tavallaan pystyn luovuttamaan sen kaiken pahan olon pois. TUIJA

Naiset kertoivat puolisolta, muilta äideiltä, sukulaisilta ja seurakunnan kautta saamastaan tuesta ja puhuivat tästä suurelta osin arvostaen ja kiitollisuutta tuntien. Aina tukea ei kuitenkaan ollut tarjolla tai sitä ei osattu tai haluttu ottaa vastaan. Susannalla turvaverkkoa ei ollut aina ollut saatavilla ja voimavarat olivat tästä syystä hiipuneet. Jälkikäteen ajatellen yksinolo lapsen kanssa ei ollut ollut hyvä asia.

Mut että mut et, et se vaan niinkun jälkeenpäin, jos ajatellaan äitiyttä, niin oli semmonen niinku semmonen vähän rankka jakso, et tuntu et itsellä ei ollu ihan niitä voimavaroja käytössä mitkä oli. Sit kun me oltiin vieraalla paikkakunnalla ihan uusien ihmisten ympäröimänä. Sukulaiset oli kaukana. Ja, ja, ja tavallaan ei ollu semmosta niinkun tukiverkostoa, et, et koin et olin tosi paljon yksin sen lapsen kanssa, et se ei näin jälkeenpäin ajatellen ehkä ollu ihan niin hyvä juttu. Mutta että ne oli ne olosuhteet sit sellasia. SUSANNA

Petra kertoi, kuinka lastenhoito oli hänellä paremmin hallinnassa silloin, kun mies ei ollut läsnä. Hän ei myöskään saanut aina tukea kasvatushaasteissa, vaan lopullinen vastuu asioiden selvittämisestä jäi äidille.

¹⁹² Ja löysin sitten äitikavereita ja just seurakunnasta, että siellä asuttiin silloin (...), niin siellä oli tää seurakuntatalo oli ainut tämmönen, missä kaikki kokoontu. Sit mä aloin käymään siellä. Ja tuli paljon ystäviä (...). KAISA

Ja siis se ei, siit ei saa niinku suuttuu ite. Sitäki tapahtuu, et ite rupee kiukuttelemaa, vanhempi. Sitäki tapahtuu ja varsinkin miehelle tapahtuu sitä, et se o, että no ku te ette nyt halua näin, ni mä nyt lähen pois, että se lähtee sit pois tilanteesta. Ja sitte e se ei oo, jää, ei se nyt se kiukuttelu siit sit lopu. Mut mä niinku siis sitte ee yy mm joudun aika kauan sitä sitte pitelee ja puhumaan ja odottamaan, että se [lapsi] sitten keksii jonkun muun, mitä hän sit tekee. PETRA

Tuijalla tukea oli tarjolla, mutta hän itse aktiivisesti pyrki siirtämään miehen pois vastuusta. Hänelle lasten hoito ja kasvatusta näyttävät tämän mukaan hänen tehtävänsä äitinä ja henkilökohtaisena haasteena: kuinka selviytyä yksin ja ilman apua kaikesta.

Kyllä se [puoliso] ja varmaan yritti [olla tukena]. Mut jotenkin mitä me ollaan jälkeensä puhuttu, niin jotenkin mä sen ulkoistin siitä myös, että mä niinku halusin ite hoitaa sen koko paketin. Siinä tietysti kävi vähän tällainen toinen ääripää. Piti ite pystyä selviytymään. Näyttää, että kyllä mä selviydyn tai jotain. TUIJA

Ihmisen yhteisöllisyys ja ihmisten välinen persoonallinen kohtaaminen saavat suuren arvon ja vahvan perustan kristillisessä ihmiskäsityksessä.¹⁹³ Kettunen¹⁹⁴ kuvaa kristillisestä näkökulmasta yhteyden merkitystä seuraavasti:

Suhteessa olemisen ja vuorovaikutuksen teologiset lähtökohdat ovat luomiskertomuksessa. Kun Jumala loi ihmisen omaksi kuvakseen, hän loi tämän vuorovaikutukseen itsensä ja toisten kanssa. Ihmisenä olemisen ei sen enempää teologisesti kuin psykologisesti toteudu ilman yhteyttä ja suhteessa olemista.

Naisille lähisuhteet näyttävät yhtäältä tukena ja turvana äitiydessä. Läheiset ovat henkisen, hengellisen ja käytännön tuen lähde. Toisaalta osa äideistä kokee, että tukea ei aina ollut riittävästi tarjolla tai he jopa kieltäytyivät vastaanottamasta sitä muilta. Pakollinen ja toivottu pärjääminen yksin kuvastaa naisten kokemusmaailmaa. Lähisuhteissa spirituaalisuuden arvokysymykset nousevat esiin.

4.3 Työkeskeisestä elämäntavasta lapsikeskeisyyteen

Haastattelemani naiset pohtivat äitiytään ja analysoivat sen suhdetta muihin elämäntavoihin. Yhdessä keskeisimmistä teemoista nousi esiin äitiyden vaikutukset työhön ja sen merkitykseen. Äitiys voi vaikuttaa yksilön ajatusmaailmaan, kuten Tuijan tapauksessa, jossa aikaisempi suhtautuminen työhön muuttui merkittävästi.

Ja ennen tuota ensimmäisen lapsen syntymää niin mä olin hirveän työorientoitunut ja tein töitä 24 seitsemän ihan. (...) [raskaus] tavallaan kyllä sitten keikautti aika nopeasti koko elämän ihan mullin mallin. Mut ei se ollu hankalaa ei se ollu vaikeata. Vaan se jotenkin luonnollisesti kaikki sitten. (...) ajatukset jotenkin muuttukin, että ei se nyt tää on jotenkin tärkeämpää, että ei se työ olekaan enää se juttu. Tavallaan alko ihan selkeästi rauhoittumaan. Eikä ajatellut enää, että no kun aikasemmin se oli jopa niin, että työ oli aina ykkönen, että mieskin oli vasta numero jotain. (naurahdus) Ja niinku että työ oli aina ykkönen. Mutta yhtäkkiä se ei ollukaan. Ei

¹⁹³ Riikonen 2016, 267.

¹⁹⁴ Kettunen 2013, 82.

ollu enää edes kakkonen, eikä kolmonenkaan. Se tapahtu jotenkin kauhean äkkiä se muutos. Se on jotenkin kauhean yllättävää. Se mullistu niin hetkessä jotenkin se ajatusmaailma, että välillä tuntu siltä, että oonko mä edes sama ihminen ollenkaan, että olis jotenkin toinen puoli itsestä kääntynyt, että silloin kun tätä kovaa bisnesmaailmaa työelämää elettiin, niin en mä ollu yhtään kokenut minkäänlaista hengellistä tarvetta tai mitään muutenkaan semmosta. Silloin elettiin vaan sille työlle. Se oli vaan se uskonto se. Se niinkun niin valtas kaiken. Kyllä sen jälkeen arvot on pehmentynyt ja ajatusmaailma kyllä muuttunut. Toivottavasti paljon paremmaksi kyllä. Ei enää se raha ja se kiire ei kyllä puhuttele niinku yhtään. TUIJA

Tuijan kertomus vahvistaa Isolan näkemystä siitä, kuinka äitiydellä on usein voimakas, laaja-alainen ja syvä vaikutus naiseen. Tämä voi johtaa uuteen tapaan katsoa maailmaa.¹⁹⁵ Pergamentin mukaan traumaattisten kriisien kuin myös tavallisten kehityskriisien ja yksinkertaisesti henkilökohtaisen kasvun ja muutoksen myötä vanhat arvot ja merkityksenlähteet eivät välttämättä enää toimi. Kun nämä vanhat lähteet lakkaavat toimimasta, ihmiset alkavat muuttua ja heidän täytyy perusteellisesti uudistaa käsitystään ja kokemustaan pyhästä.¹⁹⁶ Tämä on nähtävissä Tuijan viittauksessa työhön uskontona. Työ ja sen mukanaan tuoma kiire ja raha olivat olleet hänelle aikaisemmin eräänlaisia pyhän ilmentymiä, mutta jo ensimmäisen raskauden myötä ajatusmaailma ja arvot alkoivat muuttua. Haastatteluhetkellä Tuijalle raha ja kiire eivät enää merkitse mitään. Aika on sen sijaan muuttunut tärkeimmäksi.

Aika. Ja sitä on oppinut tajuamaan, että aika on rahaa. (naurahdus) Siis se on kuinka tärkeää se aika on. Ei mikään korvaa sitä. Ei mikään summa. TUIJA

Myös Kaisan elämänarvot ja mielenkiinnon kohteet muuttuivat merkittävästi lasten myötä. Aikaisemmin aika kului opintojen ja työn parissa ja vapaa-ajalla ravintolassa ja elokuvissa miehen kanssa kahdestaan. Tällaisen ajanvieton Kaisa arvosteli jälkikäteen itsekkääksi. Kaisa kertoo, kuinka ei ennen lapsia tullut pysähtyneeksi miettimään sitä, mitä oikeastaan haluaa elämältään.

Ja miehen kanssa niin se elämän merkitys, niin no se meni siinä opiskellessa ja töitä tehdessä. Etittiin sitten justiinsa itsestä kahdestaan, että käydään elokuvissa ja nautitaan ravintolassa käynnistä ja meni semmoseen. Sitä ei miettinyt ehkä, että mitäs me oikein tästä elämältä halutaan. Sit kun lapset tuli, niin sillä sai ihan toisenlainen merkitys tuli, että okei tää on tää mulla ainakin tässä elämässä tää lapsi on todella tärkeä ja merkitsevä asia. Aikaisemmin mitä sitä tavottelikaan sitten niin en tiedä. KAISA

Gordonin mukaan äitiys auttaa naisia pohtimaan elämäänsä ja arvostuksiaan.¹⁹⁷ Kaisalla oli käynyt näin ja aikaisempi itseen keskittynyt elämäntapa muuttui lasten myötä. Hän huomasi nyt, että lapsi on se, mikä on elämässä tärkeää ja

¹⁹⁵ Isola 2010, 59.

¹⁹⁶ Pergament 2006, 16.

¹⁹⁷ Gordon 1991, 137.

merkityksellistä. Aikaisemmin elämän arvostuksia ja tavoitteita ei ollut tullut miettineeksi.

Kaikki haastattelemani äidit korostivat äitiyden merkitystä työn kustannuksella. Tämä on ristiriidassa Gordonin tutkimuksen kanssa, jossa äidit korostivat työn merkitystä elämässään, sen suomaa taloudellista itsenäisyyttä, itseluottamusta, elämän tarkoituksen löytymistä ja statusta. Myös työn sisältö on Gordonin tutkimuksessa monelle naiselle hyvin tärkeä.¹⁹⁸

Vaikka äitiyden merkitys korostui työn kustannuksella, äitien¹⁹⁹ puheissa kuului myös toive tai ilo paluusta työelämään. Tuija kertoi, kuinka kaikki oli kaaosta ja kaikki ihmissuhteita myöten pyöri lasten ympärillä. Tämä oli herättänyt toiveen päästä takaisin työelämään ja tekemään ja ajattelemaan asioita, jotka eivät liittyneet lapseen.

No sehän on yhtä vuoristorataa. (naurahdus) Sitähän se on. Toinen päivä on hyvä ja toinen on sitten ihan kaaosta. Tietysti kun näin pitkään kotona, niin on niitä kaaospäiviä tullu. Tulee ihan semmonen kaipuu niinku jo aikuisten ihmisten ilmoille ja työelämään ja muutakin kun sitä lasten kanssa olemista. Se on niin tosiaan monta vuotta tässä. Ja se tavallaan kaikki ne suhteet mitä nyt on aikuisten kanssa, niin ne aina liittyy lasten kavereihin jollain tavalla. Se on niin piiri pieni pyörii, että haluais jotain muutakin ajateltavaa. TUIJA

Maijalle ja Susannalle paluu töihin oli ollut ilon aihe. Molemmat kertoivat, kuinka vasta töihin palaamisen jälkeen kotona lasten kanssa vietetyn ajan raskaus tuli näkyviin.

Mut sitten mulle järjestyi töitä. Niin sitten niin kyllä minusta oli ihan kiva mennä niin kun töihin ja päästä niinku aikuisten ihmisten seuraan enemmän että. Ehkä sitten huomaa niin kun että se on tosi kuluttavaakin olla sit lapsen kanssa aina kotona. MAIJA

Neljän äidin²⁰⁰ kokemus lasten kanssa kotona olemisen kuluttavuudesta tukee vain osittain Gordonin tutkimusta, jonka mukaan jatkuva kotona oleminen koetaan pitkälti negatiivisesti.²⁰¹ Kotonaoloon voi liittyä pitkäväteisyyttä, yksinäisyyttä, tehottomuutta ja pystyvyyden tunteen vähenemistä.²⁰² Maijan kommentti aikuisten seuran tarpeesta heijastelee yksinäisyyden tunteita ja Tuijan kokemus jatkuvasta vuoristoratamaisuudesta huolimatta pitkäväteisyyttä ja tarvetta vaihtelulle. Myös Susanna ja Petra kuvailevat lastenhoidon raskautta. Molemmille se johtuu erityisesti jatkuvasta vastuusta ja varuillaan olemisesta. Kaiken kaikkiaan naisten käsitykset kotona olosta olivat kuitenkin pääasiassa myönteisiä. Aikaansaamattomuuden olotilaa tai kyvykkyyden tunteen

¹⁹⁸ Gordon 1991, 141.

¹⁹⁹ Maija, Susanna, Tuija

²⁰⁰ Maija, Petra, Susanna, Tuija

²⁰¹ Haastattelemani naiset olivat olleet kaikki useita vuosia kotona.

²⁰² Gordon 1991, 139.

vähentymistä ei ilmennyt naisten puheissa. Lisäksi vaihtelunhalusta ja yksinäisyydestä huolimatta kotona lasten kanssa vietetty aika ja lasten kautta tulleet uudet ihmissuhteet olivat kaikille äideille hyvin tärkeitä. Tulkitsenkin äitien toiveen päästä takaisin töihin luonnollisena vaihteluntarpeena ja tasapainon hakemisena elämän eri osa-alueiden välillä.

Yhteenvetona voi sanoa, että naiset kokevat äitiyden muuttaneen arvojaan myönteiseen suuntaan suhteessa työhön ja aikaisempaan elämään. Suhtautuminen työelämään viittaa siten spirituaalisuuden arvokysymyksiin. Elämän merkityksellisyys lisääntyy ja asioiden tärkeysjärjestys muuttuu.

4.4 Elämän tarkoitus ja merkityksen löytäminen

Viisi²⁰³ haastattelemaani naista kertoi lapsen saamisen ja äitiyden liittyvän elämän tarkoitukseen tai elämän merkityksen löytymiseen.²⁰⁴ Äidiksi tulo oli ollut naisille toivottua, luonnollista ja jopa itsestään selvää. Vain yksi äiti²⁰⁵ ei ottanut aihetta puheeksi.

Petra kuvasi, kuinka hänellä elämäntarkoitus oli ollut pitkään sidottu äitiyteen ja ensimmäisen lapsen raskausajasta lähtien asiat olivat tuntuneet luonnollisilta.

(...) mä oon aina ajatellu ihan lapsena jo, että musta tulee äiti, niin mä oon niinku ollu semmonen, et mul on, mul on ollu se elämäntarkotus niinku sidottu ehkä jo myöski siihe äitiyteen, että se on, se on ollu niin niinku sillä lailla, ei nyt voi sanoo itsestään selvää, mut niin toivottavaa, että on niinku, aa, silleen ollu aina valmis, et esimerkiksi jo jo ensimmäistä lasta odottaessa on ollu, ollu tota sellasia öö, niinkun, itst, jotenki sitä on pitäny ei nyt itsestään selvänä, mut jotenki sillee, että että näin näin tää vaan kuuluu mennä. PETRA

Myös Tuijalle lasten haluaminen perheeseen oli ollut itsestään selvää. Elämä ilman lapsia olisi jäänyt vajaaksi ja perhe ilman lapsia ei olisi ollut hänelle oikea perhe. Tuija oli ollut valmis miettimään sijaisvanhemmuutta tai adoptiota tai jopa ”mitä tahansa”, jotta perheeseen saataisiin lapsia. Hänelle lapset liittyivät vahvasti elämän tarkoitukseen, jonka hän määritteli elämän jatkuvuutena.

Mulle se oli jotenkin hirveen itsestään selvää. Tai en mä tiedä, voiko sanoa itsestään selvää. Mutta tavallaan joo. Kyllä mä käytän sanaa itsestään selvää, että mä haluan lapsia. Siis ehdottomasti että tavallaan elämä jää jotenkin vajaaksi, jos ei tulis saamaan lapsia, että sitten täytyisi jotakin muita keinoja miettiä. Sijaisvanhemmuutta tai adoptiota tai mitä tahansa, että on niinkun tavallaan se perhe olis kokonainen. Mulle tavallaan perhe ilman lapsia ei oo perhe. (naurahdus) Näin ihan tälleen niinku karkeasti sanottuna. (...) Ja se on se elämän tarkotus on se elämän jatkuvuus. TUIJA

²⁰³ Hanna, Kaisa, Petra, Susanna, Tuija

²⁰⁴ Vaikka haastattelemani naiset olivat lähes yhdenmielisiä äitiyden merkityksellisyydestä, täytyy muistaa, että kaikki naiset eivät halua olla äitejä.

²⁰⁵ Maija

Petra, Tuija ja Susanna kertovat elämän tarkoituksen olleen jo ennalta sidottu äitiyteen. He perustelevat äitiyttä ja siihen liittyvää elämän tarkoitusta biologisin argumentein: luonnollisuudella ja lisääntymisellä.

Äidiksi tulon myötä naisten elämä sai lisäksi uuden merkityksen²⁰⁶ ja lapsi tai lapset olivat syy, jopa paras syy, elää.²⁰⁷ Susanna oli saanut tiedon vakavasta sairaudestaan ja syy jatkaa elämää oli oma lapsi. Ilman lasta hän olisi ollut valmis luovuttamaan, sillä puolisonkaan tulevaisuus ei jaksanut samalla tavalla motivoida taistelemaan. Taistelutahtoa antoi tarve luoda turvaa lapselle.

Joo, tää sillä tavalla kyllä linkittyy, linkittyy tähän äitiyteen, koska oikeestaan jossain vaiheessa sitten, kun tuli, tuli tätä tietoa tästä omasta tilanteesta [vakava sairaus], niin olin jo, ajattelin jo itse niinkin pitkälle, että, että et vois olla niinkun jo valmis antamaan niinkun, antamaan niin kuin periksi ikään kuin et tää elämä nyt oli sitten niinkun tässä. Mutta, mutta sitten se, että, että kun samalla kun mietin että et sit tietysti sitä omaa lasta, niin oikeesti nyt vähän hassunkuriselta miltä se kuulostaakin, niin oikeestaan sitä puolisoookaan mä en niinku kauheesti jaksanu niinkun miettiä enkä surra hänen, hänen niinkun tulevaisuuttaan. Mut se, että et mietin että et sen takia mun pitää niinkun elää et, et mä oon niinkun lapselle, niinkun lasta, et mä en voi jättää häntä niinkun yksin ikään kuin tässä elämässä, että et sit se toi sellasta niinkun taistelua (naurahtaa) siihen et, et mä en nyt niinkun anna kuitenkaan periksi, että et, et mulla on, mun pitää, mun pitää vaan jaksaa ja mennä, että jotta, jotta mun lapsella olis turva. SUSANNA

Petra kertoi tekevänsä kaiken elämässään lasten takia lasten kanssa nauttiminen ja heidän opettamisensa oli paras syy elää.

No (huokaus) siis kaiken mä teen niiden takia. Siis tavallaa mä oon sellane, et mä oon niinku sit niiden takia, että (niiskaus) että tota öö joo oikeestaan niinku koko ajahan mä ajattelen sinne tulevaisuuteen, et sen takia mä niinkun öö työskentelen. Sen takii mä yritän pärjätä työelämässä, edetä siinä, yritän niinkun ää aa pysyy hyvänä, hyvänä terve, et terveyden kannalta hyvässä kunnossa ja niinku tavallaa, et me voidaan nauttii yhdessä (...) Mut et lapset on mun mielest niinku siis (huokaus) ehkä paras syy kuitenkin olla elossa, elää, nauttia, koska voi nauttii niiden kanssa ja niille voi opettaa. PETRA

Hanna koki äitiyden olevan hyvin merkityksellinen asia ihmisen elämässä.

Merkityksellisen siitä teki uuden elämän synnyttäminen ja äidin ja lapsen erityinen suhde. Hänen mukaansa äidit eivät ikinä unohda lastaan.

Äitiys on kyllä hyvin, hyvin, hyvin merkittävä asia ihmisen elämässä, koska siinä on synnyttäny uutta elämää, joka ei oo tavallaan mun aikaansaannosta, vaan se on vaan syntynyt ja kasvanut. Ja sitten mie synnytän sen, et naiselle on suotu se etuoikeus synnyttää, joskin lie raskastakin Mutta mut tosiaan synnyttää uutta elämää. Äidin ja lapsen suhde on maailman suhteista erityisin ja merkityksellisin. Ja, ja varmasti kestää niinkun läpi elämän. Yleensä se kestää hyvin voimakkaana, kun ajatellaan äitejä ja mummoja, (naurahtaa) jotka, vaikka laps menis mille teille, niin ne muistaa sitä lastaan. HANNA

Kaisalle lapsi toi ymmärryksen siitä, mikä elämässä oli tärkeää ja äitiyden myötä elämän merkitys muuttui.

Sit kun lapset tuli, niin sillä sai ihan toisenlainen merkitys tuli, että okei tää on tää mulla ainakin tässä elämässä tää lapsi on todella tärkeä ja merkitsevä asia. (...) Tuli

²⁰⁶ Kaisa

²⁰⁷ Petra, Susanna

semmonen niinkun että tää on mun juttu tää äitiyskin. Ja anto semmosen merkityksen sille elämälle. Toisenlaisen merkityksen. KAISA

Äitien kokemusta elämän merkityksen löytymisestä uudella tasolla tukee Luotosen tutkimus vanhempien elämänmuutoksesta lapsen syntymän jälkeen: elämä tuntuu merkityksellisemmältä. Erityisesti äidit kokevat muutoksen merkityksellisempänä kuin muut lapsen läheiset.²⁰⁸ Franklin mukaan elämän merkityksen voi löytää kolmella tavalla: rakkauden kautta, omistautumalla elämäntyölle tai selviytymällä väistämättömässä kärsimyksessä.²⁰⁹ Franklin mukaan elämän merkityksellisyyden löytäminen liittyy suoraan, ei niinkään tietoiseen onnellisuuden tavoitteluun itsessään, vaan siihen, että yksilö löytää jonkin konkreettisen elämän tarkoituksen tietyssä tilanteessa.²¹⁰ Haastattelemani naiset tuntuvat kertomansa mukaan löytäneen elämän merkityksellisyyden lapsistaan. Tulkitsen haastattelemini naisten äitiydessä yhdistyvän kaikki kolme Franklinin tapaa löytää elämän merkityksellisyys: rakkaus lapseen, omistautuminen äitiyteen ja selviytyminen äitiyteen liittyvissä väistämättömissä haasteissa, jopa kärsimyksessä.

Oman elämän tarkoituksen ja merkityksen löytäminen viittaa spirituaalisuuden eksistentiaaliseen ulottuvuuteen. Elämän tarkoitus ja merkitys liittyvät haastattelemillani naisilla lapseen tai lapsiin ja siten myös arvokysymyksiin, mutta kukaan ei avoimesti yhdistänyt teemaan mitään uskonnollista. Näin ollen äitiyden mukanaan tuoma elämän merkityksen ja tarkoituksen määrittäminen ilmenee pikemmin henkisenä kuin hengellisenä tapahtumana.

4.5 Uusi lapsi ja lastenlapset

Äitien suhde muihin ja maailmaan ei liittynyt vain menneisyyteen tai nykyhetkeen vaan katse kääntyi myös tulevaisuuteen. Tästä perspektiivistä keskeiseksi teemaksi nousivat esiin ajatukset ja toiveet uudesta lapsesta tai lastenlapsista. Petra, Susanna ja Tuija toivoivat tai olivat toivoneet vielä lisää lapsia, mutta lopulta nykytilanne oli todettu hyväksi. Tuijalla oli ollut alkuun selkeä visio suuremmasta lapsiluvusta, mutta lopulta hän oli kokenut, että kolme lasta oli juuri oikea määrä hänelle. Susannalla ja Petralla toiveet ja elämän realiteetit aiheuttivat kuitenkin ristiriitaisia tunteita. Susannalle ei yrityksistä huolimatta ollut syntynyt

²⁰⁸ Luotonen 2014 16, 22.

²⁰⁹ Frankl 2011, 88-93; Wattis & Curran et al. 2017, 2.

²¹⁰ Frankl 2011, 88.

toista lasta. Tilanteen hyväksyminen oli käynnistynyt pikkuhiljaa, mutta aiheutti vielä hämmennystä.

Mut että huomaa, että tähän äitiyteenkin liittyy niinkun ristiriitasia niinku juttuja, et toisaalta olis halunnu ja toivonu että et olis niinkun useampi lapsi, ja sit taas toisaalta tuntu, että no että olisko musta enää siihen ja olisinko mä jaksanu ja miten olis kaikki menny ja et sit ainakin olis pitäny ottaa heti jo sit suunniteltu sektio. Ja kaikkee tämmöistä sitten pohti että, että...

Petra kertoi toivovansa toisaalta enemmän lapsia, mutta toisaalta ymmärtävänsä, että käytännön näkökulmasta suurempi lapsimäärä hankaloittaisi arkea ja aikaa ei riittäisi tarpeeksi kaikille.

Että niinku mm tavallaan haluisin enemmänkin lapsia. Mua ei yhtään häiritsis se. Mut psit mul tulee aina se semmonen niinku käytännöihminen siinä, että että tota, että et sitte, sit se on pois niiltä edellisiltä tai jotenki, että se o hankalaa ja käytännön, käytännönelämän kannalta niinku (liikuttuu) sitte..... toimii asiat vähä huonommin, jos on hirveen paljon lapsia. PETRA

Petran ja Susannan puheista kuultaa läpi tunteen ja järjen välinen taistelu ja sen aiheuttama ristiriita. Selitystä tai lohdutusta lapsettomuuteen Susanna ei hae kuitenkaan uskonnollisista kysymyksistä, vaikka hän muualla puheessaan liittää usein tapahtumiin transsendentin ulottuvuuden. Sen sijaan hän liittää kysymyksen jaksamiseen ja muun muassa synnytyksestä selviämiseen. Petra ei tavalleen tyypillisenä argumentoi hengellisen kautta. Syynä nykyiseen lapsilukuun on lisälapsien myötä tulevat käytännön hankaluudet ja se tosiasia, että aikaa jokaiselle lapselle erikseen riittäisi vielä nykyistä vähemmän. Molemmat peilaavat uuden lapsen mahdollisuutta siten niihin haasteisiin, joita ovat kokeneet aikaisemmin äitiydessään.

Vaikka äidit ovat päätyneet hyväksymään tai pyrkivät hyväksymään nykyisen lapsiluvun, spirituaalisuuden näkökulmasta puhe lapsiluvusta on tärkeä. Puolet äideistä kokee tarvetta kertoa toiveestaan saada lisää lapsia. Suhde syntymättömään, vain toiveissa olevaan tai olleeseen lapseen, koetaan merkitykselliseksi.

Merkityksellistä on myös äitiyteen liitetty mahdollisuus lapsenlapsiin. Hanna vanhimpana äideistä kurkottaa jo tähän ajatukseen. Hänellä on haaveena lapsenlapset. Hanna toivoo kykenevänsä tarjoamaan lapsilleen apua, mitä ei itse nuorena äitinä saanut.

Et en tiiä, miten tää äitiys kehittyy, kehittyy tässä sitten, kun on ikää, että nyt alkaa haaveilla jo sitten noista lapsenlapsista hiljalleen, hiljalleen, että miulla ja Villellä molemmilla on toive että olis kiva saada lapsenlapsia. Että, että jos sais hoitaa niitä, jos ne olis sillei lähellä ja olis vielä terve. (...) Ja vois auttaa sitä nuorta perhettä, kun ite ei oo niin hirveesti saanu niinku, että olis aina otettu lapset ja tulkaa tänne ja tuokaa nyt koko katras ja... Mutta, mutta tota, niin (tauko) toivottavasti, että et Tuomas ja Laura ovat seurustelleet kohta kolme vuotta. Ja varmaan joskus ehkä heille syntyy lapsia. Pekka sano, että hän ei halua yhtään lasta, et hän ei tykkää

lapsista yhtään, että Tuomas saa tehdä teille lapsenlapsia. Katotaan nyt. Niin. Ja Kalle nyt ei ehkä sitten lapsia saakaan. HANNA

Ajatukset suuremmasta lapsimäärästä tai haave elämän jatkuvuudesta lastenlasten muodossa liittyvät spirituaalisuuden arvokysymyksiin sekä eksistentiaalisuuteen ja siinä merkityksen ja toivon ulottuvuuksiin. Suoranaista uskonnollisuutta ei äitien puheissa ilmene ja siten lapsiin ja lastenlapsiin liittyvät ajatukset ovat enemmän henkisen alueen kysymyksiä.

5. Äitien suhde Jumalaan

5.1 Synnytystapahtuma pyhän kokemuksena

Synnytystapahtuma näyttäytyy aineiston valossa spirituaalisia kokemuksia innoittavana hetkenä naisten elämässä. Viisi äitiä²¹¹ liittyy spirituaalisuuden syntymän hetkeen. Pyhyiden tai Jumalan läsnäolon kokemus ilmeni kahdella haastateltavalla sairaalassa synnytyksen jälkeen lapsen ollessa sylissä. Susanna sai kokemuksen pyhästä ja koki lapsen suureksi lahjaksi. Taivas oli hänelle lapsen muodossa läsnä ja hetki oli pysäyttävä.

Ja silloin se sillä sairaalassa oli se kokemus, että se, kun se lapsi oli sitten, oli vähän jo tokeentunu, niin se lapsi oli siinä mun, mun luona sit siinä, siinä tota siinä, siinä sängyllä sylissä, niin tuli semmonen tosiaan semmonen ihan pyhä kokemus, että et se oli hyvin semmonen erikoinen tilanne semmonen pysäyttävä. Ja tuli jotenkin semmonen olo, että tässä on tämmönen suuri lahja. Ja ikään kuin, et tavallaan taivas oli siinä niinkun sen lapsen muodossa niinku läsnä, et se oli semmonen hyvin, hyvin pyhä ja upea, hieno kokemus. SUSANNA

Kolmen lapsen äiti Maija oli saanut varmuuden Jumalan olemassaolosta kolme kertaa elämänsä aikana: aina syntymän hetkellä saatuaan oman lapsen syliinsä.

Mie oon monta kertaa sanonutkin niin tota monelle, että se kolme kertaa elämässä ollut ihan varma että Jumala on olemassa. Kun on saanut sen oman lapsen syliin, että se on jotenkin niin (...) niin jotenkin niin kauheen tai mielettömän täydellinen ihminen on niin pienestä asti että, et se on ollut jotenkin semmoinen elämän juhlahetkiä. MAIJA

Molemmille naisille, Susannalle ja Maijalle, transsendentti oli tullut läsnä olevaksi synnytystapahtumassa. Kokemus oli ollut merkittävä. Maija kuvasi, kuinka Jumalan olemassaolo oli varmistunut ja Susanna vertasi lasta taivaaseen: taivas tuli läsnä olevaksi lapsessa. Taivas toimii tässä metaforana. Kristinuskon kontekstissa taivas on Jumalan valtakunta, Jumalan läsnäolon ja ikuisen autuuden paikka. Se on myös kristityn päämäärä, paratiisi, jonne Jumalalle uskolliset päätyvät ja jossa he saavat palkkionsa. Se voidaan myös nähdä ajatuksena täyttymyksestä, jossa ihminen ja Jumala ovat yhtä.²¹² Susanna viittasi myös pyhän kokemukseen.

Transsendentin läsnäolon kokemuksen lisäksi, naiset käsittivät synnytystapahtuman ihmeeksi ja Jumalan mahdollistamaksi lahjaksi. Vaikka nyky-yhteiskunnassa äitiyttä on jo pitkään pyritty lääketieteen avulla demystifioimaan²¹³, haastattelemistani naisista neljä²¹⁴ kuudesta liitti äitiyteen

²¹¹ Hanna, Kaisa, Maija, Susanna, Tuija

²¹² Dowling & Scarlett 2006, 195-196.

²¹³ Nopola 1991, 71.

²¹⁴ Maija, Hanna, Tuija, Susanna

kokemuksen ihmeestä. Thomasin näkemys siitä, kuinka pyhän mysteeri avautuu uudella tavalla äitiydessä vahvistaa tätä haastateltujeni kokemusta syntymäihmeestä.²¹⁵ Maijalle syntymä on ihme, jonka mahdollistajana on hyvä Jumala.

Mut kyllä siinäkin siltikin on niinku päälimmäisenä jääny jotenkin semmoinen niin kun vaan siitä semmoisesta syntymäihmeestä se ajatus että on pakko olla joku hyvä Jumala joka on mahdollistanu. MAIJA

Myös Susannalle ja Hannalle Jumala on uuden elämän ja syntymän taustavoima.

(...) tavallaan sitä ajattelee, että, että niinkun lapset on Jumalan lahja sillä tavalla, että se on ihmeellistä että lapset muotoutuu äidin kohdussa ja syntyy. Se on niinkun ihmeellistä ja ihan hengellistä. HANNA

Mutta lapsesta vielä semmonen ajatus, että lapsi on aina ihme. Lapsia ei tehdä, vaan ne saadaan. SUSANNA

Molemmilla korostuu ajatus siitä, että Jumala antaa ja ihminen saa: lapsi on lahja Jumalalta.

Siis koen ehdottomasti sen kyllä, että se lapsi on niinkun lahja. (...) koen et se on niinku, et se on et Jumala on niinkun antanu sen niinkun lahjana niinku, niinkun mulle että...” SUSANNA

Lahja-metafora kuvastaa lasta, jonka elämä ei ole itsestäänselvyys, se on yllätyksellinen ja ihmeellinen. Se pitää sisällään myös ajatuksen kiitollisuudesta. Jumala asettuu näin metaforan lahja kautta vastavuoroiseen suhteeseen äitien kanssa. Lahjateema korostaa myös merkityksiä, joissa lapsi on Jumalan luoma, ihmeellinen olento. Lapsi on Hannalle, Maijalle ja Susannalle ihme, jonka taustalla on Jumalan luomistyö.

Ja Jumala luo myöskin uuden elämän kautta uutta. SUSANNA

Näkemys Jumalasta luojana tukee ajatusta pyhästä olemassaolon lähteenä. Tämä tapa erottaa luoja ja luotu on tyypillistä juutalaisuudelle, kristinuskolle ja islamille. Näissä uskonnoissa Jumalan luoma on hyvää, mutta Jumala luojana on suurin hyvä.²¹⁶ Lapsen kehittyminen äidin vatsassa, syntymä ja itse lapsi ihmeenä ja Jumalan lahjana näyttäytyy selkeästi naisten puheissa myönteisenä, hyvänä asiana. Tästä esimerkkinä on muun muassa Maijan puhe syntymäihmeen takana olevasta hyvästä Jumalasta: hyvä mahdollistaa hyvän.

Viidestä naisesta Tuija on epävarma siitä, onko syntymällä hengellistä ulottuvuutta, mutta hän on kuitenkin varma syntymän luonteesta ihmeenä.

Tietysti lapsen syntymä oli jo itsessään semmonen ihme. (...) Kyllä se mun mielestä mä en tiedä, onko sillä joku hengellinen merkitys, mutta se on ihme. Se on ihan käsittämätön ihme. TUIJA

²¹⁵ Thomas 2001, 90.

²¹⁶ Peters 2006, 136.

Hannan, Maijan, Tuijan ja Susannan kokemukset lapsen syntymästä ihmeenä todentavat Helakisan näkemystä siitä, kuinka kaikki nykymaailman tieto hormoneista, hedelmöitymisestä, genetiikasta tai synnytyksestä eivät poista äitien kokemusta siitä, että uusi ihminen on ihme.²¹⁷ Kokemus on transsendentaalinen, se ylittää käsityskyvyn ja on järkitiedon ulottumattomissa. Kolme äitiä selittää ihmeluonnetta Jumalalla ja yksi on epävarma ihmeen hengellisestä ulottuvuudesta.

Myös Kaisa koki lapsen synnytystapahtuman spirituaalisena. Hän kertoi ensimmäisen lapsen synnytyksen olleen vaikea ja kuolemakin oli käynyt lähellä. Samalla uusi elämä lapsen muodossa oli ollut läsnä. Tämä oli nostanut ensi kertaa esiin elämän suuret kysymykset.

Se oli ehkä ne ensimmäiset elämän suuret kysymykset tuli mieleen siellä synnytyssalissa silloin ensimmäisen lapsen kanssa (...) KAISA

Synnytys oli ollut Kaisalle voimakas kokemus, joka Väisäsen mukaan haastaa ihmisen arvioimaan uudelleen ajatuksiaan elämästä, kuolemasta ja maailmasta.²¹⁸ Näin tapahtui Kaisan kohdalla. Tulos tukee myös Athanin ja Millerin²¹⁹ näkemystä siitä, kuinka synnytys mahdollistaa kokemukset laajemmasta todellisuudesta.

Athanin ja Millerin tutkimus²²⁰ vahvistaa haastattelemieni äitien kuvauksia synnytystapahtuman spirituaalisuudesta. Äideillä sen uskonnollisiin kysymyksiin painottuva puoli korostuu erityisesti. Synnytystapahtumasta puhuessaan puolet²²¹ äideistä kertoo suoraan Jumalaan liittyvistä kokemuksistaan tai ajatuksistaan. Yksi²²² pohtii lapsen syntymän hengellistä ulottuvuutta, mutta ole asiasta varma ja toinen äiti²²³ kokee synnytyksen nostaneen esiin ensimmäistä kertaa ajatukset muun muassa elämästä ja kuolemasta. Voidaanko siis sanoa, että synnytystapahtuma on naisille pyhän kokemus? Kettunen painottaa, että spiritualiteetin²²⁴ kannalta on keskeistä, että pyhä on adjektiivin sijaan substantiivi: Pyhä isolla alkukirjaimella ja persoona. Se on Jumalan ja Kristuksen kohtaamista ei epämääräistä selittämättömän edessä olemista. Hänen mukaansa ”pyhyiden kosketus on kontaktia iankaikkisuuteen, tämän ajan rajat ylittävään

²¹⁷ Helakisa 1991, 93.

²¹⁸ Väisänen 1999, 61.

²¹⁹ Athan & Miller 2015, 27

²²⁰ Athan ja Miller 2015, passim.

²²¹ Hanna, Maija, Susanna

²²² Tuija

²²³ Kaisa

²²⁴ Huomattava on, että Kettusen näkemys spiritualiteetista määrittyy EAPC:n mukaan lähinnä uskonnollisiin kysymyksiin liittyviksi.

todellisuuteen.”²²⁵ Pargament toisaalta kuvaa pyhää asioina, jotka ovat irti arkisesta ja tavanomaisesta ja joihin liittyy kunnioitus. Pyhä pitää sisällään Jumalan ja taivaallisen käsitteen, mutta myös muutkin elämän aspektit voivat saada pyhän tai transsendentin luonteen, kun ne liittyvät jumalallisiin piirteisiin, kuten ylimaallisuuteen, perimmäisyyteen ja rajattomuuteen tai kuvaavat niitä.²²⁶ Näitä määritelmiä mukaillen viidellä kuudesta naisesta synnytys herätti naisissa kokemuksen tai tietoisuuden Pyhästä tai pyhästä. Vain yksi²²⁷ äideistä ei liittänyt synnytystapahtumaan kokemuksia tai pohdintaa pyhästä, ylliluonnollisesta tai transsendenttisestä todellisuudesta. Pyhyiden kohtaaminen syntymässä oli siis aineistossani varsin yleistä. Tulosta tukee Pargamentin ja Petersin näkemys, jonka mukaan pyhyiden ymmärretään olevan läsnä yksilön elämän suurissa muutoksokohdissa ja siirtymävaiheissa, kuten esimerkiksi syntymässä.²²⁸ Peters argumentoi vielä, että ajatellaan pyhää sitten yhtenä tai monena, persoonallisena tai persoonattomana, pyhä on kaiken olemassaolon lähde ja siten elämämme tulee siihen suhteutettuna merkitykselliseksi.²²⁹ Pyhän kokemus synnytyksessä näyttäytyy tällaisena merkityksellisenä aikana naisten elämässä ja on suurimmalla osalla keskeinen hetki, jolloin hengellisyys eli spirituaalisuuden uskonnollinen ulottuvuus ja äitiys kohtaavat.

5.2 *Arjen tie transsendenssiin?*

Arki on äideille²³⁰ mahdollisuus olla yhteydessä spirituaalisuuteensa. Vaikka Gordon väittää, että henkinen äitiys ja käytännön äitiys eroavat toisistaan kuin yö ja päivä,²³¹ hengellisyys ja henkisyys ovat myös osa naisten äitiyden käytännön arkea. Toisaalta samakin henkilö kokee yhdellä hetkellä arjen ja hengellisyyden toisensa poissulkeviksi, kun taas toisaalla ne näyttäytyivät yhdessä. Kaisa kuvasi tilannetta, jossa arki vei mennessään ja hengellisyys painui sen myötä unohduksiin. Se oli hänen mielestään hyväkin asia.

Se välillä se arki tuntuu, että se kaikki uppoaa siihen se hengellisyysskin, että kun miettii, että mitä noille lapsille tuonne päälle pukee ja hoitaa kaikki ne harrastukset ja sun muut. Se on kummasti se arjen pyöritysikin vie siitä osan sitten. Ja hyväkin niin. KAISA

²²⁵ Kettunen 2003, 361.

²²⁶ Pargament 2006, 12-14.

²²⁷ Petra

²²⁸ Pargament 2006, 12-14.; Peters 2006, 138.

²²⁹ Peters 2006, 136.

²³⁰ Hanna, Kaisa, Susanna, Petra

²³¹ Gordon 1991, 156-157.

Toisaalla Kaisa kuvailee arjen transsendentaalista ulottuvuutta, kykyä lasten myötä iloita pienistä arkisista asioista. Kokemus viittaa eksistentiaaliin spirituaalisuuden kysymyksiin.

(...) että voi kun itekin oliskin lasten kaltainen, että pystyis nauttiin elämästä samalla lailla ja olla yhtä vilpittömästi onnellinen leppäkertuista ja jostain perhosista tuolla luonnossa. Eikä olis tämmönen paatunut aikuinen, (naurahdus) joka murehtii mitä murehtiikin. Näkis sen elämän yksinkertaisuuden ja kauneuden sitten lasten lailla. Se on ehkä omat lapset tuonut sitten lähemmäksi sen maailman. KAISA

Kaisa kuvailee yhtäältä toivetta olla ”lasten kaltainen”, kykyä iloita elämän yksinkertaisuudesta ja kauneudesta, ja toisaalta hän toteaa tämän olotilan jo tulleen lähemmäksi lasten kautta. Kaisan kokemus vahvistaa Anderssonin näkemystä siitä, kuinka äitiys saattaa nostaa pintaan jokaisessa ihmisessä sisällä olevan lapsen.²³² Kaisan sanavalinnassa ”lasten kaltainen” voidaan nähdä viittaus Raamattuun, jossa kerrotaan Jeesuksen sanoneen Taivasten valtakunnan olevan lasten kaltaisten. (Mark. 10:14) Kaisan kertomus tukee Athanin ja Millerin kuvaamaa äitien tunnetta hyvästä voimasta pienimpienkin kokemusten taustalla ja ehkä erityisesti niissä.²³³ Lasten tapa nähdä maailmaa ja iloita pienimmistäkin asioista näyttäytyy Kaisan kokemuksessa oikeana ja tavoiteltavana tapana olla maailmassa.

Arjen transsendentaalisesta ulottuvuudesta kertoi myös Petra. Kettusen mukaan pyhyys käsitetään usein laatusanoiksi, kuten joksikin mikä on hyvää, täydellistä, ehjää ja sopusointuista.²³⁴ Tämä ulottuvuus esiintyi Petran kokemuksessa hetkestä kesäpäivänä, kun hän imetti toista lastaan. Petra koki täyttymystä ja sitä, kuinka kaikki oli hyvin ja täydellistä.

Että tavallaan niinku se, sitte se täyttymys on, et ku sit, ku on se toinen lapsi tullu, ni mä muistan, on ollu semmonen hetki, että et on ollu jossain portailla kesällä, öö imettänyt toista lasta ja öö hirveen lämmin ja aurinko pai semmonen niinku hirveen niinku täydellinen hetki, et semmone iha, et kaikki on hyvin. PETRA

Thomas esittää, että vanhemmuus muuttaa ihmistä niin, että spirituaalisuus on mahdollista kokea eri tavoin ja eri paikoissa kuin aikaisemmin.²³⁵ Myös Athanin ja Millerin tutkimuksessa äidit kertoivat pyhistä hetkistä, jotka vaikuttivat haastavan ajan ja tilan rajat.²³⁶

Arki ja tuonpuoleinen sekoittuvat myös Susannan kokemuksessa. Hänelle hengellisyys oli väliaikaisesti etäämmällä arjesta ja silti samalla läsnä.

Ja siinä arjessa ja kaikissa, et koko siinä elämisessä ja olemisessa, et se [hengellisyys] on niinku läsnä tavallaan ilman, tai niinkun sanoittamattakin, että...

²³² Andersson 1991, 46.

²³³ Athan & Miller 2005, 26.

²³⁴ Kettunen 2003, 361.

²³⁵ Thomas 2001, 88-89.

²³⁶ Athan & Miller 2005, 19.

Jotenkin tuntu, et ei välttämättä ollu niinkun voimia eikä tavallaan edes niinkun erikseen niinkun siihen, siihen puoleen sillä lailla keskittyä. Mut et se oli kuitenkin onneks siinä sit semmosena tukena ja turvana ja, ja merkityksenä. SUSANNA

Susannalla, Hannalla ja Petralla spirituaalisuus toteutui arjessa ilman, että siitä teki suurempaa numeroa. Sellaisenaan se toi Susannalle kuitenkin merkityksellisyyttä, tukea ja turvaa. Hanna vertasi sitä ilmaan, jota hengitetään: se oli yhtä luonnollista, tavanomaista ja samalla elintärkeää. Petralle spirituaalisuus näkyi arvoissa ja sitä kautta arjen valinnoissa, kuten suhtautumisessa kanssaihmiin.

Kyllä, meiän perheessä on ihan hyvin sillä tavalla, luonnollisella tavalla [hengellisyys] esillä aina millon mitenkin. Ja se on niinkun semmosta ilmaa, jota hengitetään, ei sitä tarvi tuua sen kummemmin esillekään. HANNA

(...) ne [hengelliset ja henkiset asiat] on koko ajan siel taustalla, ku mä elän ja ajattelen, teen valintoja, ni mä niinkun otan niitä huomioon, mut en, en selvästikään sillai, et mä niinku ajattelisi, et no tos oli nyt toi niinku toi pointti, tommonen he, vaan siis ne on sielä mun, ne on sielä arvoissa, ne on sielä, miten mä toimin. (huokaus) Ja otan ka kksaishmiset huomioo, ni se, se ei vaan niinkun, niit ei saa irrotettuu sieltä. PETRA

Arki ilmenee äitien²³⁷ kertomuksissa mahdollisuutena kokea spirituaalisuutta. Arjen spirituaalisuus saa niin henkisiä kuin hengellisiä ilmiäsuja äitien kuvailuissa. Se näkyy henkisenä eksistentiaalisissa ilon ja merkityksen kokemuksissa, ja arvoissa, kuten arjen valinnoissa ja suhtautumisena muihin ihmisiin. Uskonnollisena se koetaan muun muassa uskon tuomana tukena ja turvana arjessa. Naiset kokivat kykenevänsä iloitsemaan uudella tavalla arjen pienistä asioista ja kokivat pyhyttä arjen keskellä. Naisten kuvaukset tukevat Hickin ajatusta siitä, että sopivassa mielentilassa muun muassa luonto ja ihmisen arkiympäristöt voivat synnyttää uskonnollisia kokemuksia ja ajatuksia. Nämä kokemukset voivat olla uskonnollisesti selkeästi jäsentyneitä tai vain alkeellinen tunne siitä, että elämään ja maailmankaikkeuteen liittyy jokin laajempi spirituaalinen ulottuvuus.²³⁸ Tulos myötäilee myös Ketolan näkemystä uskonnollisuudesta suomalaisessa luterilaisessa kontekstissa: se on tämänpuoleista ja käytännönläheistä arjen pyhittämistä.²³⁹ Keskeistä on myös useamman äidin tuntemukset siitä, että äitiyttä ja spirituaalisuutta on haastavaa erottaa toisistaan, sillä ne kuuluvat kokonaisvaltaisesti elämään ja arkeen. Tämän kiteyttää hyvin Susanna:

Äitiys ja hengellisyys on molemmat niin semmosia kokonaisvaltaisia asioita ja teemoja, että oikeastaan niitä ei voi ihan tarkasti eritelläkään niinku omassa

²³⁷ Hanna, Kaisa, Susanna, Petra

²³⁸ Hick 2006, 28-29.

²³⁹ Ketola 2016, 85.

elämässä. Tai oman elämän eri osiksi. Jotenkin tuntuu, että ne vähän niinkun läpäisytekniikalla menee niinkun koko sen elämän ja arjen läpi. SUSANNA

Spirituaalisuus on täten nähtävissä kaikessa toiminnassa. Tulosta tukee Ammermanin näkemys siitä, että äidit eivät vain ota hengellisyyttä osaksi arkeaan vaan he myös ottavat arjen osaksi hengellisyyttään.²⁴⁰ Näin ollen äitiys näyttäytyy spirituaalisuutena ja spirituaalisuus äitiytensä.

5.3 Uskonnollisten rituaalien käyttö selviytymisstrategioina

On olemassa useita spirituaalisia keinoja, joilla yksilö voi ylläpitää suhdettaan pyhään. Näitä ovat muun muassa rukous, meditaatio, osallistuminen rituaaleihin, kuten messuun, musiikki ja hengellinen opiskelu.²⁴¹ Aineistosta nousee esiin uskonnollisia rituaaleja, joista tärkeimpinä näyttäytyvät rukoilu, hengellinen kirjallisuus ja musiikki, joilla naiset ylläpitivät suhdettaan pyhään. Äidit kertovat tukeutuvansa niihin tarpeessa, ne näyttäytyivät siten selviytymisstrategioina. Spirituaalisuus selviytymisstrategiana tarkoittaa tässä yhteydessä yksilön tiettyjen henkisten ja hengellisten uskomusten ja käytösmallien käyttöä stressitilanteissa.²⁴² Kaikki äidit kuvailevat näihin teemoihin liittyviä kokemuksia.

Rukous sijoittuu kristillisen spiritualiteetin ytimeen.²⁴³ Tämä näyttäytyy selvästi äitien kertomuksissa. Kaikkien haastateltujen äitien puheissa rukous nousee teemaksi äitiyden matkalla. Lapsia käytiin siunaamassa heidän nukahdettua²⁴⁴ ja itsekseen tai lasten kanssa luettiin ruoka-²⁴⁵ tai iltarukous²⁴⁶. Neljälle äidille tämä oli luontevaa, vaikka esimerkiksi Maijalla suhde yhdessä luettuun iltarukoukseen oli muuttunut lasten kasvaessa: vastuu oli siirtynyt teini-ikäisille itselleen.

No kyllä meillä on siis niinku itellä on niinku iltarukous semmoinen, että ei oikeastaan muuten tuu niinku. Ei oo mitään aamurukoustapaa. Mut se iltarukous on semmoinen, että sitten niinku sitä päivää kelaat siinä, että mitä kaikkea on tapahtunut ja kiittää. Ja kyl meillä lasten kanssakin on ollut sit se iltarukous että tota, et ei oo enää et ne on. En tiä onko heillä itellään se kuinka niinku säännölliseksi tavaksi jäänyt. Mut et joskus on niinku nyt vielä ollu jotakin tota. MAIJA

Yksi²⁴⁷ äideistä ei ottanut ruoka- tai iltarukous teemaa esiin, mutta hän kääntyi vaikeina aikoina Jumalan puoleen rukouksen avulla.

²⁴⁰ Ammerman 2014, 201.

²⁴¹ Häyrynen & Kotila et al. 2003, 235-336.

²⁴² Pargament 2006, 16; Best 2014, passim.

²⁴³ Häyrynen 2003, 259.

²⁴⁴ Maija

²⁴⁵ Susanna

²⁴⁶ Hanna, Maija, Tuija

²⁴⁷ Kaisa

Mutta tukea ja turvaa mä oon saanut siitä hengellisyydestä sitten, että huonoina hetkinä niin myöskin välillä ei voi muuta tehdä kun sitten rukoilla. KAISA

Lasten myötä rukouselämä aktivoitui ja rukousaiheet laajentuivat.²⁴⁸

Ehkä se rukous on lisääntynyt, ne ihmiset kenen puolesta rukoilla ja kenestä kiittää ja silleen. MAIJA

Rukouksen aiheet liittyivät usein lapsiin. Teemaksi nousivat lasten terveys, henkinen ja aineellinen hyvinvointi ja yhdessä tekeminen.²⁴⁹ Myös lapselle rukoiltiin Jumalan varjelusta.

(...) mitä niinku just sitten eniten toivoo ja rukoilee, että et Jumala niinkun varjelis ja ohjais sitä hänen elämäänsä. SUSANNA

Kun lapseen liittyi jokin huoli, esimerkiksi lasten sairastaessa, katse kääntyi erityisesti kohti taivasta.²⁵⁰

No tietysti sekin on vähän ehkä siinä vaiheessa just jos ovat kipeenä tai muuta niin sitten omastakin kohasta niin silloinhan sitä erityisesti tulee muistettua kun on jotakin pyytämistä. MAIJA

Kahdella äidillä²⁵¹ rukous toteutui arjessa myös ilman sanoja. Maija koki rukoilevansa sanattomasti ja tuovansa ajatuksissa lapsen tai käsillä olevan tilanteen Jumalan eteen.

No sit on vaan niinku tota pärjättävä jotenkin ja just se että sitten rukoilee tai jotenkin, vaik ei niin sillä tavalla sanottaiskaan sitä rukousta. Mutta silleen tuol ajatuksissa Jumalan eteen sitä lasta tai tilannetta. MAIJA

Susannalla tähän vaikutti erityisesti kiireinen ja työläs pikkulapsivaihe, jolloin rukous ei ollut tietoista vaan se toteutui huokauksenomaisena vuoropuheluna Jumalan kanssa arjen keskellä.

Jos ajatellaan sitä just sitä vauva- ja pikkulapsivaihetta, niin mikä ehkä semmonen oli semmonen työläämpi, niin, niin, vaihe, niin se [rukous] oli ehkä semmosta aika intuitiivista ja (...), että tota et se, sitä, sitä ei välttämättä niinkun ajatellu niinkun erikseen, erikseen tota minään sit semmosena, et se oli jotenkin, mä en ainakaan nyt jälkeenpäin muista, et olis ollu mitään, mitään siis semmosia niinkun erityisesti jotain niinkun rukousta. Tai se oli ehkä semmosta arjen, arjen vuoropuhelua niinkun Jumalan kanssa ihan sillä lailla niinkun vaan siinä, niissä, niissä tota vaiheissa mitä siinä, siinä oli. Ja semmosta niinku ehkä enemmän niinku semmosta niinku huokauksen että tavallaan kautta (...). SUSANNA

Yhdelle äideistä rukous ei tuntunut luontevalta eikä hän halunnut siirtää tapaa lapsilleen. Hänen mielestään lapset joutuisivat ei-uskonnollisessa seurassa eksyksiin rukouksineen.

(...) mä haluan myöski, et mä en niinku liikaa pistä mun lapsia semmosee niinku, et et aina niinku täytyy vaikka iltarukous lausua, et sitte, et niil tulis semmone olo, et sit ne on ihan eksyksissä semmoses seurassa, missä sitte ei niinkun, et et. Tavallaan se ei oo tuntenu, tuntunu edes niin hirveen luontevalta itse asiassa joku iltarukous tai tämmöne, että... PETRA

²⁴⁸ Hanna, Maija

²⁴⁹ Hanna, Maija

²⁵⁰ Hanna, Maija, Petra

²⁵¹ Maija, Susanna

Muiden rukoilu perheen ja lasten puolesta oli ollut naisille²⁵² myös tärkeä tuki äitiydessä. Hanna kertoi pyytäneensä monesti lasten puolesta esirukousta. Susanna kuvasi kuinka lapsen kouluhaasteissa hän oli itse rukoillut Jumalalta apua tilanteeseen, mutta paljon oli auttanut myös se, että seurakunnassa ulkopuoliset ihmiset kertoivat rukoilleensa perheen puolesta. Susanna koki tämän lohdullisena: Jumala oli nähnyt tilanteen ja heistä huolehdittiin.

Ja myöskin sellanen tuki, mitä kokee, että miten niinkun muut. Tai sitten tavallaan, et, et jos kuulee et joku on rukoillu... Tai sillen kun oli se tyttären se koulupulmia (...) Niin, niin tota, niin, niin, niin siinä autto, autto tosi paljon kans se, että kun yks vanhempi pariskunta tuli sitten yhdessä jumalanpalveluksessa meille sanomaan, että et, et hei et me ollaan niinku, me ollaan, et ne ei tiedä mikä teillä on, mut me ollaan rukoiltu teidän puolesta, et Jumala on niinkun nostanu niinkun teidän perheen niinku, me ollaan aamurukouksessa aina niinkun muistettu teidän perhettä. Niin, se tuntu niinku jotenkin tosi ihanalta, että et, et Jumala kuitenkin niinku, et meistä kuitenkin huolehditaan, että et näkee, et se vaikee tilanne on nähty. SUSANNA

Häyrysen mukaan rukous on Jumalan puoleen kääntymistä, huokaamista sanoin tai ilman sanoja, ääneen tai äänettömästi, yksin ja yhdessä.²⁵³ Näin se toteutuu myös haastattelemini naisten kokemuksissa. Osalle äideistä rukoilu tapahtuu yksin, toisille yhdessä lasten tai seurakuntayhteisön kanssa ja kautta. Rukous on ääneen lausuttua tai hiljaisesti mielessä tapahtuvaa. Yhdelle äideistä rukous toteutui alkuun huokauksenomaisena arjen keskellä. Rukous ajoittuu hyvin perinteisesti aamuun, ruokailuun ja iltaan.²⁵⁴

Äitien rukoilu on pyyntörukouksia tai kiitosrukousta. Äidit rukoilevat lastensa puolesta. He hakevat apua Jumalalta pyyntörukouksissaan erityisesti lasten aiheuttaessa huolta. Rukous toimii heille voimanlähteenä, tukena ja turvana huolten keskellä. Tätä vahvistaa Cassilethin näkemys, jonka mukaan rukous on monelle merkittävä voimavara sairauksien ja epävarmuuden keskellä.²⁵⁵ Myös ilon hetket saavat naiset rukoilemaan ja kiitosrukous on naisille tärkeää. Äidit kiittävät Jumalaa lapsistaan. Ylipäänsä lapsien olemassaolosta kiitettiin, mutta myös yleisesti päivän tapahtumista.

Uskon harjoittaminen, kuten rukoilu, ilmentää aina myös jumalakuvaamme.²⁵⁶ Äideillä ilmenee selvästi vakaumus siihen, että on olemassa jumalolento tai korkeampi voima ja, että tämä Jumala voi ymmärtää ja toimia ihmisen rukouksen mukaisesti.²⁵⁷ Rukoilu on osa spirituaalisuuteen liittyviä

²⁵² Hanna, Susanna

²⁵³ Häyrynen 2003, 259.

²⁵⁴ Ks. Jolkkonen 2003, 108.

²⁵⁵ Cassileth 2011, 300.

²⁵⁶ Kettunen 2003, 371.

²⁵⁷ Äitien jumalakuvasta lisää luvussa 5.4.

uskonnollisia kysymyksiä ja siinä tarkemmin osa uskon rituaaleja. Rukoillessaan äitien voidaan ajatella hoitavan hengellisyyttään ja suhdettaan Jumalaan. Rukoilu näyttäytyy äideille myös tapana selviytyä hankalissa tilanteissa. Matthews väittää, että uskonnollinen toiminta, kuten rukous, tutkitusti vähentää epävarmuutta ja stressiä, parantaa elämänlaatua, tyytyväisyyttä elämään, itsearvostusta, sopeutuvaisuutta ja onnellisuutta, sekä lisää elämän merkitystä että yleistä hyvinvointia.²⁵⁸

Hengellisen musiikin ja äitiyden yhdistivät toisiinsa kolme äitiä²⁵⁹. Kaksi²⁶⁰ ei puhunut aiheesta lainkaan ja yhdelle²⁶¹ hiljaisuus oli tärkeää. Kaisalle lasten virret olivat tulleet merkityksellisiksi ja Maijalle virret ja hengellinen musiikki ylipäänsä. Erityisesti iltaisin molemmat äidit lauloivat lapsilleen.

Kyllä ne monet lasten virret on tullu todella rakkaaksi. (...) mä oon harjoitellut sitten ihan ulkoota niitä lasten virsiä ja mä pidän lasten kanssa aina iltahartauden. En nyt joka ilta en aina jaksa. Riippuu vähän päivästä. Ja me lauletaan aina jotain lasten virsiä ja luen Lasten Raamatusta tarinan. Kyllä ne mun lapsille lasten virret meinaa paljon ja mulle itellekin ne merkitsee kyllä, että on paljon rakkaita virsiä tullut.
KAISA

Kyl mie tykkään hirveesti ja on niinku tärkeitä. Hengelliset laulut erityisesti just Simojokea kuuntelen paljon ja kaikkea. Mut kyllä virretkin ja virsissä on niinku tosi kauniita sanoituksia kyllä. (...) Mul on siis aina ollut että me lauletaan. Mie laulan iltaisin yleensä hengellisiä lauluja [lapsille]. MAIJA

Martikainen toteaa, kuinka virsien ja hengellisten laulujen merkitys on korostunut kiireen ja tietotulvan aikakautena. Ne koskettavat pelkkää tekstiä paremmin hälyistä ja kiireistä mieltä ja niillä on hoitavaa ja terapeutista vaikutusta.²⁶² Näin voi ajatella tapahtuneen myös Kaisan ja Maijan tapauksessa. Kiireisessä lapsiperhearjessa äidit saavat rauhoittavaa voimaa virsistä.

Hannan hengellisyyden kaipuu oli saanut ravintoa seurakunnan kuorossa lauletuista lauluista. Hän myös totesi, kuinka musiikki ylipäänsä toi paljon hengellistä hänen elämäänsä.

(...) että niinkun semmonen musiikki, sieltä on tullu hengellistä paljon musiikin kautta. (...) Et se kuorolaulu, siis hengellisiä lauluja, niin se, se kans ruokki, hoiti kovasti mun niinkun hengellisyyden kaipuutani... HANNA

Hannalle hengelliset laulut ovat olleet keino hoitaa omaa hengellisyyttä myös äitiyden aikana. Tässä näkyy yhteys Vatasen käsitykseen siitä, kuinka Lutherin toimien myötä virret ovat yksi keino hoitaa henkilökohtaista uskonelämää.²⁶³

²⁵⁸ Matthews 2000, 181.

²⁵⁹ Hanna, Kaisa, Maija

²⁶⁰ Petra, Susanna

²⁶¹ Tuija

²⁶² Martikainen 2003, 248.

²⁶³ Vatanen 2003, 324.

Tuija saa taas voimaa hiljaisuudesta. Hän ei kuuntele mitään musiikkia lähes lainkaan.

Musiikkiakin tällä hetkellä kuuntelen tosi en edes oikeastaan niinku ollenkaan. Mä oon enemmän mä rakastan hiljaisuutta. Kun se hetki on mulla, että meillä ei oo lapsia siinä, tai mä olen jossain niinkun autossakin, niin mä olen aina hiljaa. Se on se mun oma semmonen tila. Yritän välttää kaikkea ylimääräisiä ääniä koskaan missään. Se on mulle hiljaisuus on hirveen tärkeä. TUIJA

Aikaisemmin Tuija kuvasi perhe-elämänsä sellaiseksi, jossa ”ääntä riittää”.²⁶⁴

Siihen suhteutettuna on ymmärrettävää, että vastapainoksi hiljaisuus on tarpeellista. Tuija liittyy hiljaisuuteen vahvoja ilmaisuja: hän ”rakastaa hiljaisuutta”, on mahdollisuuden tarjoutuessa ”aina hiljaa”, yrittää välttää ylimääräisiä ääniä ”koskaan missään” ja ylipäänsä hiljaisuus on hänelle ”hirveen tärkeä”. Nämä painokkaat ilmaisut kuvastavat hiljaisuuden merkitystä Tuijalle. Yksinäisyys ja sen mahdollistama hiljaisuus tarjoavat hänelle hetkellisesti myös kokemuksen omasta tilasta. Tuija hakeutuu hetkittäin hiljaisuuteen keskeltä tapahtumarikasta ja äänekästä lapsiarkeaan. Se voidaan tulkita myös tarpeena levätä. Uudessa testamentissa kerrotaan Jeesuksen sanoneen kiireisille apostoleille: ”Lähtekää mukaani johonkin yksinäiseen paikkaan, niin saatte vähän levähtää.” (Mark. 6:31) Tapahtumarikkaan arjen vastapainona hiljaisuus, rauha ja yksinäisyys ovat monituhatuotisesti ajankohtaisia.²⁶⁵

Hickin mukaan ihmiset kokevat epämääräisiä, mutta samalla merkittäviä syviä kunnioituksen ja transsendenttisen läsnäolon hetkiä, jotka voivat liittyä muun muassa musiikin kuuntelemiseen. Nämä eivät ole selkeitä uskonnollisia kokemuksia, sillä niitä voi ilmetä myös ihmisillä, jotka eivät ole uskonnollisia.²⁶⁶ Haastatteleman äidit kuitenkin määrittelevät itsensä ainakin jossain määrin uskonnollisiksi, joten tällöin Hannan kuvaama kokemus musiikin hengellisyyden hoitamisen voimasta ja Kaisan ja Maijan kertomukset rakkaista ja tärkeistä virsistä, mutta myös Tuijan kuvaus hiljaisuuden tärkeydestä, voivat ilmentää spirituaalisuuden uskonnollista ulottuvuutta.

Kolmas teema äitiyden vaikutuksesta spirituaaliseen elämään on hengellisen kirjallisuuden merkitys. Neljä äitiä²⁶⁷ kertoi tukeutuvansa hengelliseen lukemiseen joko omasta halusta ja tarpeesta käsin tai lasten toiveesta. Useimmiten kirjana oli Raamattu, mutta myös muu hengellinen kirjallisuus oli tullut tutuksi. Kaisalle lukeminen oli henkireikä ja keino poistaa stressiä.

²⁶⁴ Ks. lainaus s. 24.

²⁶⁵ Ks. Häyrynen 2003, 302.

²⁶⁶ Hick 2006, 28.

²⁶⁷ Hanna, Kaisa, Susanna, Tuija

Luen mä Raamattua. Ja mä luen aika paljon hengellisiä kirjoja. Vaik mitä hengellistä kirjallisuutta ihan laidasta laitaan. Kaikkea Augustinuksesta vaikka mihin, että mä todella rakastan lukemista, että se on ollu semmonen mulle todella henkireikäkin sitten. Sitten kun mitä enemmän jos on ollu stressiä, niin sitten mä yritän ettiä enemmän aikaa lukeakin. KAISA

Myös Hanna kuvasi Raamatun lukemisen merkitystä tukena selvitä hankalissa tilanteissa.

Ja joku äiti Maria, siis Raamatussa, kun on miettiny näitä Raamatun naisia, et miten ne on selvinny siitä omasta elämästä, joka ei oo ollu heilläkään aina kovin helppo, että vähän niinkun niitäkin tutkinu että, ja lukenu, että mitä ne on ajatellu ja miten ne on menny eteenpäin tai mistä ne on saanu lohtua tai opetusta. HANNA

Susannalle Raamatun tekstit alkoivat elää uudella tavalla. Ymmärrys Psalmien viisautta kohtaan oli lisääntynyt ja Raamatun kertomukset saivat uuden syvemmän ulottuvuuden ja niiden ymmärrys lisääntyi äitiyden myötä.

Ja, ja taas sitten monet Raamatun tekstitkin ja kun viitataan niinkun siellä vaikka siihen äitiyteen tai sitten johonkin tuhlaajapoikakertomuksessa siihen isään kun isä juoksee oikein ja luopuu kaikista niistä perinteisistä säädöksistä miten ilmastaan niinku, et tavallaan nöyry... et isä nöyryyttää itsensä ja kirmaa niinkun sen, sen tota sen kaiken tuhlanneen niinkun poikansa niinkun luokse. Se rakkaus on jotain niin suurta. Niin kyllähän nää kertomuksetkin tavallaan niinkun aukee eri tavalla sit sen vanhemmuuden tai äitiyden myötä. Kyl se, ainakin näin mä oon itse kokenu, et sitä, et jos ei itse olis äiti, niin tavallaan ymmärtäiskö sit sitä. SUSANNA

Tuija ei ehdi paljon lukea, mutta lapsen toiveesta luetaan Lasten Raamattua.

Ja mikä sitten niin hän [esikoinen] on myös semmonen, joka on kiinnostunut Raamatusta. Hänellä on Lasten Raamattu, niin hänen kanssa luetaan sitä. Se on hänen lempikirja. TUIJA

Hengellinen kirjallisuus toimii naisilla keinona työstää suhdettaan uskonnollisiin kysymyksiin. Muun muassa Raamatusta haetaan neuvoa ja esimerkkejä omaan tilanteeseen. Äitiyden myötä jotkut uskonnolliset tekstit ovat saaneet myös uusia merkityksiä. Lukeminen poistaa lisäksi stressiä ja on voimavara arjen keskellä. Hengellinen kirjallisuus myös tarjoaa yhdessäoloa äidille ja lapselle. Niin kirjallisuus, musiikki kuin rukous luovat äideille varmuutta, niistä etsitään hyvää oloa ja turvaa, ja ne toimivat siten keinoina selviytyä haastavassakin lapsiarjessa.

Kaiken kaikkiaan tässä luvussa käsitellyillä uskonnollisilla rituaaleilla on vahva yhteys spirituaalisuuden uskonnolliseen ulottuvuuteen.

5.4 Jumalakuva ja sen muutos

Kaikki äidit ottivat esiin ja siten kokivat tärkeäksi puhua käsityksestään Jumalasta. Kolme heistä kertoi kokeneensa jumalakuvassaan²⁶⁸ muutoksia äitiyden myötä. Käsityksiin ja kokemuksiin Jumalasta liittyi äideillä vahvasti emotionaalisia tuntemuksia. Puhtaasti myönteisistä tunteista Jumalaa kohtaan

²⁶⁸ En erottele tässä työssä tarkemmin jumalakuva, jumalakäsitettä ja jumalasuhdetta. Kts. tarkemmin eroja esim. Rizzuto 1979, passim; Hyrc 1995, passim.

kertoi kaksi äitiä.²⁶⁹ Susannalle Jumala oli ollut elämän vastoinikäymisistä huolimatta koko ajan turva ja kantava voima läpi äitiyden. Tuijan Jumala oli kaikkia aina rakastava ja arvostava Jumala.

Ja, ja, ja kyl mulla se, se on se usko Jumalaan ikään kuin ollu semmonen kantava tuki ja voima, voima ihan läpi elämän ja äitiyden, että et, et sillä tavalla semmosta turvaa niinku sitten siitä puolesta kuitenkin että... SUSANNA

Se [Jumala] on just sellanen, että se on niinku se rakastaa kaikkia. On se sitten ihan vaikka se tekis mitä. Tai olis minkäläinen tahansa, niin siitä huolimatta se on ihan yhtä arvokas yhtä rakastettava. TUIJA

Ristiriitaisista tunteista kertoi kolme²⁷⁰ äitiä. Jumala näyttäytyi kaksikasvoisena samallakin henkilöllä: toisaalta siunaavana ja armahtavana, jota kohtaan tunnettiin kiitollisuutta tai hämmentävänä, jonka tarkoitusperistä ei saanut selvää.²⁷¹

Mun jumalakuva on vaihdellut todella paljon. Tietysti kun on ollut näitä vastoinikäymisiä. Sitä kiukuttelee sitten. Ja kysyy, että miksi. Miksi tämmöstä ihmisen elämä on. Mut sitten tietysti on niitä onnen hetkiä, kun näkee omat lapset ja no oman aviomiehen. Miten mä sanoisin niitä. Omat ystävät ja ihan muutakin kautta. Ei pelkästään lapsista, mutta niin tulee se sitten myös se, että ei pelkästään Jumalalle, että miksi, (naurahtus) miksi nyt näin pitää olla. Vaan just että oi kiitos että näin on. KAISA

Elämän vastoinikäymisissä voidaan kokea, että Jumala on hylännyt, hän ei ole tullut avuksi, vaikka apu olisi ollut tarpeen. Hannalla jopa epäily Jumalan olemassaolosta oli nostanut päätään, vaikka samalla hän oli kokenut, että Jumala oli kulkenut kaiken aikaa rinnalla.

Niin, niin tota se hengellisyys on kantanu, kantanu kyllä varmasti kaikissa vaiheissa, mut se on jäänyt taka-alalle hyvin paljon näissä kaikissa myrskyissä, et mie en tienny, onko Jumala olemassa. En (naurahtaa) mie nyt tavallaan epäilly, etteikö Jumala olis, mutta että se ei oo niinkun tullu konkreettisesti niinkun ”avuksi”, tämä on lainausmerkeissä, ”avuksi”. Mutta, mutta on ollu mukana. HANNA

Raamatussa Job kapinoi Jumalaa vastaan ollessaan vaikeassa tilanteensa.

Menetettyään terveytensä, omaisuutensa ja lapsensa Job huudahtaa: ”Tänäkin päivänä ajatukseni nousevat kapinaan.” (Job 23:2) Kapinointi voi tarkoittaa kriisiä jumalasuhteessa tai tapaa käsitellä tapahtumia. Kapinoinnin voi nähdä liittyvän siihen, että Jumalalla koetaan olevan vastuu vastoinikäymisistä.²⁷² Kapinoinnin keskellä Hannalla säilyi kuitenkin vahvempana luottamus Jumalan olemassaoloon ja kaikkivaltiuuteen. Jumala oli vastuussa kaikesta.

Ei, vaan mulle tulee mieleen tämmösiä välähdyksiä niiltä vaikeiltakin ajoilta, kun mie tavallaan Jumalallekin kapinoin, et kerta kaikkiaan että nyt riittää, et nyt ei enää yhtään uutta murhetta, kiitos, (...) nyt mie en jaksa enää. Mutta mie koin, että mie saan kapinoida ihan rauhassa Jumalaa vastaan, et siis mie oon aina ajatellu että Jumalan kaikkivaltius on niin suurta ettei, ettei se, yhtään hän ei tipu valtaistuimelta, (naurahtaa) et semmonen ajatus mulla säily kyllä kaikkien näitten myllerrysten keskellä, että mie kyllä luotin Jumalaan periaatteessa ihan täysin. Ja jossain

²⁶⁹ Susanna, Tuija

²⁷⁰ Hanna, Kaisa, Petra

²⁷¹ Koskela 2011, 189.

²⁷² Koskela 2011, 189.

takaraivossa mie tiesin, että hänen niinkun se, et hänellä on kuitenkin ne langat käsissä vaikka tapahtus mitä. Vaikka mie en tienny, et miks niin tapahtuu ja eikö tää nyt jo riitä, mutta, mutta tota, et se kapina ei ollu sellasta et mie olisin niinku halunnu sanoo Jumalalle että et sie oot ihan hirvee saasta. En mie koskaan ajatellu tällä tavalla, vaan mie aina ajattelin, että Jumala on kaikkivaltias, kestäköön nyt. Kerran on antanu tämmöstä tapahtua, niin ei tässä nyt ihan tyynesti pysty olemaan, että et sellanen ajatus että Herra antoi, Herra otti, kiitetty olkoon Herran nimi, niin ei se nyt ollu päällimmäisenä aina mielessä, vaikka Jumala Kaikkivaltiaana säilyi. Kaikki ne vuodet se säily siellä valtaistuimellaan kyllä ihan, ihan täysin, ja luotin, luotin sillä tavalla häneen. HANNA

Niin myönteisissä kuin kielteisissäkin tapahtumissa taustalla oli ajatus siitä, että Jumalan koettiin olevan vastuussa. Jumala nähtiin kaiken takana olevana elämän johdattajana. Näin ajattelivat lähes kaikki äidit.²⁷³ Susanna kuvasi kuinka vauva- ja pikkulapsivaiheessa oli niin väsynyt, että koki kaiken olevan Jumalan käsissä. Maijan Jumalalle kaikki oli mahdollista ja asioilla oli tarkoituksensa, sillä joku korkeampi taho oli niin asian suunnitellut.

(...) ehkä siinä meni jotenkin semmosessa sumussa et siinä vaan jotenkin ajatteli et no Jumala, Jumala kantaa ja vie ja on tässä näin. SUSANNA

Jumalalle on kaikki mahdollista. Niin ehkä se ja just jotenkin sellai, että kaikella on tarkoitus (...) Mutta kuitenkin että, et kun vaan niinku malttaa oottaa. Niin sitten ennemmin tai myöhemmin tai ehkä tosi paljon myöhemmin. Niin sitten kaikki asiat saa kuitenkin niinku selvityksen. (...) Mut miust se kertoo vaan niinku siitä, et kuitenkin niinku, et me ajatellaan et joku näitä juttuja järjestää. MAIJA

Kourin mukaan usko Jumalan johdatukseen ja suunnitelmiaan auttaa kestäämään epävarmuutta ja haastavia elämäntilanteita. Erityisesti tilanteissa, joissa ihminen kokee olevansa yksin ja voimaton vaikuttamaan hallitsemattomaan maailmaan, hän saa voimaa ajatuksesta, että on olemassa joku, joka pystyy. Ikävätkin tapahtumat saavat merkityksen, kun niitä pidetään osana Jumalan suunnitelmaa.²⁷⁴ Vain yksi²⁷⁵ äiti, oli sitä mieltä, että Jumala ei ollut vaikuttamassa hänen valintoihinsa vaan hän oli itse vastuussa siitä, mitä hänen elämässään tapahtui.

Että et et et niinkun, et vaikka olis Jumala, ni eihän Jumalakaa nyt määrää, et mitä mä, mitä mä niinku, et mä oon ite sen niinku tieteni tehny itselleni sen mun tilanteen. Mä oon valinnu, tehny ne valintani. PETRA

Petralla ihmisen vapaa tahto ja vastuu olivat vahvempia kuin Jumalan kaikkivoipuus. Hän myös liikuttui kyyneliin puhuessaan vastuustaan suhteessa lapsiinsa. Tulkitsen niin, että muut äidit kokivat mahdollisesti Jumalan kantavan osan vastuusta ja siten oman taakkansa keveämpänä.

Hanna nosti esiin Jumalan sukupuolisuuden. Hänelle Jumala näyttäytyi vanhemman roolissa: isänä, joka ymmärsi äidinkin asioita.

Siis se, että Jumala on kyllä isä, mut kyl se ymmärtää äidinkin asioita. HANNA

²⁷³ Hanna, Kaisa, Maija, Susanna, Tuija

²⁷⁴ Kouri 2008, 168-169.

²⁷⁵ Petra

Gleasonin mielestä Jeesuksen vahva näkemys Jumalan isyydestä yhdistää Vanhan testamentin jumalakuvaan naisellisiksi pidettyjä piirteitä, kuten armon, laupeuden ja rakastavan hyväntahtoisuuden.²⁷⁶ Ensimmäisessä Mooseksen kirjassa ja Psalmissa 91, Jumala näyttäytyy äidillisenä vanhemman hahmona. Ensimmäisessä Mooseksen kirjassa Jumala hoitaa luomaansa ihmistä turvallisessa paikassa vastaten hänen kaikkiin fyysisiin tarpeisiinsa. Kuitenkin, kuten hyvä vanhempi tekee, Jumala myös laittaa luomalleen ihmiselle rajat siitä, minkälainen käyttäytyminen on suotavaa ja minkälainen ei.

Herra Jumala asetti ihmisen Eedenin puutarhaan viljelemään ja varjelemaan sitä. Herra Jumala sanoi ihmiselle: ”Saat vapaasti syödä puutarhan kaikista puista. Vain siitä puusta, joka antaa tiedon hyvästä ja pahasta, älä syö, sillä sinä päivänä, jona siitä syöt, olet kuoleman oma.” (1. Moos. 2:15-17)

Psalmissa 91 Jumala turvaa lapsensa monenlaisilta uhkilta ja suojaa Gleasonin mukaan heitä kuin kanaäiti.²⁷⁷

Se, joka asuu Korkeimman suojassa ja yöpyy Kaikkivaltiaan varjossa, sanoo näin: ”Sinä, Herra, olet linnani ja turvapaikkani. Jumalani, sinuun minä turvaan.” Herra pelastaa sinut linnustajan ansasta ja pahan sanan vallasta. Hän levittää siipensä yllesi, ja sinä olet turvassa niiden alla. (Psalmi 91)

Näin Hannan kommentti Jumalasta isänä, jolla on äidillistä ymmärtämystä, saa heijastuspintansa Raamatusta.

Samat äidit, jotka kuvailivat Jumalaa pelkästään positiivisin termein, kokivat myös Jumalan olemassaolon itsestään selvänä. Tuija kertoo, kuinka asiassa ei ollut mitään epäselvää, niin että siitä olisi pitänyt edes keskustella. Jumala oli kulkenut aina mukana.

Ja niinku kaikki on tavallaan se on kuulunut itsestään selvästi, että uskotaan Jumalaan, että se on ihan selkeä. Ei siinä ollut mitään epäselvää. Eikä siitä tarvinnut keskustella sen enempää, että mitä se tarkoittaa. Vaan se on ollut semmonen, että se on kulkenut aina siinä mukana. TUIJA

Jumalan olemassaolon pohdintaa oli ollut sen sijaan neljällä²⁷⁸ äidillä. Maijan mielestä se oli aivan luonnollista.

(...) kyllähän sitä välillä epäilee iteki että niinku, et jos tota. Jotenkin kun uskonasiat on uskonasioita eikä järjellä selitettävissä läheskään kaikki. Niin kyllähän se on ihan luonnollista että välillä miettii että. MAIJA

Hoffmanin mukaan useat uskonkehitykseen liittyvät teoriat puhuvat siirtymävaiheesta, jota kuvaa usein kyseenalaistaminen, epäily ja kamppailu.²⁷⁹ Äitien pohdinta Jumalan olemassaolosta on voinut liittyä tällaiseen siirtymävaiheeseen, jota on seurannut muutos jumalakuvassa. Tätä tukee

²⁷⁶ Gleason 1978, 28-29.

²⁷⁷ Gleason 1978, 29.

²⁷⁸ Hanna, Kaisa, Maija, Petra

²⁷⁹ Hoffman 2012, 1028.

Thomasin näkemys siitä, että äitiys voi muovata ratkaisevasti hengellistä etsintää. Se voi vaikuttaa tapaan ymmärtää Jumala ja puhua Jumalasta.²⁸⁰ Haastatelluista puolet²⁸¹ toivat esille jumalakuvaansa liittyviä muutoksia. Äitiyden myötä tapahtuneet muutokset olivat kautta linjan positiivisia. Tuija näki, että hänen jumalakuvansa oli muuttunut armollisemmaksi ja koki muutoksen oikeanlaiseksi.

Se [Jumala] on jotenkin muuttunut armollisemmaksi varmaan vuosien saatossa. Ja niinku mä luulen, että nyt on aika hyvä tunne, että tämmösenä se pitää olla ja tämmösenä se pitää pysyäkin. TUIJA

Susannan kokemus jumalakuvan muuttumisesta etäämmästä Jumalasta arjessa toimivaksi rakkauden Jumalaksi on yksi Pargamentin mainitsemista monista mahdollisista spirituaalisista muutoksista, jotka liittyvät pyhän luonteeseen.²⁸²

Jotenkin Jumalankin rakkaus niinkun konkretisoituu ja arkipäiväistyy ja tulee realisoituu todellisempana, kun on tää äitiys ja se elämä sen lapsen kanssa. SUSANNA

Susannalle koko jumalasuhde oli äitiyden myötä tullut merkityksellisemmäksi. Riippuvuus Jumalasta oli vahvistunut ja Jumala oli äitiyden kautta tullut suuremmaksi suhteessa itseän.

Siis, siis kyllähän niinkun, niinkun ehdottomasti niin, että et lapsen myötä se oma, oma pienuus niinkun ihmisenä on jotenkin vielä niinkun korostuneempi, ja Jumalasta taas tullu niinkun suurempi. Ja, ja myöskin niin, että, että kokee et on niinku, et sitä riippuvaisempi siitä, siitä niinkun Jumalasta et se jumalasuhde on niinku jotenkin entistä, entistä merkityksellisempi. SUSANNA

Susanna oli kokenut osittaista epäonnistumista äitinä erityisesti lapsen vauva- ja pikkulapsiaikana. Oma rajallisuus oli tullut myös vastaan, kun hän oli ymmärtänyt, kuinka ei pystynyt vaikuttamaan lapsensa elämään kiusaustilanteessa. Tämä omien kykyjen ja rajojen vastaantulo oli johtanut nöyryymiseen Jumalan edessä. Nämä kokemukset vahvistavat Ghisellin näkemystä, joka puhuu nöyryydestä sisäisenä vapautena ja viittaa Lutheriin: ”Siellä mistä ihmisen oma voima kaikkoo, sinne tulee Jumalan voima ja täyttää tyhjyyden”. Ghisell tulkitsee ajatuksen niin, että vapaa ja nöyrä ihminen ei enää yritä pakolla ajaa omaa etuaan, vaan hän asettuu ihmisen osaan ja antaa Jumalan olla Jumala.²⁸³ Susannalle oma pienuus ja Jumalan suuruus ovat saaneet aikaan nöyremmäksi tuleamista.

Jumala näyttäytyy äitien kertomuksissa pääasiassa adjektiivien kautta. Yhtäältä Jumala esiintyy luotettavana, turvallisena, kaikkivaltiaana, kaikkivoipana, lohduttavana, rakastavana, tukena, hyvänä ja armollisena.

²⁸⁰ Thomas 2001, 89-90.

²⁸¹ Maija, Tuija, Susanna

²⁸² Pargament 2006, 19.

²⁸³ Ghiselli 2003, 91-92.

Toisaalta Jumala on myös hämmentäjä ja hylkääjä. Näissä tunteissa Jumala toimii aktiivisena antaja ja ihminen reaktiivisena vastaanottajana. Vastavuoroisuutta Jumalaa kohtaan on nähtävissä äitien ollessa kiitollisia Jumalalle ja kahdelle äidille²⁸⁴ Jumala on myös rinnalla kulkija.

On kuitenkin turvallista, että lapsen kasvaessa kun murheetkin tavallaan suurenee, niin jättää se lapsen elämä myös Jumalan käsiin. Ja se antaa itsellekin sellasta henkistä jaksamista ja tasapainoa, turvaa välillä hyvin semmosen epävarmanakin näyttäytyvän tulevaisuuden edessä. SUSANNA

Yksi²⁸⁵ äiti korosti Jumalan vanhemman roolia: Jumala oli isä, joka ymmärsi äidinkin asioita.

Äitien jumalakuva myötäilee kristillisen teologian jumalakuvaa, jossa Jumalalle kaikki on mahdollista. Hän näkee ja kuulee, tuntee ja ajattelee, kuten kuka tahansa persoona. Samalla Jumala myös tuntee ja kuulee toisten ajatukset, luo uutta ja tietää ja havaitsee kaiken.²⁸⁶

Muutokset jumalakuvassa olivat olleet haastattelemilleni naisille myönteisiä: armo ja rakkaus korostuivat. Kuitenkaan kaikki naiset eivät liittäneet jumalakuvansa muutoksia tarinaansa äitiydestä. Pargamentin mukaan jumalakuvan muutos ei liity johonkin tiettyyn vaiheeseen ihmisen elämässä. Hän viittaa Rizzuton klassikkoteokseen²⁸⁷ kuvatessaan jumalakuvan muuttuvan ihmisen ja hänen primaariobjektinsa mukana elämänpituksella matkalla kohti omaa itseä, joka on suhteessa muihin tärkeisiin ihmissuhteisiin.²⁸⁸ Tutkimuksessani on kuitenkin nähtävissä uuden tärkeän ihmissuhteen, lapsen, vaikuttavan osalla naisista jumalakuvan muuttumiseen. Tätä tukee Thomasin tutkimus, joka toteaa olevan varsin yleistä, että äitiys voi vaikuttaa naisen ajatusmaailmaan, mutta sen lisäksi se voi vaikuttaa myös hänen jumalasuhteeseensa. Thomas väittää, että äitiyden mukanaan tuoma uusi kokemus johtaa uuteen tapaan puhua Jumalasta. Tämän hän näkee aikakauttamme kuvaavana ilmiönä ja selittää sen johtuvan äitiyden monimutkaistumisesta. Kun tapoja olla äiti on tänä päivänä niin monia, jokainen äiti joutuu luomaan omanlaisensa äitiyden. Tämä voi johtaa myös perityn jumalakuvan uudelleenarviointiin.²⁸⁹ Haastattelemieni naisten kertomusten pohjalta tulkitsen, että myös armon sanoman korostuminen voi kertoa äitien lapsisuhteessa kokeman

²⁸⁴ Hanna, Susanna

²⁸⁵ Hanna

²⁸⁶ Kouri 2008, 154-155.

²⁸⁷ Rizzuto 1979, 52.

²⁸⁸ Pargament 2006, 19.

²⁸⁹ Thomas 2001, 89, 91.

pyyteettömän rakkauden vertautumisena jumalakuvaan. Armon näkökulman näen yhdistyvän vahvaan riittämättömyyden tunteeseen, joka ilmenee äitien kertomuksissa. Syyllisyyden ja epäonnistumisen painaessa naiset turvautuvat armahtavaan Jumalaan.

Se, että kaikki äidit kokevat merkittäväksi puhua Jumalasta, kertoo siitä, kuinka usko Jumalaan koetaan tärkeäksi osaksi naisten spiritualiteettia. Omaa jumalakuvaa haluttaan luonnehtia ja mahdollisesta jumalakuvan muutoksesta kertoa. Käsitukset Jumalasta kuuluvat EAPC:n määritelmässä spirituaalisuudesta uskonnollisten kysymysten alueeseen ja kuuluvat siten selvästi osaksi spirituaalisuuden hengellistä ulottuvuutta.

6. Pohdinta ja johtopäätökset

Tämän tutkimuksen kohteena oli äitiyden vaikutus naisen spiritualiteettiin. Tavoitteeni oli selvittää, millaisena spirituaalisuus näyttäytyy haastattelemieni äitien kokemusmaailmassa, miten he kokevat spirituaalisuutensa muuttuneen, ja kuinka he suhtautuvat tulevaisuuteensa spirituaalisuuden näkökulmasta. Näitä peilasin käyttämäni EAPC:n jaotteluun spirituaalisuuden eri ulottuvuuksista. Omat kokemukseni äitiydestä ja sen vaikutuksista spirituaalisuuteeni ja tutkimuksen niukkuus aiheesta, eritoten Suomessa, haastoivat minut tutkimaan aihetta tarkemmin.

Lähdin tutkimuksessani aluksi määrittelemään spirituaalisuutta, jonka suomalaisessa terminologiassa voidaan ajatella pitävän sisällään niin henkisyyden kuin hengellisyyden. Päädyin Euroopan Palliatiivisen yhdistyksen määritelmään, sillä se vastasi parhaiten ajatustani spirituaalisuuden moniulotteisuudesta. EAPC:n laaja määritelmä spirituaaliteetista toimi tukena lähestyessäni äitien kokemuksia. Sen mukaan spiritualiteetti jakautuu kolmeen pääryhmään, joita ovat eksistentiaaliset, arvoihin liittyvät ja uskonnolliset kysymykset.

Haastattelin kuutta äitiä, joista yhtä lukuun ottamatta kaikki olivat useamman kuin yhden lapsen äitejä. Tämä ajallinen ulottuvuus mahdollisti havainnot muutoksesta myös eri lasten välillä. Tutkimusmenetelmänä käytin IPAa, joka soveltuu erinomaisesti pieniin aineistoihin. Haastatteluista nousi esiin keskeiseksi tekijäksi äitien suhde lapseen ja tämän uuden ihmissuhteen vaikutukset itseen, muihin ja maailmaan sekä Jumalaan. Näistä muodostui aineistoni kolme kattoteemaa, jotka kukin jakautuivat kolmesta viiteen alateemaan. Teemojen avulla onnistuin vastaamaan tutkimuskysymyksiini.

Suhteessa itseensä naiset tavoittelivat kertomuksissaan määritelmää itsestään äitinä. Tässä identiteettityössä esille nousi näkemys omasta äitiydestä ristiriitaisena ja rajallisena. Vahvuus ja herkkyys sekä varmuuden ja epävarmuuden tunteet vuorottelivat ja olivat osin päällekkäisiä. Oma rajallisuus, niin jaksamisessa kuin vaikutusmahdollisuuksissa, tulivat vastaan. Myös uskonnolliset kysymykset ja hengellinen minuus nousivat esiin. Äitien kokemukset itsestään kuvastivat minäkuvan monipuolisuutta. Oma itseä määriteltiin muun muassa niin intuition kuin Jumalan avulla.

Naisten suhde itseen muuttui äitiyden myötä. Muutoksen näkökulmasta kaikki naiset puhuivat henkilökohtaisesta kasvusta kohti syvällisempää ja aidompaa itseä. Aikaisempi suhtautuminen elämään näyttäytyi pinnallisena,

pikkumaisena ja yksinkertaisena. Persoonallisuudeltaan heistä oli tullut epäitsekämpiä ja vastuullisempia ja he kokivat kasvaneensa ihmisinä. Myös oman persoonan eri puolet, erityisesti ne epämieluisat, olivat tulleet rikkaammin esiin. Elämää itsessään ja sen merkityksen pohdintaa työstiin uudella tasolla. Naiset kävivät läpi mielessään kysymyksiä oikeasta tavasta elää ja kuinka kasvattaa lapsiaan. Myös suhde moraalikysymyksiin koki muutoksen. Uskonnollisuus tuli osaksi arkea ja yhdellä äideistä lapsen myötä tapahtunut muutos jumalakuvassa sai aikaan armollisemman ja rakastavamman suhtautumisen itseä kohtaan.

Tulevaisuuden äitiys näyttäytyi naisilla kasvuhaasteen valossa. Tavoitteena oli kehittyä yhä paremmiksi äideiksi ja ihmisiksi tai kehitys nähtiin luonnollisena asiana, joka tapahtuisi itsestään. Valmistaa ei tulisi koskaan. Kasvun moottorina oli suhde lapseen ja jatkuva muutos. Tulevaisuudessa tapahtuva kasvu liitettiin selvästi identiteettikysymyksiin ja sitä kautta spirituaalisuuden eksistentiaaliseen ulottuvuuteen. Arvot olivat esillä luontaisesti äitien puhuessa suhteesta itseensä. Yksi äideistä puhui myös mahdollisesta hengellisestä kasvusta, mutta koki, että äitiys oli kuitenkin varmemmin kasvun paikka, sillä kasvu vaatii huomiota, jota äitiydessä ei kokenut olevan.

Kaiken kaikkiaan lasten myötä naiset näyttivät päässeensä lähemmäksi syvempiä, kokonaisvaltaisempia ja aitoja asioita itsessään. Kokemukset suhteessa itseen nyt ja tulevaisuudessa liittyivät läheisesti eksistentiaaliin ja arvokysymyksiin. Muutos sen sijaan kosketti laajemmin kaikkia spirituaalisuuden osa-alueita.

Toiseksi kattoteemaksi nousi äitien suhde toisiin ja maailmaan. Suhde lapseen oli kaiken keskiössä ja lapsipuheessa painottuivat erilaiset ristiriitaiset tunnekokemukset. Lajittelin nämä kuvatut tunteet yhtäältä myönteisiksi ja toisaalta haastaviksi tunteiksi. Suhteesta lapseen kerrottiin ilon, onnen, kiitollisuuden, ylpeyden ja rakkauden täyttämien kuvauksin. Ylpeyttä ja iloa koettiin onnistumisista ja saavutuksista konkreettisissa arjen tilanteissa ja nämä tunteet liittyivät siten eksistentiaaliin ja arvokysymyksiin. Kiitollisuuden kohdalla korostui Jumalan rooli siinä hyvässä, jota äidit kokivat saaneensa lapsen muodossa ja kautta. Yksi äideistä toisaalta myös kyseenalaisti Jumalan taustatyön. Rakkaudesta puhui yllättäen vain yksi äideistä. Hänellä rakkauden vastaanottamisen kyky oli lapsen kautta parantunut ja se tuntui aidommalta.

Haastavista tunteista keskeisin oli riittämättömyys. Äitien toiveet ja todellisuus näyttäytyivät erilaisina ja tätä seurasi vahva riittämättömyyden tunne. Eksistentiaaliset ja arvokysymykset olivat keskiössä. Kuitenkin myös spirituaalisuuden uskonnollinen puoli nousi pinnalle yhden äidin kokemuksissa. Hänelle riittämättömyys määrittyi syntinä, jonka myötä hän oli kokenut tulleen riippuvaisemmaksi Jumalan hyvyydestä ja armosta. Syyllisyyttä koettiin omasta ymmärtämättömyydestä ja huonoista ratkaisuista ja pettymystä suhteessa lapsen sukupuoleen. Huoli, hätä ja hämmennys lapsen puolesta ilmenivät hankalassa synnytyksessä, kiusaamistilanteissa, lapsen kaverisuhteissa ja sairasteluissa. Ne nostivat useimmilla naisilla esiin uskonnolliset kysymykset ja saivat heidät turvautumaan uskonnollisiin strategioihin, kuten rukoukseen. Niin myönteisissä kuin haastavissa tunnekokemuksissa spirituaalisuuden kaikki kolme ulottuvuutta kytkeytyivät selväsi ja moniulotteisesti keskenään.

Lähisuhteet olivat äideille henkisen, hengellisen ja käytännön tuen lähde ja niissä spirituaalisuuden arvokysymykset nousivat keskeiseen rooliin. Ne toimivat tukena ja turvana, äitien kokemuksissa. Osalle suurempi apu olisi ollut tarpeen ja toiset eivät aina halunneet ottaa tukea vastaan. Myös seurakunnan rooli oli tärkeä osalle äideistä. Sitä kautta saatiin vertaistukea, yhteisöllisyyttä ja välittämistä ja niitä voitiin myös tarjota muille. Lisäksi seurakunnan rooli ja merkitys avautuivat uudella tavalla. Sen tarjoamat hyvät ihmissuhteet ja sitä kohtaan kokema luottamus lisäsivät hyvinvointia.

Muutosta suhteessa toisiin ja maailmaan äidit kokivat aikaisempaan elämään, kuten työhön, ja elämän tarkoitukseen. Asioiden tärkeysjärjestys muuttui ja arvot sen myötä. Muun muassa eräällä äideistä voidaan sanoa pyhän paikan siirtyneen työstä, kiireestä ja rahasta lapsiin ja aikaan. Myös itseen keskittynyt elämäntapa muuttui ja keskiöön nousi lapsi. Elämänarvot ja tavoitteet nousivat uudella tavalla esiin. Lapsi tai lapset koettiin jopa parhaaksi syyksi elää ja koko elämäntarkoitus liitettiin lapsiin, äitiyteen ja elämän jatkuvuuteen. Elämä sai myös uutta merkityksellisyyttä äidin ja lapsen erityisestä suhteesta.

Elämän tarkoituksen ja merkityksen löytäminen liittyvät EAPC:n määritelmässä spirituaalisuuden eksistentiaaliseen ulottuvuuteen. Nämä kuitenkin kietoutuvat äitien puheissa lapseen ja siten myös arvokysymyksiin, mutta suoranaista uskonnollisuutta ei elämän merkityksellisyyteen yhdistetty.

Tulevaisuuspuheessaan suhde toisiin ja maailmaan ilmeni naisten kertomuksissa toiveena uudesta lapsesta, vaikka he toisaalta pyrkivät

hyväksymään nykyisen tilanteen. Elämän realiteetit eivät olleet suotuisia uudelle lapselle. Myös haave lastenlapsista nousi esiin. Nykyistä suurempi lapsimäärä tai toive lapsenlapsista viittaavat spirituaalisuuden arvokysymyksiin. Lisäksi eksistentiaaliset kysymykset ovat esillä toivon ja merkityksen kautta. Kukaan äideistä ei eksplisiittisesti liittänyt lapsitoiveita ja uskonnollista ulottuvuutta.

Kokemukset suhteessa lapsiin ja muihin lähisuhteisiin liittyivät laaja-alaisesti kaikkiin spirituaalisuuden osa-alueisiin. Sen sijaan muutoksen näkökulmasta äitien suhde maailmaan ja heidän tulevaisuuden näkymänsä suhteessa toisiin jättivät uskonnolliset kysymykset kokonaan pois.

Kolmas kattoteema tutkimuksessani oli äitien suhde Jumalaan. Synnytystapahtuma nousi esiin ensimmäisenä voimallisesti transsendenttisena kokemuksena. Suurin osa äideistä liitti tapahtumaan ajatuksia tai tuntemuksia muun muassa pyhästä tai yliluonnollisesta. Pyhän kohtaaminen synnytyksessä oli varsin yleistä aineistossani ja se oli suurimmalla osalla keskeinen hetki, jolloin spirituaalisuuden uskonnollinen ulottuvuus ja äitiys kohtasivat.

Arki mahdollisti äideille myös henkisiä ja hengellisiä kokemuksia ja siten yhteyden spirituaalisuuteensa. Arjen spirituaalisuus näkyi eksistentiaalisissa ilon ja merkityksen kokemuksissa muun muassa pienistä asioista ja pyhyiden hetkissä arjen keskellä. Osalle usko toi tukea ja turvaa jokapäiväisessä elämässä. Spirituaalisuus ilmeni myös arvoissa, kuten arjen valinnoissa ja suhtautumisessa muihin ihmisiin. Osa äideistä koki yhdellä hetkellä arjen ja spirituaalisuuden toisensa poissulkeviksi, kun taas toisaalla ne liittyivät vahvasti yhteen. Tällöin äidit toivat esille tuntemuksen siitä, kuinka äitiyttä ja spirituaalisuutta oli haastavaa erottaa toisistaan. Ne kuuluivat naisten mukaan kokonaisvaltaisesti elämään ja arkeen.

Tukea ja turvaa naiset hakivat uskonnollisista rituaaleista. Tärkeimmäksi osoittautui rukous, jota harjoitettiin yksin, lasten tai seurakuntayhteisön kanssa ja kautta. Äitien rukouksissa korostuivat pyynnöt ja kiitokset. Huoli ja ilo lapsista saivat äidit useimmiten kääntymään rukouksiinsa Jumalan puoleen, jolloin he myös hoitivat hengellisyyttään ja jumalasuhdettaan. Hengellisen musiikin tärkeys oli keskeistä ja yhdellä äideistä hiljaisuus, rauha ja yksinäisyys mahdollistivat voimaantumisen ja rauhoittumisen. Spirituaalisuuden uskonnollinen ulottuvuus ilmeni myös hengellisen kirjallisuuden, kuten Raamatun, käyttönä ohjenuorana omassa tilanteessa. Äitiyden myötä osa uskonnollisista teksteistä oli myös saanut uusia merkityksiä. Niin rukous, musiikki kuin kirjallisuuskin toivat äideille

varmuutta, hyvää oloa ja turvaa ja toimivat näin ollen tapoina selviytyä lapsiarjessa.

Jumala nähtiin pitkälti positiivisten määreiden kautta ja näkemys Jumalan olemassaolon itsestäänselvyydestä yhdistyi positiiviseen jumalakuvaan. Toisaalta Jumala koettiin myös hämmentäjänä ja hylkääjänä. Kaikissa tunteissa Jumala toimi aktiivisena antaja ja ihminen reaktiivisena vastaanottajana. Kiitollisuutta kokiessaan äidit suhtautuivat Jumalaan vastavuoroisuudella ja kahdelle äidille Jumala oli myös rinnalla kulkija. Kaiken kaikkiaan äidit näkivät Jumalan vastuullisena kaikesta ja kaiken takana olevana elämän johdattajana. Yhdellä äideistä ihmisen vapaa tahto ja vastuu olivat vahvempia kuin Jumalan kaikkivoipuus.

Suhde Jumalaan koki muutoksen osalla äideistä. Nämä muutokset olivat myönteisiä ja niissä korostuivat armo ja rakkaus. Muutoksen laukaisijana oli nähtävissä uusi tärkeä ihmissuhde, lapsi. Äitien suhde Jumalaan ja mahdollinen muutos siinä kuvasivat selkeimmin spirituaalisuuden uskonnollista ulottuvuutta, mutta myös arvoihin liittyvät ja eksistentiaaliset kysymykset olivat esillä.

Huomionarvoista on se, että koin vaikeaksi erottaa suhteen itseen, maailmaan ja Jumalaan toisistaan, sillä nämä menivät monessa kohtaa päällekkäin. Tämä osoittaa mielestäni haastattelemieni äitien ja spirituaalisuuden moniulotteisuuden ja tekemäni jako on siten osittain teennäinen. Todellisuudessa teemat risteävät monessa kohtaa. Haastetta analysointiin toi lisäksi käyttämäni spirituaalisuuden laaja määritelmä. Osa EAPC:n termeistä on hyvin monimerkityksellisiä. Muun muassa eksistentiaaliin kysymyksiin osaksi laitettu identiteetti on sen verran moniulotteinen käsite, että sen alle osuvat kokemukset ovat hyvin haasteellisia määritellä tarkasti. Myöskään EAPC ei määrittele esimerkiksi identiteettiä tarkemmin, joten se pitää mielestäni sisällään monia myös arvoihin ja uskonnollisiin kysymyksiin liitettyjä teemoja. Osoittautui hyvin hankalaksi, jopa mahdottomaksi, sijoittaa tietyt kokemukset selvästi johonkin kolmijaon ryhmistä. Sama ongelma liittyi erityisen selvästi termeihin ”merkitys” ja ”suhde elämään itsessään”. Nämä laajat ilmaisut voivat ilman tarkempaa määrittelyä mielestäni pitää sisällään käytännössä kaiken, joten EAPC:n spirituaalisuuden määritelmä tuskin on vielä lopullinen, vaikkakin jo sellaisenaan kunnianhimoinen.

Valitsin tutkimusaiheekseni spirituaalisuuden ja äitiyden, jotka molemmat ovat hyvin laajoja ja epämääräisiäkin käsitteitä. Olin siten ottanut tutkittavakseni

suuren kokonaisuuden ja välillä tutkimuksen koossapitäminen toi haasteita. Joltain osin tutkimus jäikin mielestäni toivomaani pinnallisemmaksi ja olisin toivonut voivani analysoida joitain teemoja tarkemmin. Jatkossa keskittyminen yhteen spirituaalisuuden osa-alueeseen tai äitiyden vaiheeseen mahdollistaisi sen syvemmän ymmärtämisen. Olisi myös mielenkiintoista tarkastella esimerkiksi äitien näkemyksiä lastensa spirituaalisuudesta. Olen kuitenkin tyytyväinen siihen, että olen onnistunut kartoittamaan tätä laajaa kenttää suomalaisessa kontekstissa. Henkisyys ja hengellisyys ovat tänä päivänä muutoksessa ja tutkimukseni kuvaa niitä monia tilanteita ja tapoja, joilla nämä voivat ilmetä ihmisten kokemusmaailmassa. Avoin puhe niin äitiyden moninaisuudesta kuin spirituaalisuuden roolista siinä, tarjoaa vertaistukea äideille ja näkökulmia omannäköisen äitiyden löytämiseksi. Se tarjoaa mielestäni myös eri tahoille, kuten hoitohenkilökunnalle tai kirkolle, aineksia tukea äitejä paremmin uudessa elämäntilanteessa ja siten keinoja kohti hyvinvoivempia äitejä.

Lähde- ja kirjallisuusluettelo

Lähteet

Kuusi tutkimusta varten tehtyä haastattelua ovat tekijän hallussa.

Pyhä Raamattu : Vanha testamentti, Uusi testamentti. (1992). 14. painos. Suomen evankelis-luterilaisen kirkon kirkolliskokouksen vuonna 1992 käyttöön ottama suomennos. Helsinki: Suomen Piipiseura.

Kirjallisuus

Aaltonen, Tarja & Ruusuvuori, Johanna et al. 2005. *Haastattelu: Tutkimus, tilanteet ja vuorovaikutus*. Tampere: Vastapaino.

Albright, Carol Rausch. 2006. Spiritual Growth, Cognition, and Complexity: Faith as Dynamic Process. Joan D. Koss-Chioino & Philip Hefner (ed.), *Spiritual transformation and healing : anthropological, theological, neuroscientific, and clinical perspectives*. Lanham, MD: AltaMira Press, 168-186.

Ammerman, Nancy T. 2014. Finding Religion in Everyday Life. *Sociology of Religion* 75(2): 189-207. doi:10.1093/socrel/sru013 (Viitattu 29.4.2019).

Ammerman, Nancy T. 2013. Spiritual but Not Religious? Beyond Binary Choices in the Study of Religion. *Journal for the Scientific Study of Religion* 52(2): 258-278. doi:10.1111/jssr.12024 (Viitattu 29.4.2019).

Andersson, Arja. 1991. Postäiti – postmodern. Sinikka Nopola (toim.), *Äiti tuu ikkunaan. Äitiys – elämä vai kohtalo?* Porvoo: WSOY, 27-48.

Anthony, Martin M. & Heimberg, Richard G. et al. 2008. *Pysyvä Muutos : Kognitiivinen Käyttäytymisterapia Käytännössä*. Persona Grata. Helsinki: Edita : Suomen psykologiliitto.

Athan, Aurélie M. & Miller, Lisa. 2005. Spiritual Awakening Through the Motherhood Journey. *Journal of the Association for Research on Mothering* 7: 17-31. <https://jarm.journals.yorku.ca/index.php/jarm/article/view/4951/4145> (Viitattu 25.3.2019).

Beauvoir, Simone de. 2009. *Toinen Sukupuoli. I, Tosiasiat Ja Myytit*. Suomentanut Iina Koskinen & Hanna Lukkari & Erika Ruonakoski. Helsinki: Tammi.

Beauvoir, Simone de. 2011. *Toinen Sukupuoli. II, Eletty Kokemus*. Suomentanut Iina Koskinen & Hanna Lukkari & Erika Ruonakoski. Helsinki: Tammi.

Berg, Kristiina. 2008. *Äitiys Kulttuurisina Odotuksina*. Väestöntutkimuslaitoksen Julkaisusarja. Diss. Helsinki: Väestöliitto.

Best, Megan. 2014. Spiritual Support of Cancer Patients and the Role of the Doctor. *Supportive Care in Cancer* 22: 1333-1339.

- Buber, Martin. 1993. *Minä Ja Sinä*. Porvoo: WSOY.
- Budin, W. C. 2001. Birth and Death: Opportunities for Self-Transcendence. *The Journal of Perinatal Education* 10: 38. doi:10.1624/105812401X88192 (Viitattu 13.1.2019).
- Callister, Lynn Clark & Khalaf, Inaam. 2010. Spirituality in Childbearing Women. *The Journal of Perinatal Education* 19: 16-24. doi:10.1624/105812410X495514 (Viitattu 23.1.2019)
- Cassileth, Barrie R. 2011. *The Complete Guide to Complementary Therapies in Cancer Care: Essential Information for Patients, Survivors and Health Professionals*. New Jersey: World Scientific.
- Chodorow, Nancy & Contratto, Susan. 1992. The Fantasy of the Perfect Mother. Barrie Thorne & Marilyn Yalom (ed.), *Rethinking the Family: Some Feminist Questions*. Boston: Northeastern University Press, 54-75.
- Cullberg, Johan & Rutanen, Mirja. 1991. *Tasapainon Järkkyessä : Psykoanalyttinen Ja Sosiaalipsykiatrinen Tutkielma*. Helsingissä: Otava.
- Dowling, Elizabeth M. & Scarlett, W. George. 2006. *Encyclopedia of Religious and Spiritual Development*. Thousand Oaks, Calif.: SAGE Publications.
- Dunderfelt, Tony. 2011. *Elämäntapa-psykologia : Lapsen Kasvusta Yksilön Henkiseen Kehitykseen*. Helsinki: WSOYpro.
- Erikson, Erik H. 1994. *Identity and the Life Cycle*. New York: Norton.
- Eskola, Jari & Suoranta, Juha. 1998. *Johdatus Laadulliseen Tutkimukseen*. Tampere: Vastapaino.
- Estola, Eila & Uitto, Minna et al. 2017. Elämäkertahaastattelu. Matti Hyvärinen & Pirjo Nikander et al. (toim.), *Tutkimushaastattelun käsikirja*. Tampere: Vastapaino, 153-173.
- Fadjukoff, Päivi. 2007. *Identity Formation in Adulthood*. Jyväskylä Studies in Education, Psychology and Social Research. Diss. Jyväskylä: University of Jyväskylä.
- Fowler, James W. 2000. *Becoming Adult, Becoming Christian : Adult Development and Christian Faith*. San Francisco (Calif.): Jossey-Bass Publishers.
- Frankl, Viktor E. 2011. *Man's Search for Meaning*. London: Rider.
- Ghiselli, Anja. 2003. Ristin teologia spiritualiteetin keskuksena. Seppo Häyrynen & Heikki Kotila et al. (toim.), *Spiritualiteetin käsikirja*. Helsinki: Kirjapaja Oy, 83-96.
- Gleason, John J., Jr. 1978. *Growing Up to God : Eight Steps in Religious Development*. Nashville, TN: Abingdon.

- Godin, André. 1985. *The Psychological Dynamics of Religious Experience : (it Doesn't Fall Down from Heaven)*. Birmingham, AL: Religious Education Press.
- Gordon, Tuula. 1991. Feministiäidit; nuorallatanssia arjessa ja myyteissä. Sinikka Nopola (toim.), *Äiti tuu ikkunaan. Äitiys – elämä vai kohtalo*. Porvoo: WSOY, 133-148.
- Grenholm, Cristina. 2011. *Motherhood and Love : Beyond the Gendered Stereotypes of Theology*. Marie Tåqvist (trans.). Grand Rapids, MI ; Cambridge, UK: William B. Eerdmans Pub.
- Hassi, Satu. 1991. Äiti on jumalista ensimmäinen. Sinikka Nopola (toim.), *Äiti tuu ikkunaan. Äitiys – elämä vai kohtalo?* Porvoo: WSOY, 159-173.
- Hefner, Philip J. & Koss-Chioino, Joan. 2006. Exploring Spiritual Transformation and Healing : Fundamental Issues. Joan D. Koss-Chioino & Philip Hefner (ed.), *Spiritual transformation and healing : anthropological, theological, neuroscientific, and clinical perspectives*. AltaMira Press, Lanham, MD. 3-9.
- Helakisa, Kaarina. 1991. Seitsemän myyttiä. Sinikka Nopola (toim.), *Äiti tuu ikkunaan. Äitiys – elämä vai kohtalo?* Porvoo: WSOY, 79-93.
- Hick, John. 2006. *The New Frontier of Religion and Science : Religious Experience, Neuroscience, and the Transcendent*. Basingstoke: Palgrave Macmillan.
- Hirsjärvi, Sirkka & Remes, Pirkko et al. 2007. Tutki ja kirjoita. Keuruu: Otava.
- Hoffman, Louis. 2012. Religious Experience, Development, and Diversity. *Pastoral Psychology* 61: 1025-1035. doi:10.1007/s11089-011-0403-2 (Viitattu 9.5.2019).
- Holm, Nils G. 2004. Uskonnollinen kokemus. Katja Hyry & Juha Pentikäinen (toim.), *Uskonnot maailmassa*. Helsinki: WSOY. 43-62.
- How do You Cope? 2020. *Semel Institute for Neuroscience and Human Behaviour* https://www.semel.ucla.edu/dual-diagnosis-program/News_and_Resources/How_Do_You_Cope (Viitattu 30.3.2020).
- Hufford, David J. & Bucklin Mary Anna. 2006. The Spirit of Spiritual Healing in the United States. Joan D. Koss Chioino & Philip Hefner (ed.), *Spiritual transformation and healing : anthropological, theological, neuroscientific, and clinical perspectives*. AltaMira Press, Lanham, MD. 25-42.
- Hyrck, Matti. 1995. *Mielen Kuvat Jumalasta : Psykoanalyttisen Objektisuhdeteorian Näkökulma Jumalasuhteen Mielikuvamaailmaan Suomen Ev.Lut. Kirkon v. 1948 Kristinopin Tarjoaman Aineiston Valossa*. Diss. Helsinki: Therapie-säätiö.
- Hyvärinen, Matti. 2017. Haastattelun maailma. Matti Hyvärinen & Pirjo Nikander et al. (toim.), *Tutkimushaastattelun käsikirja*. Tampere: Vastapaino, 11-45.

- Häyrynen, Seppo. 2003a. Hiljaisuuden retriitti. Seppo Häyrynen & Heikki Kotila et al. (toim.), *Spiritualiteetin käsikirja*. Helsinki: Kirjapaja Oy, 301-316.
- Häyrynen, Seppo. 2003b. Rukous arjen keskellä. Seppo Häyrynen & Heikki Kotila et al. (toim.), *Spiritualiteetin käsikirja*. Helsinki: Kirjapaja Oy, 259-265.
- Häyrynen, Seppo & Kotila, Heikki et al. (toim.), 2003. *Spiritualiteetin käsikirja*. Helsinki: Kirjapaja.
- Ironson, Gail & Kremer, Heidemarie et al. 2006. Spirituality, Spiritual Experience and Spiritual Transformation in the Face of HIV. Joan D. Koss Chioino & Philip Hefner (ed.), *Spiritual transformation and healing : anthropological, theological, neuroscientific, and clinical perspectives*. AltaMira Press, Lanham, MD. 241-262.
- Isola, Anna-Maria. 2010. Sattuma ja Intohimo. Anna Keski-Rahkonen & Camilla Lindholm et al. (toim.), *Tutkimusmatkoja äitiyteen*. Helsinki: Duodecim.
- James, William. 1985. *The Varieties of Religious Experience*. The Works of William James. Cambridge, MA: Harvard University Press.
- Jauhiainen, Iida. 2017. *Sateenkaariperheiden Äitien Kokemukset Parisuhteen Päättymisestä*. Pro gradu -tutkielma. Helsinki: Helsingin yliopisto. https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/193680/Jauhiainen_Sosiaalityo.pdf
- Johnson, John M. 2001. In-depth interviewing. *Handbook of interview research: Context and method*. Jaber F. Gubrium & James A. Holstein (ed.), Thousand Oaks: Sage, 103-119.
- Jokinen, Eeva. 1996. *Väsynyt Äiti : Äitiyden Omaelämäkerrallisia Esityksiä*. Diss. Helsinki: Gaudeamus.
- Jolkkonen, Jari. 2003. Rukous kuuliaisuuden tekona. Seppo Häyrynen & Heikki Kotila et al. (toim.), *Spiritualiteetin käsikirja*. Helsinki: Kirjapaja Oy, 97-111.
- Jones, Rachel. 2016. Afterword: Giving Voice: The Contested Sites of Motherhood, Religion and Spirituality. *Religion and Gender* 6: 112-117. doi:10.18352/rg.10129 (Viitattu 26.2.2019).
- Katvala, Satu. 2001. Missä äiti on? Äitejä ja äitiyden uskomuksia sukupolvien saatossa. Diss. Jyväskylä: Jyväskylä University Printing House.
- Kauranen, Anja. 1991. Mutsi was here. Sinikka Nopola (toim.), *Äiti tuu ikkunaan. Äitiys – elämä vai kohtalo?* Porvoo: WSOY, 117-126.
- Ketola, Kimmo. 2016. Luterilainen usko nykyajan Suomessa. Kimmo Ketola & Maarit Hytönen et al. (toim.), *Osallistuva Luterilaisuus : Suomen Evankelis-Luterilainen Kirkko Vuosina 2012-2015 : Tutkimus Kirkosta Ja*

Suomalaisista. Kirkon Tutkimuskeskuksen Julkaisuja. Tampere: Kirkon tutkimuskeskus, 47-87.

- Ketola, Kimmo. 2008. Uskonnolliset kokemukset ja emotiot. Kimmo Ketola & Ilkka Pyysiäinen et al. (toim.), *Uskonto Ja Ihmismieli : Johdatus Kognitiiviseen Uskontotieteeseen*. Helsinki: Gaudeamus, 92-109
- Kettunen, Paavo. 2018. Pastoraaliteologia ja pastoraalipsykologia tutkimusaloina. *Teologinen aikakauskirja* 123(3): 254-261.
<https://erepo.uef.fi/handle/123456789/8009> (Viitattu 15.1.2020).
- Kettunen, Paavo. 2013. *Auttava kohtaaminen 1. Sielunhoidon perusteet ja teologia*. Helsinki: Kirjapaja.
- Kettunen, Paavo. 2003. Hengellinen kokemus ja ihmisen kokonaisvaltaisuus. Seppo Häyrynen & Heikki Kotila et al. (toim.), *Spiritualiteetin käsikirja*. Helsinki: Kirjapaja, 361-379.
- Koskela, Harri. 2011. *Lapseni Elää Aina Sydämessäni : Lapsen Menetyksen Merkitys Vanhemman Spiritualiteetin Muotoutumisessa*. Diss. Tampere: Kirkon tutkimuskeskus.
- Koskimies-Safo, Paula. 2014. *Opiskelijaäitiys Elämäkulussa*. Pro gradu -tutkielma. Helsinki: Helsingin yliopisto.
- Koss-Chioino, Joan D. 2006. Spiritual Transformation and Radical Empathy in Ritual Healing and Therapeutic Relationships. Joan D. Koss-Chioino & Philip Hefner (ed.), *Spiritual transformation and healing : anthropological, theological, neuroscientific, and clinical perspectives*. AltaMira Press, Lanham, MD. 43-52
- Kotila, Heikki. 2003. Spiritualiteetti – ajankohtainen näkökulma. Seppo Häyrynen & Heikki Kotila et al. (toim.), *Spiritualiteetin käsikirja*. Helsinki: Kirjapaja Oy, 13-23.
- Kouri, Kaisa M. 2008. Jumala mielessä – miten Jumalasta ajatellaan? Kimmo Ketola & Ilkka Pyysiäinen et al. (toim.), *Uskonto ja ihmismieli. Johdatus kognitiiviseen uskontotieteeseen*. Helsinki: Gaudeamus, 153-175.
- Krok, Suvi. 2009. *Hyviä Äitejä Ja Arjen Pärjääjiä : Yksinhooltajia Marginaalissa*. Diss. Tampere: Tampere University Press.
<http://urn.fi/urn:isbn:978-951-44-7783-6> (Viitattu 4.2.2019).
- Kuronen, Marjo. 1991. Äitiyttä kaikille. Sinikka Nopola (toim.), *Äiti tuu ikkunaan. Äitiys – elämä vai kohtalo?* Porvoo: WSOY, 219-230.
- Laine, Timo. 2018. Miten kokemusta voidaan tutkia? Fenomenologinen näkökulma. Juhani Aaltola & Raine Valli (toim.), *Ikkunoita tutkimusmetodeihin 2. Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin*. 5., uudistettu ja täydennetty painos. Jyväskylä: PS-kustannus, 29-50.

- Lukkarinen, Hannele. 2005. Monimetodinen kokemuksen tutkimus: fenomenologisen ja positivistisen tutkimustavan yhdistäminen. Juha Perttula & Timo Latomaa (toim.), *Kokemuksen tutkimus. Merkitys, tulkinta, ymmärtäminen*. Helsinki: Dialogia, 115-162.
- Luotonen, Hanna. 2014. *Vanhempien Elämänmuutos Lapsen Syntymän Jälkeen*. Pro gradu -tutkielma. Tampere: Tampereen yliopisto.
- Martikainen, Jouko. 2003. Hengellinen lukeminen. Seppo Häyrynen & Heikki Kotila et al. (toim.), *Spiritualiteetin käsikirja*. Helsinki: Kirjapaja Oy, 245-265.
- Martiskainen, Heini. 2011. Devenir mère, dire sa maternité. Socialisations et émotions invisibilisées de la maternité en Finlande. *Politique sociales et familiales* 103(1): 5-15. doi: 10.3406/caf.2011.2572 (Viitattu 3.4.2019).
- Matthews, Dale A. 2000. Prayer and Spirituality. *Rheumatic Disease Clinics of North America* 26(1): 177-187. doi:10.1016/S0889-857X(05)70130-7 (Viitattu 15.5.2019).
- May, Vanessa. 2001. *Lone Motherhood in Finnish Women's Life Stories : Creating Meaning in a Narrative Context*. Diss. Åbo: Åbo Akademi.
- Mitchell, Juliet. 1971. *Woman's Estate*. Harmondsworth: Penguin.
- Niemelä, Kati. 2011. Heikkeneekö uskonnollisuus ikäryhmissä? Uskonnollinen kasvatus ja sen merkitys uskonnollisuuden selittäjänä. Kimmo Ketola & Kati Niemelä et al. (toim.), *Uskonto suomalaisten elämässä: Uskonnollinen kasvatus, moraali, onnellisuus ja suvaitsevaisuus kansainvälisessä vertailussa*. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto, 40-59. <http://urn.fi/urn:isbn:978-951-44-8484-1>
- Niemelä, Pirkko. 1991. Äitiyden hillitty raivo. Sinikka Nopola (toim.), *Äiti tuu ikkunaan. Äitiys – elämä vai kohtalo?* Porvoo: WSOY, 107-116.
- Nolan, Steve & Saltmarsh, Philip et al. 2011. Spiritual care in palliative care: Working towards an EAPC task force. *European Journal of Palliative Care* 18(2): 86-89. (Viitattu 5.2.2019).
- Nopola, Sinikka. 1991. Ampiaisen Platonin luolassa. Sinikka Nopola (toim.), *Äiti tuu ikkunaan. Äitiys – elämä vai kohtalo?* Porvoo: WSOY, 67-75.
- Nopola, Sinikka 1991. [Esipuhe] Sinikka Nopola (toim.), *Äiti, Tuu Ikkunaan : Äitiys - Elämä Vai Kohtalo?* Porvoo: WSOY.
- Nätkin, Ritva. 1991. Siveettömät, itsekkäät, emansipeeratut. Sinikka Nopola (toim.), *Äiti tuu ikkunaan. Äitiys – elämä vai kohtalo?* Porvoo: WSOY, 11-25.

- Oboyle, Colm & Brady, Vivienne et al. 2017. Making Space for Spirituality in Childbirth. *Journal of Clinical Nursing* 26(19-20): 2823-2825. doi:10.1111/jocn.13795 (Viitattu 14.1.2019).
- Pargament, Kenneth I. 2006. The meaning of Spiritual Transformation. Joan D. Koss-Chioino & Philip Hefner (ed.), *Spiritual transformation and healing : anthropological, theological, neuroscientific, and clinical perspectives*. Lanham, MD: AltaMira Press.10-24.
- Pargament, Kenneth I. 1997. *The Psychology of Religion and Coping : Theory, Research, Practice*. New York: Guilford Press.
- Park, Crystal L. Religion and Meaning. (2015) Raymond F. Paloutzian & Crystal L. Park (ed.), *Handbook of the psychology of religion and spirituality*. New York: Guilford Press. 357-379.
- Perttula, Juha. 2005. Kokemus ja kokemuksen tutkimus: fenomenologisen erityistieteen tieteenteoria. Juha Perttula & Timo Latomaa (toim.), *Kokemuksen tutkimus. Merkitys, tulkinta, ymmärtäminen*. Helsinki: Dialogia, 115-162.
- Perälä-Littunen, Satu. 2004. *Cultural images of a good mother and a good father in three generations*. Diss. Jyväskylä: University of Jyväskylä.
- Peters, Karl E. 2006. Spiritual Transformation and Healing in Light of Evolutionary Theology. Joan D. Koss Chioino & Philip Hefner (ed.), *Spiritual transformation and healing : anthropological, theological, neuroscientific, and clinical perspectives*. AltaMira Press, Lanham, MD. 134-151.
- Piensoho, Tuula. 2001. *Äitiyden Alkumetrit : Naisten Raskaudelle Ja Synnytykselle Antamat Merkitykset Ja Oppimiskokemukset*. Helsingin Yliopiston Kasvatustieteen Laitoksen Tutkimuksia. Diss. Helsinki: Helsingin yliopisto.
- Pirjola, Iiris. 2019. *Tahaton Lapsettomuus YouTube-Vlogeissa: Sukupuoli, Kehollisuus Ja Kokemuksen Sanoittaminen*. Pro gradu -tutkielma. Helsinki: Helsingin yliopisto.
- Prinds, Christina & Hvidtjørn, Dorte et al. (2016). Prayer and meditation among Danish first time mothers – a questionnaire study. *BMC pregnancy and childbirth*, 16(1): 8. doi:10.1186/s12884-016-0802-6 (Viitattu 10.1.2019).
- Riikonen, Joonas. 2016. *Kaikesta osallinen. Ihmisyyden ja elämän persoonallista olemusta etsimässä*. Helsinki: Books on Demand.
- Rizzuto, Ana-Maria. 1979. *The Birth of the Living God : A Psychoanalytic Study*. Chicago, IL: University of Chicago Press.
- Rosendahl, Mia. 2018. *"Sinkku Ja Äiti. Samanaikaisesti. Hämmäntävä Yhtälö."* – *Kategoria-Analyysi Sinkkuäitien Blogiteksteistä*. Pro gradu -tutkielma. Helsinki: Helsingin yliopisto.

- Ruusuvuori, Johanna & Tiittula, Liisa. 2017. Tutkimushaastattelu ja vuorovaikutus. Matti Hyvärinen & Pirjo Nikander et al. (toim.), *Tutkimushaastattelun käsikirja*. Tampere: Vastapaino, 46-83.
- Saarelainen, Suvi. (2019). *Ikääntyminen, uskonto ja kriisit*. Luento Helsingin yliopiston teologisessa tiedekunnassa 16.1.2019. Luentomateriaali tekijän hallussa.
- Saarikangas, Kirsi. 1991. Äitiyden tila; nainen ja moderni asunto. Sinikka Nopola (toim.), *Äiti tuu ikkunaan. Äitiys – elämä vai kohtalo*. Porvoo: WSOY, 233-256.
- Salmela-Aro, Katariina & Nurmi, Jari-Erik. 2017. *Mikä Meitä Liikuttaa : Motivaatiopsykologian Perusteet*. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Slee, Nicola. 2004. *Women's Faith Development : Patterns and Processes*. Explorations in Practical, Pastoral, and Empirical Theology. Aldershot: Ashgate.
- Smith, Jonathan A. & Flowers, Paul et al. 2009. *Interpretative Phenomenological Analysis: Theory, Method and Research*. Thousand Oaks, CA: SAGE Publications.
- Stark, Rodney. 1965. A Taxonomy of Religious Experience. *Journal for the Scientific Study of Religion* 5(1): 97-116. doi:10.2307/1384259 (Viitattu 8.3.2019).
- Stokes, Kenneth (ed.). 1982. *Faith development in the adult life cycle*. New York: Sadlier.
- Swinton, John. 2001. *Spirituality and Mental Health Care : Rediscovering a 'Forgotten' Dimension*. London ; Philadelphia: J. Kingsley Publishers.
- Thomas, Trudelle. 2001. Becoming a Mother: Matrescence as Spiritual Formation. *Religious Education* 96: 88-105. doi:10.1080/00344080117878 (Viitattu 3.3.2016).
- Tuomi, Jouni & Sarajärvi, Anneli. 2009. *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi*. 11., uud. laitos. Helsinki: Tammi.
- Ubani, Martin. 2005. Spirituaalinen maailmasuhde. Spirituaalinen kokeminen Buberin todellisuuskäsityksen valossa. *Teologinen Aikakauskirja* 110: 321-331.
- Vatanen, Osmo. 2003. Laulu ja soitti. Seppo Häyrynen & Heikki Kotila et al. (toim.), *Spiritualiteetin käsikirja*. Helsinki: Kirjapaja Oy, 317-329.
- Vuola, Elina. 2012. *La Morenita on Skis: Women's Popular Marian Piety and Feminist Research on Religion*. Mary McClintock Fulkerson & Sheila Briggs (ed.), *The Oxford Handbook of Feminist Theology*. Oxford: Oxford University Press, 494-524.

- Vuori, Jaana. 1991. Elämän kokoiset äidit. Sinikka Nopola (toim.), *Äiti tuu ikkunaan. Äitiys – elämä vai kohtalo?* Porvoo: WSOY, 49-66.
- Väisänen, Leena. 1999. Lapsen menetys: Perheen suru ja toipuminen. Kirjapaja: Helsinki.
- Wattis, John & Curran, Stephen et al. 2017. *Spiritually Competent Practice in Health Care*. New York: CRC Press.
- Wikström, Owe. (1995.) *Häikäisevä pimeys. Näkökulmia hengelliseen ohjaukseen*. Suomentanut Paavo Rissanen & Vuokko Rissanen. Helsinki: Kirjapaja.
- Wojtkowiak, Joanna & Crowther, Susan. 2018. An Existential and Spiritual Discussion About Childbirth: Contrasting Spirituality at the Beginning and End of Life. *Spirituality in Clinical Practice*, 5(4): 261-272. doi:10.1037/scp0000188 (Viitattu 8.2.2019).
- Yardley, Lucy. 2000. Dilemmas in qualitative health research. *Psychology & Health*, 15(2), 215-228. doi:10.1080/08870440008400302 (Viitattu 8.1.2019).
- Young, Caroline & Koopsen, Cyndie. 2011. *Spirituality, Health, and Healing. An integrative Approach*. LLC: Jones and Bartlett Publishers.

Liite 1

HAASTATTELURUNKO

A. Kerro äitiyttesi tarina tähän saakka.

Avuksi:

- oma lapsuuden perhe
- omat lapsitoiveet
- odotusaika
- synnytys
- lapsivuodeaika
- pikkulapsiaika
- tulevaisuudennäkymät

B. Kerro hengellisyytesi/henkisyytesi tarina tähän saakka.

Avuksi:

- lapsuus ja nuoruus
- vanhempien rooli
- jumalasuhde tms.
- hengellinen/henkinen elämä
- oma määritelmä hengellisyyden/henkisyyden merkityksestä elämässä
- tulevaisuudennäkymät

C. Näetkö näiden kohdanneen elämäsi varrella jollain tavalla?

Avuksi:

- Liittykö joihinkin äitiyden piirteisiin/hetkiin jotain, jolla on ollut sinulle hengellistä/henkistä merkitystä?
-> Kokemuksia, tunteita, ajatuksia, käyttäytymistä
Kerro lisää, kuvaa tarkemmin, anna esimerkki...
- Miten
- Missä tilanteissa
- Mitä tapahtui
- Mitä merkitystä ?
- Miksi
- Mitä vaikutusta

D. Jos mietit elämääsi ennen äitiyttä ja äidiksi tulon jälkeen, millaisia hengellisiä ja henkisiä muutoksia olet käynyt läpi äidiksi tulon myötä?

Avuksi:

- Kokemuksia, tunteita, ajatuksia, käyttäytymistä, vaikutuksia jne.

E. Taustatietoja sopivassa tilanteessa

- Ikä
- Lasten määrä ja iät ja nykyinen parisuhdetilanne
- Uskonnollinen vakaumus

F. Minulla ei ole enempää kysymyksiä. Tuleeko sinulle vielä mieleen jotain, jota haluaisit lisätä?